

Gyermekjogi
Civil
Koalíció

Az
integrált gyermekjogi megközelítés
érvényesülését segítő
szakpolitikai reformjavaslatok

2026. május

Tartalomjegyzék

A REFORMJAVASLATOK INDOKOLTSÁGA	4
I. RÉSZ ÁTFOGÓ RENDSZERSZINTŰ GYERMEKJOGI JAVASLATOK	6
1. Gyermekközpontú jogalkotás követelménye	6
2. Gyermekjogi edukáció fontossága	6
3. Átfogó gyermekjogi stratégia és cselekvési terv megalkotása	7
4. A gyermekjogi képviseleti rendszer reformja	8
5. A gyermeki jogok érvényesülésének független jogvédelmi intézményeinek átalakítása	9
6. A gyermeki jogok helyzetének kormányzati monitorozása, a civil, szakmai és tudományos szférával való együttműködés megújítása	10
7. Gyermekközpontú költségvetés, költség-haszon elemzés és statisztikai adatgyűjtés	11
II. RÉSZ AZ EGYES SZAKPOLITIKÁKBAN ÉRVÉNYESÜLŐ ELVEKRŐL ÉS GYERMEKI JOGOKRŐL	12
1. FEJEZET A GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY ALAPELVEI	13
1. Hátrányos megkülönböztetés (2. cikk)	13
2. A gyermekek diszkriminációja egyes területeken	14
3. A gyermek legfőbb érdeke (3. cikk)	15
4. A gyermek legfőbb érdekének érvényesülése egyes területeken	16
5. A gyermek meghallgatása, véleményének tisztelete (12. cikk gyermekrészvétel)	19
6. A gyermekrészvétel érvényesülése az egyes területeken	21
2. FEJEZET POLGÁRI ÉS SZABADSÁGJOGOK	24
1. Anyakönyvezés, családi kapcsolatok megtartásához fűződő jog (7-8. cikk)	24
2. Állampolgárság (7. cikk)	27
3. A gyermekek jogának védelme, mint a jogkorlátozás indoka	29
4. Tájékoztatáshoz való jog (13. és 17. cikk)	30
3. FEJEZET GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK	31
1. A bántalmazási ügyek független feltárása, az áldozatok rehabilitációja, jóvátétele	31
2. A gyermekbántalmazás szakmai fogalma és annak gyakorlati beszűkülése	33
3. A lelki bántalmazás és a pszichológiai veszélyeztetés alulértékelése	34

4. A gyermekbántalmazásra adott intézményi válasz összehangolása és a rendszerabúzus megelőzése	35
5. Gyermekbántalmazások a zárt és félig zárt intézetekben	36
6. Családon belüli, kapcsolati erőszak	38
7. Gyermekkereskedelem	41
8. Az intézményi biztonsághoz való jog, a bullying kezelése és a resztoratív megközelítés	44
4. FEJEZET A CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS A HELYETTESÍTŐ VÉDELEM	47
1. A gyermekvédelmi alrendszerek gyermekközpontú együttműködése	47
2. A gyermekjóléti alapellátás megújítása	51
3. A gyermekvédelmi szakellátás megújítása	54
4. Gyámhatóság szervezetét érintő reformok	62
5. Gyermekközpontú örökbefogadás	63
5. FEJEZET FOGYATÉKOSSÁG, EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT	65
1. Gyermek napközbeni ellátása	65
2. Családtervezés, várandós nők gondozása	66
3. Védőnői hálózat	67
4. Nemi betegségek terjedése	68
5. Házi gyermekorvosi ellátás	69
6. Alkohol és drogstratégia	69
7. Fogyatékos gyermekek helyzete	70
8. Szociális biztonság, gyermekszegénység, monitoring rendszer	71
9. Gyermekszegénység elleni stratégia	72
10. Gyerekek és fiatalok mentális egészsége	74
6. FEJEZET OKTATÁS	78
1. A gyermekközpontú oktatási rendszer alapelvei	78
2. Az inkluzív oktatás helyzete és fejlesztésének irányai	81
3. Koragyermekkorai prevenció és korai intervenció	82
4. A gyermekek mentális egészségének támogatása a köznevelésben	83
5. Gyermekbiztonság, oktatás és iskolai gyermekvédelem	84
6. A szülői jogok érvényesítése és a szülők bevonásának megerősítése	86
7. Az intézményi biztonsághoz való jog, a bullying kezelése és a resztoratív megközelítés	87
8. Roma gyerekek óvodai és iskolai szegregációjának csökkentése	88
9. Roma sajátos nevelési igényű gyermekek oktatási helyzete	89
10. Az LMBTQI gyermekek biztonsághoz és egyenlő bánásmódhoz való joga az oktatásban	90
11. A gyermekek részvételi jogának érvényesülése az oktatásban	91
12. A nem magyar anyanyelvű és külföldről érkező gyermekek oktatási támogatása	92
7. FEJEZET KÜLÖNLEGES VÉDELEMRE IRÁNYULÓ INTÉZKEDÉSEK	93
I. Menekültügyi és idegenrendészeti eljárásban érintett külföldi gyerekek helyzete	93
II. Gyermekközpontú igazságszolgáltatás, bűnelkövetéssel érintett és áldozattá vált gyermekek helyzete	97
1. A gyermekbarát, traumaérzékeny és szakmaközi működés megerősítése	99

2. Gyermekjóléti, Gyermekvédelmi Kutatási és Módszertani Központ létrehozása	100
3. A gyermekközpontú büntetőeljárás és meghallgatási környezet	100
4. Megelőzés, korai beavatkozás és reintegráció	102
5. Fogvatartott szülők gyermekei	103
6. Az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő gyermekáldozatok speciális hátrányai	104
7. A büntetőeljárások és polgári eljárások közötti bizonyítási ellentmondások kezelése, valamint néhány nemperes eljárás szakmai dilemmája	105

A REFORMJAVASLATOK INDOKOLTSÁGA¹

A gyermekek jogainak és legfőbb érdekének biztosítására fordított állami és társadalmi figyelem és erőforrások a közös jelenünk és jövőnk kulcskérdése. Sajnálatos módon Magyarországon az elmúlt években csak rövid távon, inkább a kommunikáció szintjén, esetileg kapott kiemelt figyelmet a gyermekek védelmének ügye, miközben a szükséges szakpolitikai reformok elmaradtak.

A gyermekközpontú szemlélet érvényesítése, a gyermekek jogainak védelme nemcsak a szűken értelmezett gyermekvédelemre tartozó, hanem össztársadalmi és ágazatokon átívelő feladat, ami a Gyermekjogi Egyezmény holisztikus szemléletéből is ered. A Gyermekjogi Civil Koalíció ezen megközelítést szem előtt tartva már a 2024-ben megfogalmazott 40 pontos javaslatában² felhívta a figyelmet a gyermeki jogok és a gyermekvédelem súlyos rendszerproblémáira mind a gyermekek, mind a szakma, a szakemberek tekintetében.

A gyermekek védelméért való felelősség ugyan megoszlik a család, az állam és a társadalom, illetve hatóságok, szolgáltatók, szakemberek, valamint civil szervezetek között, azonban a felelősség módja és formája ma sem kellően tisztázott. Hiányzik egy országosan egységes, **gyermekjogi alapú szakmai-módszertani keretrendszer**, amely pontosan meghatározza az állami, önkormányzati, szolgáltatói, hatósági és szakmai felelősségeket, a kötelező minimumszolgáltatásokat, valamint az elszámoltathatósági mechanizmusokat. **Hiányzik továbbá az a valós társadalmi, a gyermekeket érintő problémákra reflektálni tudó gyermekjogi politika**, amelyre konkrét ágazati stratégiákat és szakpolitikai felelősséget lehet alapozni. **Hiányoznak azok a fórumok és transzparens együttműködési formák, keretek**, amelyek nyomán a gyermekjogi szakma, a tudományos és a civil szféra érdemben hatást gyakorolna a közpolitikai döntésekre.

A gyermekjogok és a gyermekjogi, gyermekközpontú szemlélet kapcsán a jelenlegi alkotmányos keretek is problémákat vetnek fel. Az Alaptörvény gyakori, ellentmondásos és a normativitást nélkülöző módosításai ebben a tekintetben további bizonytalanságokhoz vezettek. Súlyos aggályokat vet fel a gyermek védelméhez és gondoskodáshoz való jogának feltétlen kiemelése az alapjogi rendszerben, ami nemcsak szokatlan, hanem a gyermeki jogok egyoldalú, szűkítő értelmezésével a Gyermekjogi Egyezmény logikájával és cikkeivel is szembe megy.³ A gyermekjogokkal, mint alapjogokkal kapcsolatban alapvető követelmény, hogy azok ne hierarchikus rendszerben érvényesüljenek, hanem a gyermek legfőbb érdekeit szem előtt tartva átfogó mérlegelést tegyenek lehetővé. Ennek érdekében a **gyermekek védelmét a gyermek legfőbb érdekeit szolgáló integrált gyermekvédelmi rendszerek középpontjába kell állítani** azáltal, hogy a védelmi rendszereket a gyermekek szükségleteihez igazítjuk, és az őket érintő döntéshozatal során be is vonjuk a gyermekeket.⁴

Az integrált rendszerek hiánya súlyos hiányokat és zavarokat jelent az ellátásokban is, emiatt mind a családban élő, mind pedig a családból kiemelt gyermekek jogai sérülnek. A hiány az elvben minden gyermeket érintő alapellátások terén okoz a legsúlyosabb gondot és megoldása a legsürgősebb.

¹ I. rész felelőse: Láposy Attila, Katonáné Pehr Erika. Az I. rész szerzői: Herczeg Rita, Láposy Attila, Katonáné Pehr Erika

² Lásd erről:

<https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/wp-content/uploads/2024/03/JAVASLATOK-GYERMEKVEDELEM-2024-VEGLEGES-02.29.docx-2-1.pdf>

³ Lásd erről: [GYCK állásfoglalás 15. alaptv. módosítás 20250320.pdf](#)

⁴ [eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2024\)2680](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2024)2680)

A gyermekvédelmi szakellátás, a gondozott gyermekek nevelőszülői vagy gyermekotthoni elhelyezése egy folyamat végállomása. Ezen útvonalon a szakemberek is elveszthetik a bizalmukat, illetve a gyerekek többsége láthatatlan a rendszer számára. **A szakellátás iránti tényleges társadalmi szükséglet alakulása** nem független a jövedelmi és foglalkoztatási helyzetől, a lakáspolitikától, a gyermekes családokat célzó támogatási rendszerektől (*jövedelemtranszferektől, gyermekjóléti és szociális szolgáltatásoktól*), a gyermekjóléti alapellátás működésétől (*elérhetőségétől és hozzáférhetőségétől, az egyes szolgáltatási típusok kiépültségének jellemzőitől*), továbbá az egészségügyi és oktatási szolgáltatások feltételeitől, működésétől, az igazságszolgáltatás szemléletéről.

Hasonló okok segíthetik vagy gátolhatják a gondozott gyermekek családba történő visszahelyezését, hazagondozását, vagy a fiatalkorúak társadalmi beilleszkedését. **Ezért csak összehangolt szakpolitikai intézkedésekkel lehet érvényesíteni** a diszkriminációmentes, a gyermek legfőbb érdekeit képviselő eljárás elvét, mert ma a gyermekközpontúság eltorzult, a gyermekek egyéni szükségleteit intézményi vagy hatósági logika írja felül. A gyermekek védelme mindannyiunk közös felelőssége, és annak össztársadalmi megközelítése hosszú távú befektetés, ami elősegíti a méltányosabb, egyenlőbb és igazságosabb társadalmi viszonyok megerősödését, és ahol érvényesül **a gyermekközpontú szemlélet a szankcionáló és büntető szemlélettel szemben.**

A gyermekek védelme területén fennálló akut problémák orvosolására azonnali intézkedési tervekre, azon alapuló intézkedésekre, cselekvésre van szükség. Elsőként eleget kell tenni az **ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által Magyarország számára megfogalmazott ajánlásoknak.** Ezek a teljesítések nem öncélúak, hanem valós gyermekjogi problémák megoldását segítik. Alapvető fontosságú, hogy eddigi elégtelen intézkedéseket ki kell egészíteni „a gyermekek jogainak garanciáit biztosító nemzeti cselekvési terv 2030 elfogadásáról” szülő **202/2023. (V.22.) Korm. határozat ismételt felülvizsgálata** során, abban ugyanis nem kaptak megfelelő hangsúlyt a jövőbeni célok, eszközök. Ezzel összefüggésben elengedhetetlen a **Gyermekjogi Egyezmény harmadik, panasztételi kiegészítő jegyzőkönyvének mielőbbi ratifikálása,**⁵ amely már 2014 januárjában hatályba lépett. A harmadik kiegészítő jegyzőkönyv a Gyermekjogi Egyezményrel összhangban szem előtt tartja a gyermekek legfőbb érdekeit, és biztosítja számukra a véleménynyilvánítás jogát minden őket érintő kérdésben.

A gyermekek védelme terén tapasztalt súlyos anomáliák és hiányosságok kiküszöbölése, a gyermekek - Gyermekjogi Egyezményben és Alaptörvényben is rögzített - védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogainak érvényesülése érdekében a **Gyermekjogi Civil Koalíció gyermekjogi keretben fogalmazza meg a legfontosabb szakpolitikai javaslatait,** támogatva ezzel a döntéshozók és a szakemberek ezirányú munkáját.

5

https://gyermekjogiejegyzmeny.hu/wp-content/uploads/2020/04/3.fakultati%CC%81v-jegyzo%CC%8Bko%CC%88nyv_panaszt%3%A9teli-mechanizmus_angol.pdf

I. RÉSZ ÁTFOGÓ RENDSZERSZINTŰ GYERMEKJOGI JAVASLATOK

1. Gyermekközpontú jogalkotás követelménye

A nemzetközi kutatások szerint azon alkotmányok fejezik ki leginkább a nemzetközi normákkal való összhangot, amelyek a **jogok oszthatatlanságának talaján fogalmazzák meg a gyermekjogokat**, rögzítik a Gyermekjogi Egyezmény alapelveit, így különösen a gyermek legfőbb érdekeit, és elismerik a gyermeki jogoknak az állammal szembeni érvényesíthetőségét. A magyar **Alaptörvényről** elmondható, hogy bár a gyermekek védelme alkotmányos szinten deklarált, a rendelkezései nem felelnek meg a Gyermekjogi Egyezmény által elvárt holisztikus megközelítés követelményeinek. Jelentősége van az alkotmányszöveg tartalmának is, azonban a jogvédelem csak akkor lehet hatékony, ha megfelelő törvények születnek és egy működő intézményrendszer is mögötte áll, ami szintén megújításra szorul.

Alapvető és sürgető követelmény a **gyermekközpontú jogalkotás megteremtése, illetve a gyermekek jogait érintő jogi környezet módszeres felülvizsgálata is**. A gyermekeket érintő kormányzati döntéseket, a jogalkotást minden esetben meg kell előznie egy gyermekjogi hatásvizsgálatnak, melynek során fel kell mérni, hogy a döntés, a törvényjavaslat elfogadása milyen hatással lesz a gyermekek életére, kiket érint, vannak-e kockázatok, s ha igen, azokat hogyan lehet csökkenteni. A gyermekközpontú jogalkotás azonban nem csak a gyermekekről szól, hanem a gyermekek véleményének figyelembe vételével koruknak megfelelően erősíti a demokratikus nevelést is.

Az integrált gyermekjogi megközelítés azt is igényli, hogy **valamennyi érintett szakpolitika gyermekjogi szemléletű és gyakorlatú** legyen, összehangolt elvekkel és gyakorlattal, amelyhez segítséget adhat az **integrált esetkezelési protokollok bevezetése**. A szakmaközi egyeztetéseken túl össze kell vetni az ágazati jogszabályokat, hogy egyértelművé váljanak a fogalmak, a kompetenciahatárok, valamint az együttműködés formái és módszerei. A szankcióközpontú, rendészeti szemlélet helyett a bizalomra, a szakmai autonómiára és a **gyermekjogi megközelítésre építő szakmapolitikai irányváltás indokolt a jogszabályokban is**, amely helyreállíthatja a szakma hitelességét és vonzerejét.

2. Gyermekjogi edukáció fontossága

A gyermekjogi, gyermekközpontú szemlélet megerősítése nem nélkülözheti a **gyermekjogi edukációt sem**. Mások jogainak tiszteletben tartása ugyanis a minket megillető jogok megismerésével kezdődik. Ennek érdekében a kormány, az ágazati irányító a Gyermekjogi Egyezmény végrehajtására vonatkozó Jelentéseit minél szélesebb körben - civil szervezetek és gyermekek számára is - hozzáférhetővé kell tenni a Gyermekjogi Bizottság javaslataival, észrevételeivel együtt, kialakítva egy valós párbeszédet is az Egyezmény alkalmazásával és ellenőrzésével kapcsolatban. A szakemberek hatékonyabb kiválasztása mellett kiemelten fontos, hogy a gyermekek védelmét ellátó rendszerben dolgozók - a felmerülő igények szerint - **kapjanak folyamatos képzést, szupervíziót**, különös figyelemmel a gyermeki jogokra, a traumatudatos szemléletre, a gyermekek szükségleteire, a bántalmazás felismerésére és kezelésére, továbbá **kapjanak gyakorlati útmutatást** a gyermekvédelmi jogszabályokról és eljárásokról, módszertani kérdésekről és a jó gyakorlatokról.

A gyermekjogi edukáció kapcsán erre figyelemmel **meg kell erősíteni a ma még az Integrált Jogvédelmi Szolgálatnál (IJSZ) dolgozó gyermekjogi képviselők jogtudatosító és az azt segítő módszertani szerepét.** Az oktatás területén pedig újra kell gondolni a demokratikus nevelés kérdéskörét.

3. Átfogó gyermekjogi stratégia és cselekvési terv megalkotása

A gyermekek védelmének érvényesítését szolgáló gyermekközpontú reformhoz elengedhetetlen, hogy a szakmai és civil szervezetek bevonásával készüljön egy **átfogó gyermekjogi stratégia és cselekvési terv**,⁶ amely tekintettel van a gyermek legfőbb érdekeit szem előtt tartó szakpolitikákra, javítja a fragmentált intézményi és politikai döntéshozatali struktúrát, megerősíti a **gyermekjogi szemléletet és érvényesíti a szubszidiaritás alapelvét**, összhangban az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága záró észrevételeivel.⁷

Egy komplex stratégia és cselekvési terv szellemisége erősíteni tudja az intézmények, szakemberek iránti társadalmi bizalmat, a preventív és az integrált működést. A feladatokat, hatásköröket azokra a – problémához legközelebbi – szintekre kell delegálni, ahol a leggyorsabban és leghatékonyabban lehet azokkal élni mind az ellátások, mind a hatósági döntések tekintetében. Az integrált stratégia egyik horizontális, minden területet átmetsző célja az, hogy erősítse a **gyermekjogi szemléletet**, valamint biztosítsa a gyermekek jogainak védelmét, érvényesítését és előmozdítását, a jogok ismertetésétől a gyermekrészvételen át a hatékonyabb érdekképviseletig.

Az integrált gyermekjogi stratégiában érvényesülni kell az alábbi **alapelveknek**, amelyek ugyanakkor meg is erősítik a gyermekvédelmi törvényben rögzített alapelveket is: *a gyermek legfőbb érdekét, a család elsődlegességét, a prevenció szemléletét, a komplex segítségnyújtást, az interdiszciplináris együttműködést:*

- **Valamennyi gyereknek joga van ahhoz**, hogy minden feltétel nélkül elismerjék, tiszteletben tartsák és **védelmezzék önálló jogalanyiségát**, hallgassák meg és véleményét vegyék figyelembe a szakpolitikák, a programok és szolgáltatások kialakításánál.
- Egy gyerek **se szenvedjen a diszkrimináció bármilyen formájától**, és a jogegyenlőség biztosításával legyen számára elérhető minden szolgáltatási lehetőség a lakóhelye szerinti gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátások keretrendszerében.
- A gyermekvédelmi **rendszereknek szerves része legyen a megelőzés és a korai támogatás**, ezért a családokat minden módon támogatni kell mind univerzális, mind célzott szolgáltatások formájában, integrált módon csökkentve a gyermekszegénységet.
- **A gyerekeket az erőszak minden formájától meg kell védeni**, és minden módon meg kell előzni annak bekövetkeztét egy jól működő jelzőrendszerrel, segélyvonalakkal, panaszjelzással, és el kell kerülni az áldozattá vált gyerekek stigmatizációját.
- **Megfelelő felkészítést kell kapniuk - minden ágazatban - a szakembereknek** a veszélyeztetés felismerésére, hogy a jelzési kötelezettséget mindenki ismerje, és annak elmulasztása számonkérhető is legyen.

⁶ Lásd erről az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának Magyarországnak szóló 2020-as [ajánlását](#), 8. pont. [CRC/C/HUN/CO/6](#)

⁷ Lásd erről az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának Magyarországnak szóló, 2020-as [ajánlását](#), 13. pont. [CRC/C/HUN/CO/6](#)

- A gyermekeket megillető szükséglet szerinti gondoskodást és ellátást elkötelezett és kompetens szakemberek biztosítsák, akik **kellő képzettséggel és felkészültséggel rendelkeznek**, ismerik a szakmai szabályokat és eszközöket, valamint a monitorozás és értékelés módszertanát.
- A gyerekek megfelelő támogatásban és védelemben részesüljenek a megfelelő jogkörrel rendelkező szakemberek által, **akik képviseli őket és érdekeiket minden szükséges beavatkozás és eljárás esetén.**

A gyermekeket érintő átfogó stratégia végrehajtásának nyomon követésére szükség van egy átlátható, **indikátorokon alapuló és rendszeresen ismétlődő mérési és értékelési rendszerre**. A rendszer tegye mérhetővé, hogy a megfogalmazott célkitűzések hol, milyen mértékben és milyen minőségben valósulnak meg. **Rendszeres, területi bontású monitoringrendszer kialakítása** szükséges a gyermekeket érintő alapvető egészségügyi, köznevelési, kisgyermekkori és gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások hozzáférhetőségének mérésére. A rendszer tegye láthatóvá a házi orvosi, házi gyermekorvosi, védőnői, bölcsődei, óvodai, iskolai, szakorvosi, mentális egészségügyi és gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátások területi egyenlőtlenségeit, szakember- és férőhelyhiányait, valamint ezek hatását a gyermekek fejlődésére és jóllétére.

4. A gyermekjogi képviseleti rendszer reformja

A gyermekjogi jogvédelem jelenlegi rendszere hazánkban nem képes biztosítani a gyermekek számára a folyamatos, független és tényleges jogvédelmet, mert a fennálló strukturális függőség, a kapacitáshiány következtében a rendszer ma elsősorban jelző funkciót lát el, miközben a **gyermekek alapjogainak érvényesítéséhez valódi, jelenléten alapuló jogvédelemre lenne szükség**. A gyermekjogi képviselet **nem fakultatívan biztosítható szolgáltatás, hanem érvényesülést kívánó alkotmányos garancia kell legyen**.

Ma még törésvonalak húzódnak a gyermekeket elsősorban passzív szereplőként leíró állami szemlélet és a gyermeket autonóm jogalanyként kezelő modern szemlélet között.

A rendszer egyik legsúlyosabb problémája, hogy a gyermekjogi jogvédelem ugyanazon állami struktúrába ágyazódik, amelynek működését kontrollálnia kellene. A kontrollált és a kontrolláló nem lehet ugyanannak a hatalmi láncnak a része. **Strukturális összeférhetetlenség jön létre**, ha a jogvédő szervezet ugyanazon államigazgatási hierarchia alá rendelt, amelynek működését vizsgálnia kellene. Ennek következménye, hogy a jogvédelmi fellépés erélye csökken, a működés mediációs és kompromisszumkereső irányba tolódik, miközben a rendszerszintű problémák feltárása háttérbe szorul. **A gyermekjogi jogvédelem vertikális függetlensége ezért nem szervezeti preferencia, hanem a rendszer működőképességének alapvető feltétele.**

A létrehozandó intézménynek **önálló, autonóm államigazgatási jogállással, saját költségvetéssel, önálló szakmai irányítással és önálló eljárási jogosítványokkal kell rendelkeznie**. Az autonómia nem önmagáért való szervezeti megoldás, hanem a gyermeki jogokhoz rendelt alkotmányos súly közvetlen következménye. Az autonóm jogállás nemcsak a végrehajtó hatalomtól, hanem minden más – akár jogvédelmi profilú – szervezettől való alárendeltségtől is védelmet jelent, mivel minden függő működés magában hordozza a profilelnyelés és a működési torzulás veszélyét. Az elmúlt évek gyermekvédelmi ügyei egyértelműen megmutatták, hogy a **meglévő központi jogvédelmi konstrukciók**

önmagukban nem nyújtanak elegendő garanciát a gyermekek jogainak érvényesülésére. Az igazi garanciát ezért a teljes szervezeti, költségvetési és személyi autonómia jelenti. A gyermekjogi jogvédelem **integrált modellje az elmúlt évtized tapasztalatai alapján strukturálisan alkalmatlan a gyermekek érdekeinek elsődleges képviselőjére.** Az Integrált Jogvédelmi Szolgálat (IJSz) működésének tapasztalatai azt mutatják, hogy a beteg-, ellátott- és gyermekjogi területek közös szervezeti keretben történő működtetése szükségszerűen aránytalanságokat és működési zavarokat eredményez. Az integrált rendszerekben egyes területek jellemzően háttérbe szorulnak, az IJSz esetében betegjogi dominancia alakult ki, mely **gyengítette a gyermekjogi fókuszot és a gyermekek érdekeinek elsődlegességét.** A gyermekjogi jogvédelem sajátos feladatai és a gyermekek speciális sérülékenysége miatt kizárólag önálló szervezeti keretben biztosítható a megfelelő fókusz és hatékonyság.

A hatékony működés érdekében indokolt **egy autonóm, kétszintű gyermekjogi jogvédelmi rendszer kialakítása.**

- Az **első szintet a területi gyermekjogi képviselők alkotnák**, akik közvetlen kapcsolatban állnak a gyermekekkel, **rendszeresen jelen vannak az intézményekben és a nevelőszülői hálózatokban**, fogadják a panaszokat, gyermekjogi tájékoztatást nyújtanak, a fentebb említett jogtudatosítási és módszertani feladatokat, utánkövetést végeznek, valamint intézkedési javaslatokat fogalmazznak meg.
- A **második szintet egy központi jogvédelmi hatóság jelentené**, amely jogosult lenne a nem végrehajtott intézkedések esetén beavatkozni, kötelező erejű döntéseket hozni, szankciókat alkalmazni és hatósági eljárásokat kezdeményezni. **Ez a modell egyesítené a jelenlegi soft law működés előnyeit a valódi kikényszeríthetőséget biztosító hard law eszközökkel.**

A rendszer **működésének alapvető feltétele a folyamatos jelenlét biztosítása.** A gyermek számára a **biztonságot nem az intézmény, hanem az elérhető és jelenlévő felnőtt adja.** Ahol nincs jelen jogvédő, ott a gyermek jogai könnyen láthatatlanná válnak. A jelenlegi létszám ezt objektíven nem teszi lehetővé. Míg korábban 23 gyermekjogi képviselő működött országosan, jelenleg körülbelül 16 fő látja el a feladatot, miközben több mint húszezer gyermek él szakellátásban. Ez azt jelenti, hogy egy képviselőre közel 1300–1500 gyermek jut, ami kizárja a rendszeres jelenlétet, a bizalmi kapcsolat kialakítását és az időben történő beavatkozást. **A működőképes rendszer ezért jelentős létszámbővítést igényel, a jelenlegi 16 fő helyett, 70–120 fős országos hálózat szükséges ahhoz, hogy valódi, helyben elérhető jogvédelem valósuljon meg.**

A gyermekjogi képviselő megerősítése nem pusztán intézményi reform, hanem **alapjogi garancia.** A gyermekvédelem **valódi minősége ott mérhető, hogy a legkiszolgáltatottabb gyermek mellett van-e időben elérhető, független és fellépni képes jogvédelem.**

5. A gyermeki jogok érvényesülésének független jogvédelmi intézményeinek átalakítása

Szükségesnek látjuk a gyermeki jogok védelme területén kulcsfontosságú, nem bírósági típusú jelenlegi jogvédelmi rendszer, **az alapjogvédő hatóságok és az ombudsmanintézmény átalakítását, a jogvédelmi szerepek és funkciók decentralizálását.** Indokolt az elmúlt évek tapasztalatai és a diszfunkcionális vonások miatt a jelenlegi, a nemzetiségi jogokért és a jövő nemzedékek érdekeiért felelős biztoshelyettesek önálló

szakombudsmani intézményi alapra helyezését. Az alapvető jogok biztosa, mint általános ombudsmanintézmény megtartása mellett javasoljuk egy **önálló gyermekjogi szakombudsmani** intézmény létrehozását is, összhangban a Gyermekjogi Bizottság záró észrevételeivel.⁸ A gyermekjogi biztos kizárólag a gyermekek jogaival foglalkozna, független vizsgálatai és professzionális megközelítése nyomán a javaslataival és ajánlásaival számos területén hatékonyan tudna segíteni a gyermekközpontú szemlélet érvényesülését a jogalkotásban és a jogalkalmazásban. Az intézmény “gyermekközpontú” módon működne, ami által könnyebben elérhetővé válna az az intézmény a gyerekek számára, vizsgálhatná a gyermekek vagy szülei által benyújtott panaszokat, aktív szerepet tudna játszani a gyermekrésztvételi jogok érvényesülésében. **A gyermekjogi biztos legyen hiteles, látható közéleti szereplő, széles ombudsmani eszköztárral, a kiválasztási és jelölési folyamat legyen transzparens és szakmai alapú, amelybe az érintett szakmai szervezetek és maguk a gyermekek is bekapcsolódhatnak.**

A gyermeki jogok védelmének hatékonyabbá tétele a teljes jelenlegi ombudsmani intézmény decentralizációját kívánja, ideértve az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésével kapcsolatos hatósági jogvédelem leválasztását és az önálló hatósági intézmény helyreállítását. A hatósági jogvédelem integrálása nyomán számos releváns szakmai aggályt lehet megfogalmazni: az ombudsmani intézményi keretek között zajló hatósági jogvédelem meggyengült: az egyszemélyes intézmény főigazgatóságaként csak látszólag alkalmas olyan gyors és formalizált hatósági fellépésre, mint a korábbi hatóság, erősen háttérbe szorultak a hatóság jogvédelem előnyei, így a formalizált, gyorsabb és a közvetlenül szankciókat alkalmazó eljárás. **Az egyenlő bánásmód területén egyszerre működő általános ombudsmani, szakombudsmani és hatósági jogvédelem (Egyenlő Bánásmód Hatóság) hármasa vezethet a leghatékonyabb eredményhez,** ahol valamennyi jogkereső polgár képes lehet az adott ügyszintre mért hatékony jogvédelmi fórumot kiválasztani.

6. A gyermeki jogok helyzetének kormányzati monitorozása, a civil, szakmai és tudományos szférával való együttműködés megújítása

Évtizedek óta fennálló tartós problémaként értékelhető a gyermekjogokat érintő koordináló, monitorozó és értékelő funkció hiánya. **Az integrált szakmai irányítás azonban nem nélkülözheti az olyan mechanizmust,** amely a gyermekek jogainak területén végzett tevékenységek átfogó monitorozásáért, állandó minőségbiztosításáért felel. A gyermeki jogok védelme és biztosítása több ágazatot, minisztériumot érint, ezért a nemzetközi ajánlásokkal összhangban indokolt **egy olyan tárcaközi állandó testületet** létrehozni, amely **alkalmas lenne az egységes stratégiaalkotásra, továbbá intézkedések összehangolására, nemzetközi jelentések elkészítésére.** A rendszeresen ülésező tárcaközi testület a koordinációs feladatai mellett folyamatosan monitorozná, számonkérhető módon értékelné a gyermeki jogok helyzetét, amelynek alapját az elkészült éves jelentései képeznék.

Mindezzel szoros összefüggésben álláspontunk szerint szükséges lenne újragondolni azt az **egyeztetési fórumrendszert,** amelynek keretében a **gyermeki jogok területén** (emellett más emberi jogi területeken) dolgozó **civil és szakmai szereplők** rendszeres működés (ülésezés) mellett, érdemi módon és transzparens keretek közt be tudnak kapcsolódni a jogalkotási és

⁸ Lásd erről az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának Magyarországnak szóló 2014-es ajánlását, 14.pont. [CRC/C/HUN/CO/3-5](https://www.unhcr.org/refugees/crc/c/hun/co/3-5)

stratégiaalkotási folyamatba, a nemzetközi jelentések előkészítésébe. Olyan fórumokra van szükség, amelyek nemcsak formálisan léteznek, ahol a civil és szakmai szervezeteknek lehetőségük van elmondani a véleményüket, kritikájukat és feltenni a kérdéseket, hanem arra válaszokat kapnak. Jelenleg nem világos az, hogy mely szaktárca felelősségi körébe tartozik az ilyen egyeztető, koordinációs fórumok, tanácsok és bizottságok felállítása, azok milyen szabályzat és munkarend szerint működnek, hogyan választják ki a résztvevő szervezeteket.

A gyermekek életútjára fókuszáló kutatás a gyermekvédelmi rendszer működéséről kíván megalapozott helyzetképet kapni, melynek során fókuszot kaphatnak a különböző szakemberi tényezők, tudások, tapasztalatok és kapcsolatok, illetve legalább annyi szerephez jutna az intézményrendszer struktúrája, a szolgáltatások komplexitása vagy éppen azok tartalmi, időbeni hiánya, elmaradása. **A gyermekek életútját több szakaszra fókuszálva indokolt vizsgálni:** így a vizsgálat kiterjed a gyermekjóléti alapellátás sikerességére, vagy sikertelenségére, a családból való kiemelés okaira és körülményeire, a családi és az intézményi kapcsolatrendszer, valamint az alapellátás és a szakellátás egymásra épülésére, illetve annak konfliktusaira, a gyermek sikeres hazagondozására, örökbefogadására, illetve a fiatal felnőtté válás sikeres vagy sikertelen lezárására. A kutatás mintegy modellezhetné a gyermekvédelem rendszeréből kivezető lehetséges “gyermekutakat”, továbbá eredményei lehetőséget adhatnak arra, hogy a kutatók javaslatokat fogalmazzanak meg a jogalkotók, a döntéshozók és a gyermekek védelmi rendszerét működtetők számára. **A kutatásba mindenképpen be kell vonni az érintett gyerekeket is.**

7. Gyermekközpontú költségvetés, költség-haszon elemzés és statisztikai adatgyűjtés

Ugyancsak **elengedhetetlen egy gyermekközpontú költségvetés kialakítása** is, összhangban az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 19. számú **Átfogó Kommentárja ajánlásaival.**⁹ Ennek megfelelően olyan költségvetési tervezést indokolt bevezetni, de legalábbis egy olyan szempontú költségvetési bontást, ami összegzi a 0-18 éves gyerekek jogaival, szükségleteivel, érdekeivel összefüggő sarokszámokat. Kiemelten fontos, hogy kiszolgáltatott helyzetben lévő, sérülékeny gyermekek jogait hatékony, méltányos, átlátható és fenntartható államháztartási döntéshozatal révén megvalósítsa Magyarország is. **A gyermekekre fordított összegek átlátható és pontos ismeretében lehetővé válna a pénzügyi erőforrások felhasználási hatékonyságának vizsgálata.**

Mindez nem nélkülözheti a gyermekek védelmének költség-haszon elemzését sem, ami azt vizsgálná, hogy a beavatkozások (pl. korai prevenciós és intervenciós programok) milyen társadalmi és gazdasági előnyöket eredményeznek a rájuk fordított közvetlen és közvetett költségekhez képest. **A gyermekek védelmének természetesen vannak más tényezői is, ami a mérést nehezítheti, így a trauma csökkentése, a társadalmi integráció, a biztonságosabb gyermekkor.** A gyermekvédelem rövid távú hasznai lehetnek például a biztonságosabb családi környezet és nevelés, a gyermekbántalmazás csökkenése, a mentális egészség valamint az iskolai teljesítmény javulása. **Hosszabb távon** alacsonyabb lehet a munkanélküliség, a szociális ellátás iránti igény, a bűnözési ráta. A korai intervenció mérsékelheti a gyermekek deviáns viselkedését, és csökkentheti a későbbi gyermekvédelmi intézményi elhelyezést. A megelőzés általában olcsóbb mint a későbbi kríziskezelés, ezért **a**

⁹ Lásd erről UNCRC General Comment [No. 19](#) (2016) on public budgeting for the realization of children’s rights (art. 4)

modern gyermekvédelmi rendszerek az integrált megközelítésű prevencióra, a családmegtartásra és a korai támogatásokra épülnek.

A jövő tervezéshez a **gyermekvédelmi statisztikai adatgyűjtés** reformjára is szüksége van, a Gyermekjogi Egyezmény minden területére vonatkozóan, így az életkor, nem, fogyatékoság, földrajzi elhelyezkedés, etnikai származás, nemzeti hovatartozás és társadalmi-gazdasági háttér alapján, azonosításra alkalmatlan módon, az adatvédelmi szabályok érvényesítése mellett bontva, hogy ezen adatok alapján azonosítani lehessen a kiszolgáltatott és sérülékeny helyzetben lévő gyermekeket. Mindez igényli a gyermekvédelmi statisztikai adatok körének bővítését és a gyermekközpontú szemléletet. Gondoskodni kell továbbá arról is, hogy az adatokat és a mutatókat az **érintett szakminisztériumok megosszák egymással, és felhasználják a Gyermekjogi Egyezmény végrehajtására irányuló politikák, programok és projektek kidolgozása, nyomon követése és értékelése során.**

JAVASLATOK:

- **Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának Magyarország számára megfogalmazott ajánlások végrehajtásának áttekintése.**
- **Gyermekjogi Egyezmény harmadik, panasztételi kiegészítő jegyzőkönyvének ratifikálása.**
- **Gyermekközpontú jogalkotás szükségessége.**
- **Gyermekjogi edukáció fontossága.**
- **Átfogó gyermekjogi stratégia és cselekvési terv megalkotása-**
- **Gyermekjogi képviseleti rendszer reformja.**
- **Gyermeki jogok érvényesülését segítő szakbudsmani rendszer kialakítása.**
- **Gyermeki jogok helyzetének kormányzati monitorozása, egyeztetési fórumrendszerek megújítása, valamint a civil, független monitorozás megteremtése és támogatása.**
- **A gyermekközpontú költségvetés, költség-haszon elemzés, és statisztikai adatgyűjtés kidolgozása.**

II. RÉSZ AZ EGYES SZAKPOLITIKÁKBAN ÉRVÉNYESÜLŐ ELVEKRŐL ÉS GYERMEKI JOGOKRÓL

A Gyermekjogi Egyezmény¹⁰ alapvető mérceként szolgál a gyermekek önálló jogalanyként való elismerésében és jogaik védelmében minden szakterületen, ezért a szakpolitikai javaslatokat is az Egyezményben rögzített gyermeki jogok mentén indokolt megfogalmazni egy helyzetértékelést követően. Fontosnak tartjuk azt is, hogy a gyermekekkel és családokkal kapcsolatos sztereotípiák lebontásra kerüljenek, és helyzetükről egy **valós társadalmi kép legyen felvázolva**, melyre komplex szolgáltatói válaszoknak kell érkezniük az érintett szakpolitikák oldaláról.

¹⁰ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

1. FEJEZET A GYERMEKJOGI EGYZMÉNY ALAPELVEI¹¹

1. Hátrányos megkülönböztetés (2. cikk)

A döntéshozóknak átfogó, összehangolt intézkedésekkel kell biztosítaniuk, hogy egyetlen gyermek se szenvedjen hátrányt személyes helyzete, társadalmi státusza, származása, fogyatékosága, egészségi állapota, migrációs helyzete, gyermekvédelmi érintettsége vagy bármely más körülménye miatt. **A diszkriminációval leginkább veszélyeztetett (fokozottan sérülékeny) gyermekcsoportok közé tartoznak a roma gyerekek, akik különösen veszélyeztetettek az anyagi okból történő kiemelés és az oktatási szegregáció kérdésében is.** Szintén veszélyeztetettek a sajátos nevelési igényű, így a különböző fogyatékosággal élő gyerekek is, továbbá a szexuális kisebbséghez tartozó gyermekek. Bár az elmúlt években a szexuális kisebbségek elleni politikai támadások a felnőttek ellen irányultak, ezek rájuk is erősen hatottak.

JAVASLATOK:

- **A fokozottan sérülékeny helyzetű gyermekcsoportok számára célzott, szükségletalapú védelmi garanciák, szakmailag megalapozott ellátási protokollok és minimumszolgáltatási standardok kialakítása.**
- **A gyermekjóléti és gyermekvédelmi, egészségügyi, oktatási, rendészeti és igazságügyi rendszerek közötti kötelező, a gyermek szükségleteihez igazodó együttműködés megerősítése.**
- **Az intézményi kapacitáshiányok és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés területi egyenlőtlenségeinek feltárása, valamint az ellátórendszer ennek megfelelő átszervezése annak érdekében, hogy egyetlen gyermek se maradjon megfelelő támogatás nélkül.**
- **Célzott és átlátható költségvetési források biztosítása a magasabb támogatási szükségletű gyermekek ellátásához.**
- **Nyilvános, rendszeres adatgyűjtés és monitoring működtetése a sérülékeny gyermekcsoportok szolgáltatásokhoz való hozzáféréséről, ellátási kimeneteiről és az őket érő egyenlőtlenségekről, különös tekintettel a roma gyermekek helyzetére.**
- **A gyermekekkel szembeni közvetlen és közvetett intézményi diszkrimináció rendszeres vizsgálata és visszaszorítása valamennyi közszolgáltatási alrendszerben;**
- **A gyermekekkel, mint társadalmi csoporttal szembeni koralapú diszkrimináció formáinak feltárása, valamint szemléletformáló és kapacitásnövelő intézkedések bevezetése annak érdekében, hogy a szakemberek és a felnőtt társadalom felismerje és csökkentse azokat.**

A diszkrimináció elleni fellépés fontos része a gyermeki jogok védelmének és a társadalmi egyenlőség biztosításának. **A szemléletformálás** célja az előítéletek csökkentése, az elfogadás erősítése. A **tájékoztatás** abban segíthet, hogy a gyerekek és a felnőttek felismerjék a diszkriminációt, miközben a **média** érzékenyítheti a társadalmat és pozitív példákat is mutathat.

¹¹ Fejezetfelelős: Németh Barbara, Balogh Karolina. A fejezet szerzői: Balogh Karolina (Hintalovon Alapítvány), Boukydis Anna (Hintalovon Alapítvány), Hegedüs Judit, Iringó Zsigmond (Hintalovon Alapítvány), Ivány Borbála (Helsinki Bizottság), Lippai Vera, Németh Barbara, Petrov Katarina (Helsinki Bizottság), Pozsgai Fruzsina, Rácz Dominika (Hintalovon Alapítvány), Szlankó Viola (UNICEF)

JAVASLATOK:

- Elő kell segíteni a gyermekek és a felnőttek hiteles, életkoruknak megfelelő tájékoztatását minden olyan témában — beleértve a pszichés zavarokkal, fogyatékossgal, szegénységgel, gyermekvédelmi érintettséggel és más sérülékeny élethelyzetekkel — kapcsolatban, amelyek gyakran megbélyegzéshez, társas kirekesztéshez vagy diszkriminációhoz vezetnek.
- Átfogó szemléletformáló és antidiszkriminációs programokkal kell fellépni a gyermekeket és egyes gyermekcsoportokat érő előítéletekkel, megbélyegzéssel és gyűlöletkeltéssel szemben;
- Erősíteni kell a gyermekek és a felnőttek médiatudatosságát és kritikus információértékelési készségeit annak érdekében, hogy felismerjék és kiszűrjék a közösségi médiában terjedő félrevezető, stigmatizáló vagy diszkriminatív tartalmakat.

2. A gyermekek diszkriminációja egyes területeken

1. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság visszaállítása

A gyermekjogi ügyekben is kiemelt szereppel bíró, diszkriminációs esetekkel foglalkozó Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) 2021. január 1-től beolvadt az AJBH-ba, feladatait az AJBH Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatósága (továbbiakban: EBFF) látja el. Egy 2025-ben megjelent, az EBFF működését vizsgáló [tanulmány](#) eredményei rávilágítanak arra, hogy az integrációt követően radikálisan visszaesett a beérkező panaszok száma, melyeket sokszor nem is az egyenlő bánásmódról szóló törvény, hanem a sokkal enyhébb általános ombudsmani eljárás alapján vizsgáltak ki. A vizsgálat alapján arra lehet következtetni, hogy az integrációt megelőző szakmai aggodalmak nem voltak alaptalanok: **a szervezeti integráció csökkentette az egyenlő bánásmód érvényesítésének hatékonyságát.**

JAVASLAT:

- **Vissza kell állítani az egyenlő bánásmód érvényesítését fogantató független hatóság intézményét, az Egyenlő Bánásmód Hatóságot.**

2. Oktatási szegregáció megszüntetése

A roma gyerekek [iskolai szegregációja](#) nem elszigetelt probléma, hanem a magyar közoktatás szerkezetébe mélyen beágyazott, rendszerszintű jelenség. **A korai óvodai elkülönítéstől a szabad iskolaválasztás torzulásain és az egyházi iskolák szelekciós hatásain át a helyi lakóhelyi és intézményi mechanizmusokig egymást erősítő tényezők termelik újra az etnikai alapú elkülönítést.** Bár a jogi szabályozás tiltja a szegregációt, a gyakorlatban az etnikai szelekció és a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése továbbra is a rendszer működésének része. A lakóhelyi különbségek, a korlátozás nélküli iskolaválasztás és az egyházi intézmények szelekciós mechanizmusai olyan struktúrát alakítottak ki, amelyben a roma tanulók aránytalanul gyakran kerülnek alacsony presztízsű, erőforráshiányos iskolákba. Ez nemcsak az oktatási lehetőségeiket szűkíti, hanem a társadalmi mobilitás esélyeit is jelentősen korlátozza.

JAVASLATOK:

- A szegregáció tilalmának következetes és hatékony érvényesítése, valamint az elkülönítő oktatási gyakorlatok aktív felszámolása.
- A szabad iskolaválasztás szabályozásának olyan átalakítása, amely mérsékli az etnikai és társadalmi szelekciót.
- Az egyházi és állami fenntartású intézményekre egyaránt kiterjedő, átlátható antiszegregációs szabályozás és ellenőrzés kialakítása.
- A hátrányos helyzetű és magas roma arányú iskolák célzott szakmai és pénzügyi támogatása.
- Az inkluzív oktatási gyakorlatok, integrált pedagógiai módszerek és deszegregációs programok megerősítése.

3. A gyermek legfőbb érdeke (3. cikk)

A gyermek legfőbb érdekének elve a Gyermekjogi Egyezmény egyik alapvető rendelkezése, amelynek a gyermeket érintő valamennyi döntésben, intézkedésben és eljárásban elsődleges szempontként kell érvényesülnie. Az elv megfelelő alkalmazását Magyarországon ugyanakkor jelentősen nehezíti, hogy a jogszabályokban rögzült „a gyermek mindenek felett álló érdeke” fordítás félreértelmezésekre ad lehetőséget, és eltávolodik az eredeti „best interests of the child” fogalom tartalmától. **A gyermek legfőbb érdeke olyan komplex mérlegelési kötelezettséget jelent, amelyet a gyermek jogaival összhangban, az adott ügy sajátos körülményeire figyelemmel kell alkalmazni.**

Az elv alkalmazása jelenleg számos területen esetleges, gyakran formális hivatkozásként jelenik meg, miközben hiányoznak az egységes módszertanok, az eljárási biztosítékok és a szakemberek megfelelő felkészítése. Külön problémát jelent, hogy a **gyermek legfőbb érdekének meghatározása sok esetben nem a gyermek egyéni helyzetének, életkorának, fejlettségének, családi és társadalmi környezetének, valamint véleményének figyelembevételével történik, hanem általánosított vagy paternalista megközelítések alapján.**

JAVASLATOK:

- Elő kell segíteni a gyermek legfőbb érdekének elvével kapcsolatos egységes, gyermekjogi szemléletű értelmezés kialakítását, különös tekintettel arra, hogy a jelenlegi magyar terminológia és jogalkalmazás félreértésekre ad lehetőséget.
- Felül kell vizsgálni a gyermek legfőbb érdekére vonatkozó hazai jogszabályi és szakmai terminológiát annak érdekében, hogy az összhangban álljon a Gyermekjogi Egyezmény és a 14. számú Általános Kommentár tartalmával.
- Biztosítani kell, hogy a gyermek legfőbb érdekének elvét valamennyi, gyermekeket érintő jogalkotási, közigazgatási, igazságügyi és intézményi döntés során elsődleges szempontként vegyék figyelembe.
- Egységes, kötelezően alkalmazandó módszertanokat és eljárási protokollokat kell kialakítani a gyermek legfőbb érdekének vizsgálatára és dokumentálására.
- Garantálni kell, hogy a gyermek legfőbb érdekének meghatározása minden esetben egyedi, eseti alapú értékelésen alapuljon, az egyes gyermekek, gyermekcsoportok vagy általában a gyermekek sajátos körülményeinek figyelembevételével, beleértve a szubjektív tényezőket (beleértve az életkort, nemet, fejlettséget, traumatizáltságot, fogyatékosságot), valamint az objektív tényezőket (például az eljárási garanciák érvényesülését, a véleménynyilvánítás biztosítását).

- **Kötelező, rendszeres gyermekjogi és interdiszciplináris képzéseket kell biztosítani minden, gyermekekkel dolgozó szakember számára a gyermek legfőbb érdekének jogszerű és szakszerű alkalmazásáról.**
- **Erősíteni kell az ágazatok közötti együttműködést annak érdekében, hogy a gyermek legfőbb érdekének vizsgálata a gyermek teljes élethelyzetére és szükségleteire kiterjedően történjen.**
- **Rendszeresen monitorozni és értékelni kell a gyermek legfőbb érdekének érvényesülését a gyermekeket érintő eljárásokban és döntéshozatali folyamatokban.**
- **Külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a gyermek legfőbb érdekére való hivatkozás ne szolgálhasson a gyermekek jogainak indokolatlan korlátozására vagy paternalista döntések igazolására.**

4. A gyermek legfőbb érdekének érvényesülése egyes területeken

1. Családjogi ügyek, peres eljárás

A jelenlegi modell szerint a házassági bontóperek, gyermekelhelyezési perek és kapcsolattartási ügyek a klasszikus Polgári törvénykönyv szerinti bírósági peres eljárási keretben zajlanak. Ebben a keretben már önmagában a szóhasználat is (alperes-felperes, mint ellenfelek stb.), valamint az eljárás egyéb jellemzői is elidegenítik a szülőket és megnehezítik az érintett gyerekek legfőbb érdekére való fókuszálást. **Jelenleg nincs mód ezeknek a helyzeteknek a lélektani sajátosságaira reflektálni**, a gyerekek érdekét in concreto nem védi senki, óriási a szakemberhiány, a képzetlenség, az ügyek elhúzódnak és a végkimenetel sokszor nagymértékben a szülők anyagi helyzetének, vagy az aktuális bírói trendeknek függvénye.

JAVASLATOK:

- **Vizsgálendő a klasszikus bírósági keretrendszer átalakítása a családjogi ügyek speciális jellegére tekintettel.**
- **Javasolt, hogy a klasszikus 2 helyett, 3 pólusúak legyenek az ügyek: érdekeik képviselőjére szükséges lenne bevonni az érintett gyerekeknek is egy külön védőt/más személyt. Mindezt a szülők anyagi helyzetére való tekintet nélkül, hivatalból célszerű biztosítani.**
- **Az eljárást lefolytató, vagy az abban részt vevő hivatalos személyek (bírók, ügyvédek, kirendelt közvetítők, piaci mediátorok) számára kívánatos lenne kötelező gyermekjogi képzést és az önreflexiót elősegítő tréninget, szupervíziót bevezetni.**
- **Annak érdekében, hogy a fókusz mindenkor az érintett gyerekek legfőbb érdekén maradjon, megfontolandó lenne, hogy az eljárások során a jogászokon kívül végig jelen legyen egy további szakértő (pszichológus, mediátor) is. Ez elő tudná segíteni, hogy az aktuális trendek, vagy a “középre ítéles” alkalmazása ne írhasa felül az adott ügyben egyedileg érintett gyerekek legfőbb érdekében való döntéshozatalt.**
- **Az eljárások felgyorsítása érdekében nélkülözhetetlen a szakemberhiány orvoslása, több pszichológus szakértőre és képzett közvetítőre van szükség.**

2. Büntetőügyek és büntetés-végrehajtás

A gyermek büntetőügyekben terheltként (elkövetőként) és tanúként, ezen belül sértettként lehet jelen. A gyermek terheltnek vonatkozásában a legfőbb érdek tiszteletben tartása sokszor nem is merül fel, mert a büntetőigény ezt felülírja. Ezzel áll összefüggésben a gyerekek büntetési korhatárának részbeni leszállítása. További probléma, hogy az eljárásokban **a gyermekeket rendszerint nem erre felkészített szakemberek képviselik, támogatják.**

A gyermek legfőbb érdeke kivételes esetben lehetne a szabadságának elvonása. Ez ugyanakkor továbbra is túlzottan sok esetben történik meg. A szabadságelvonást minden lehetséges esetben a pedagógiai szempontokat előtérbe helyező **jogszerűen működő javítóintézetben lenne szükséges végrehajtani**, azonban ma is vannak gyermekek, akiket büntetés-végrehajtási intézetben, ezen belül is felnőttek számára kialakított intézetek (elkülönített részlegén) tartanak fogva.

JAVASLATOK:

- A gyermek legfőbb érdekének érvényesülését, a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló a 2016/800 EU irányelvnek megfelelően folyamatosan értékeljék és a szükséges védelmi intézkedéseket biztosítsák.
- A büntetethetőség alsó korhatára kerüljön felülvizsgálatra a gyermekek legfőbb érdekének figyelembevétele mellett.
- A gyermekek számára minden esetben elérhető legyen ingyenes jogi szaksegítség (pl. specializált kirendelt védő vagy jogi segítségnyújtó személy).
- A fiatalkorúakkal szembeni alternatív szankciók körében előnyben kell részesíteni és tovább kell erősíteni a helyreállító (resztoratív) szemléletű eljárások alkalmazását.
- A gyermeket valóban csak a legvégső esetben fosszák meg szabadságától.
- A pártfogó felügyelői szolgálatok rendszerszintű szakmai és kapacitásbeli megerősítése szükséges, tekintettel a fiatalkorúak személyiségfejlődésének támogatásában, a visszaesés megelőzésében és a reintegráció elősegítésében betöltött kiemelt szerepükre.
- A szabadságelvonás során a gyermek legfőbb érdekét érvényesítsék, a pedagógiai, nevelési, reszocializációs szempontokat minden körülmények között biztosítsák.
- A fogva lévő gyermek és hozzátartozói, támogatói közötti kapcsolattartást erősítsék, segítsék elő a hatóságok.
- Erősíteni szükséges a fiatalkorúak közösségbe történő visszailleszkedését támogató reintegrációs folyamatokat, különösen az oktatási intézményekkel, családokkal és helyi közösségekkel való együttműködést.

3. Krízishelyzetek, indokolatlan kiemeléssel végződő ügyek

Számos ügyben tapasztalható, hogy kiskorúak azért szenvednek el súlyos hátrányt, vagy akár emelik ki őket a családjukból, mert amikor az egyik szülő bántalmazza a másikat, vagy a gyerekeket is, jellemzően a bántalmazó fél marad a közös otthonban. A gyerekek legfőbb érdekével súlyosan ellentétes, hogy ilyenkor ők kényszerülnek elhagyni az otthonukat a másik szülővel. Mivel **nincs elegendő számú férőhellyel rendelkező krízisközpont, családok átmeneti otthona, anyaothton, a gyerekek sok esetben nagyon messze kerülnek otthonról**, az oktatási intézményüktől, megnövelve ezzel az iskolai lemorzsolódás és annak későbbi következményeinek esélyét is. Ezen kívül, a leterheltség, férőhelyhiány és időbeli

korlátok is megnehezítik a helyzetet. Sok ügy végül kiemeléssel végződik annak ellenére, hogy az érintett gyerekeknek van a gondozásra-nevelésre alkalmas hozzátartozója és a valójában lakhatása is biztosítható lenne, csak a rendszer ezt az anomáliát nem tudja megfelelően kezelni.

JAVASLATOK:

- **A krízisközpontok, anyaoththonok és átmeneti otthonok számának, elérhetőségének és férőhelyeinek növelése.**
- **Mivel az átmeneti otthonokba így bekerülő családok jellemzően tartós problémákkal küzdenek, szükséges lenne hosszú távú közös elhelyezési lehetőséget is biztosítani.**
- **Új struktúra kidolgozása az otthonukból menekülni kényszerülő gyerekek ügyeinek kezelésére: akár a központokban való továbbmaradás lehetővé tétele, akár annak rendezése jogilag, hogy bizonyított esetben ne a bántalmazott félnek és a gyerekeknek kelljen elhagyni a közös otthont.**

4. A gyermekjóléti szolgáltatásokkal és gyermekvédelemmel kapcsolatos adatkezelés

A hatályos jogszabályok alapján a gyermekvédelemben érintett gyerekekre vonatkozó adatok kezelése a Gyermekünk védelmében elnevezésű informatikai rendszerben (Gyvr) történik¹². A Gyvr célja, hogy biztosítsa a szakemberek között a **kölcsönös tájékoztatást és együttműködést**, továbbá, hogy megjelölje az elvégzendő feladatokat és lehetővé tegye az ellenőrizhetőséget¹³.

A Gyvr számos ok miatt **nem működik megfelelően**. Így például, jelenlegi állapotában nem, vagy nem minden szerv esetében rendelkezik megfelelő funkcióval ahhoz, hogy listázzák, vagy számszerűsítsék egy adott témában az adatokat.

Ezáltal a szakemberek a problémás területeket érzékelik, de nem áll módjukban azokat adatokkal alátámasztva jelezni a megfelelő szerveknek.

A Gyvr. jelenlegi formájában nem alkalmas statisztikai kimutatások készítésére, annak ellenére, hogy ez céljai között megjelenik. Az egyes szervek által kötelezően közzétett adatok sokszor nem kellően részletesek, valamint nem nyerhető belőlük átfogó kép a gyermekvédelmi intézményrendszer teljes működéséről (pl. az alapellátás és szakellátás közötti átmenetről). A közérdekű adatigénylés rendszere szintén elavult és nem egységes. **A hiányos adatok gátolják, hogy megalapozott szakpolitikai beavatkozásra kerüljön sor**. Emellett pedig a szélesebb körű társadalom felé sincs meg a kellő transzparencia a gyermekvédelmi adatokat illetően.

JAVASLATOK:

- **Szükséges a gyermekvédelmi rendszerre vonatkozó adatgyűjtések rendszerének felülvizsgálata és optimalizálása, amely egyszerre szolgálja a szakmai működést, megalapozott adatokat szolgáltatva támogatja a döntéshozatalt, ugyanakkor az adatszolgáltatókra sem ró aránytalan terhet. (esetükben jelenleg többféle nyilvántartás vezetése és statisztikai adatszolgáltatási kötelezettsége is fennáll).**

¹² A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) 135. § (3) a)

¹³ A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 2/A. § (1), 2/A. § (2)

- Szükséges lenne a közérdekű adatigénylés rendszerét korszerűsíteni és egységesíteni az egyes szerveknél, például könnyen megtalálható, kitölthető és beküldhető online adatigénylő felület létrehozásával.
- Szükséges a gyermekvédelemmel kapcsolatos adatok átláthatóságának és transzparenciájának növelése a szélesebb társadalom irányába is akár az egyes szervek, akár a központi adatszolgáltatók részéről.

5. Nevelésbe vételi eljárások súlyos elhúzódtása

Jelenleg a nevelésbevételi eljárások rendszeresen és nagymértékben túllépik a jogszabályokban előírt eljárási határidőket. **Elegendő férőhely hiányában számos ügyben súlyos veszélyeztettség és krízis ellenére sem tud megvalósulni késelem nélkül a kiskorúak kiemelése és védelembe helyezése.** A rendszer hiába észleli és jelzi a krízist, hiába indul meg a nevelésbe vételi eljárás és kéri a gondozási hely kijelölését, sok gyermek az általános és súlyos férőhelyhiány miatt kénytelen a veszélyeztető családi környezetében maradni. A nevelőszülői hálózatoknál nehezítik a működést a leterheltség, a férőhely csökkenés, a felmondások és a megszüntetett nyilvántartási engedélyek is. A gyermekvédelmi rendszer effajta diszfunkcionális működése az érintett gyerekeket súlyosan veszélyezteti, akik ezáltal rendszerabúzus áldozatává válnak.

JAVASLATOK:

- Szükséges alaposan kivizsgálni a hiányosságok és szabálytalanságok okait és érdemben reflektálni azokra.
- Biztosítani kell, hogy
 - ha egy gyermek súlyos veszélyeztetettsége az alapellátás keretében már nem szüntethető meg, azonnali biztonságos elhelyezése nevelésbe vételi eljárás keretében, a jogszabályokban meghatározott határidők betartásával megoldott legyen;
 - amennyiben egy nevelésbe vételi eljárás során a kiskorú veszélyeztetése súlyosbodik, minél előbb történjen beavatkozás;
 - kellő létszámú szakember és biztonságot nyújtó gondozási hely álljon rendelkezésre;
 - minden szükséges erőforrás - kiemelten a humán erőforrás, a megfelelő létszámú férőhely és az ezeket biztosító anyagi erőforrások - rendelkezésre álljon a rendszer számára;
 - a mennyiségi garanciákon túl biztosítani kell, hogy az intézményekben kellően felkészült és képzett szakemberek, megfelelő körülmények között és megfelelő határidőn belül tudják fogadni a gyerekeket.
- A már folyamatban lévő ügyeket, ahol sérül az érintett kiskorúak legfőbb érdeke és jelenleg is veszélyeztetett helyzetben vannak, haladéktalanul ki kell vizsgálni és rendezni kell, kezdeményezve a szükséges gyermekvédelmi intézkedések megtételét.

5. A gyermek meghallgatása, véleményének tisztelete (12. cikk gyermekrészvétel)

A gyermekrészvétel a Gyermekjogi Egyezmény egyik alapelve: annak elismerése, hogy a

gyermek saját jogai alanyai és az őket érintő döntések aktív szereplői. Magyarországon továbbra is elsősorban a **gyermek védelmére fókuszáló szemlélet dominál**, miközben a **gyermek véleményének érdemi figyelembevétele korlátozottan érvényesül a jogalkotásban, a szakpolitikákban, az intézményi működésben és a szolgáltatástervezésben**. Hiányoznak az egységes stratégiai keretek, a kötelező részvételi mechanizmusok, az átlátható visszacsatolási folyamatok, valamint a gyermekrészvétel támogatásához szükséges szakmai tudás és intézményi kapacitások.

Az érdemi gyermekrészvételhez nem elegendő a gyermek formális megkérdezése vagy pusztán jelenlétének biztosítása. A részvétel sok esetben formálissá válik, és nem jár valódi döntési befolyással; a gyermeket időnként legitimációs vagy kommunikációs eszközként használják, miközben nem biztosított a biztonságos, önkéntes és befogadó részvétel feltételrendszere. **A gyermek számára hozzáférhető panaszmechanizmusok, jogorvoslati lehetőségek és jogtudatosság erősítése szintén hiányos.**

Mindez különösen indokoltá teszi, hogy a gyermekrészvétel minden formáját az érdemi követelmények – a tájékoztatás, az önkéntesség, a tisztelet, a relevancia, a gyermekbarát folyamat és környezet, a befogadás, a biztonság és kockázatérzékenység, valamint a visszajelzés és a tényleges döntési hatás – alapján kelljen megítélni.

JAVASLATOK:

- Építsék be a gyermek és fiatalok érdemi részvételét a rájuk vonatkozó jogalkotási, szakpolitikai, intézményirányítási és szolgáltatásfejlesztési döntéshozatalba.
- Készüljön átfogó, kormányzati szintű gyermekrészvételi stratégia az [Európa Tanács vonatkozó ajánlásaira](#) építve, amely összehangoltan erősíti a gyermek részvételét minden őket érintő területen. A stratégia nyomon követéséhez adaptálják az Európa Tanács [Child Participation Assessment Tool](#) indikátorrendszerét, és rendszeresen mérjék a gyermekrészvételi jogok érvényesülését. A stratégia megvalósítása kezdetben pilot jelleggel induljon el 2–3 kiemelt területen – például az oktatás, a mentális egészség vagy az online biztonság területén –, majd a tapasztalatok értékelését követően terjesszék ki a bevált részvételi mechanizmusokat további szakpolitikai területekre is.
- A gyermekrészvétel váljon kötelező elemévé a gyermeket érintő döntéshozatalnak. Jogszabály írja elő, hogy minden gyermeket érintő stratégia, törvényjavaslat, intézkedés és közszolgáltatás-tervezés előtt gyermekrészvételi egyeztetést kell lefolytatni.
- A részvétel ne pusztán formális véleménykérés legyen. Biztosítani kell az érdemi gyermekrészvétel feltételeit, beleértve a gyermekbarát tájékoztatást, a biztonságos és befogadó bevonást, valamint a kötelező visszacsatolást arról, hogy a gyermek véleménye hogyan jelent meg a döntésekben.
- Erősíteni kell a gyermekrészvétel gyermekjogi értelmezését. Fontolják meg a Gyermekjogi Egyezmény hivatalos magyar fordításának felülvizsgálatát annak érdekében, hogy a 12. cikk pontosabban tükrözze a gyermekrészvétel nemzetközi értelmezését és összhangban álljon a Gyermekjogi Bizottság 12. számú Átfogó Kommentárjával, különösen a „minden, a gyermeket érdeklő kérdés” fordulat „minden, a gyermeket érintő kérdés” megfogalmazásra történő módosításával.
- A finanszírozási rendszerek is ösztönözzék a gyermekrészvételt. Dolgozzanak ki olyan pályázati és támogatási keretrendszert, amely a gyermek jólléte és védelme témakörében kiírt források odaítélésekor kifejezetten ösztönzi és értékeli a gyermek érdemi részvételének biztosítását.

- A gyermekek számára hozzáférhető és biztonságos panaszmechanizmusokat kell kialakítani, és biztosítani kell a panaszok gyors, átlátható és érdemi kivizsgálását. Lehetővé kell tenni, hogy a gyermekek közvetlenül is az alapvető jogok biztosához / önálló gyermekjogi ombudsmani mechanizmushoz fordulhassanak panaszaikkal. Magyarország ratifikálja a Gyermekjogi Egyezmény harmadik, egyéni panasztételt lehetővé tevő fakultatív jegyzőkönyvét. Emellett erősíteni kell a gyermekek jogtudatosságát is.
- Minden gyermekekkel dolgozó szakember számára biztosítani kell a gyermekrészvétel támogatásához szükséges tudást, szemléletet és módszertani kompetenciákat. A képzésekbe lehetőség szerint gyermekeket és fiatalokat is be kell vonni oktatóként, tapasztalati szakértőként.
- Erősíteni kell a gyermekrészvétellel kapcsolatos kutatási és módszertani kapacitásokat. Ösztönözni kell a gyermekekkel és gyermekekről végzett kutatásokat annak érdekében, hogy pontosabb kép alakuljon ki a részvétel akadályairól, feltételeiről és hatékony támogatási módjairól. Támogatni kell a hazai és nemzetközi jó gyakorlatok feltérképezését, adaptálását és széles körű megosztását. Javasolt egy Gyermekjogi és Gyermekvédelmi Kutatási és Módszertani Központ létrehozása, amely a gyermekvédelemhez kapcsolódó kutatási, képzési, módszertani és szakpolitikai feladatokat fogja össze.

6. A gyermekrészvétel érvényesülése az egyes területeken

1. Gyermekrészvétel megerősítése a jogi eljárásokban

A gyermekek érdekeit súlyosan érintő rendszerszintű problémák vannak a gyermekek jogi meghallgatásának jelenlegi gyakorlatában az egymással párhuzamosan zajló eljárásokban (gyámhatósági, büntetőeljárás, bírósági eljárás, szakértői vizsgálatok). Ezek mindegyikében felmerülhet a gyermek meghallgatásának szükségessége. **A gyakorlatban jelenleg két szélsőség figyelhető meg.** Egyes esetekben **komoly nehézséget jelent elérni, hogy a gyermek véleményét egyáltalán meghallgassák** és érdemben figyelembe vegyék. Más esetekben viszont ugyanazt a gyermeket rövid időn belül akár többször – szélsőséges esetben **akár 6–8 alkalommal is – különböző eljárásokban hallgatják meg**, sokszor azonos vagy nagymértékben átfedő tartalommal. A kihallgatásokon továbbra sem automatikus a videófelvétel készítése, és számos technikai korlát is fennáll. Emellett arra sincs garancia, hogy a gyermeket szaktanácsadó vagy pszichológus hallgatja meg, hanem előfordul, hogy erre vonatkozó szakértelemmel, képzettséggel nem rendelkező rendőr.

Ez a gyakorlat jelentős pszichés megterhelést és újratraumatizációt okoz a gyermekek számára, különösen akkor, ha érzékeny, traumatikus eseményekről kell ismételt beszámolniuk. A jelenlegi szabályozás nem biztosít kellő garanciákat sem a gyermek meghallgatásához való jog érvényesülésére, sem annak korlátozására a szükséges minimumra. Ráadásul az eljárások gyakran elhúzódnak, ami hátráltatja a gyerekek pszichés megsegítésének elkezdését is, hiszen annak megkezdése a gyerek meghallgatása után indokolt.

Ebbe a körbe tartozik a menekült gyerekek részvételi jogának garantálása is, hiszen, ha az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság olyan információkhoz jutott, amelyek arra utalnak, hogy egy menedékkérő bántalmazás túlélője vagy trauma jeleit mutatja, a meghallgatást egy erre speciálisan képzett ügyintéző végzi. Mivel azonban nincs hivatalos mechanizmus az ilyen menedékkérők azonosítására, fennáll annak a kockázata, hogy egy

speciális igényekkel rendelkező kérelmezőt olyan ügyintéző hallgat meg, aki nem rendelkezik megfelelő képzettséggel. Előfordult az is, hogy kiskorúakat, kínzás áldozatait vagy traumatizált menedékkérőket – köztünk gyakran gyermekeket – nem megfelelő körülményeket biztosító helyiségben hallgattak meg.

JAVASLATOK:

- **A jogi (pl. családjogi, gyámsági, valamint a gyermekeket érintő egyéb hatósági és bírósági stb.) eljárásokban váljon általánossá a gyermekek gyermekbarát tájékoztatása, valamint életkoruknak és érettségüknek megfelelő, biztonságos meghallgatása.**
- **Egységesebb szabályozással biztosítani kell, hogy a gyermek meghallgatása legalább egy alkalommal minden releváns eljárásban kötelezően, megfelelő gyermekbarát körülmények között megtörténjen.**
- **Ezzel párhuzamosan korlátozni szükséges az ugyanazon ügyhöz kapcsolódó párhuzamos eljárásokban ismétlődő meghallgatások számát: erősíteni kell az eljárások közötti információmegosztást és a korábban rögzített meghallgatások felhasználhatóságát annak érdekében, hogy a gyermek ismételt meghallgatására csak valóban indokolt esetben kerüljön sor. A kihallgatáskor minden esetben jó minőségű videófelvétel készüljön, amely kiváltja az egyidejű jegyzőkönyvezést.**
- **A gyermek meghallgatását rövid, egyértelmű határidőhöz kell kötni; különösen büntetőeljárásokban szükséges biztosítani, hogy kiskorú elkövető, sértett vagy tanú meghallgatására az eljárás megindításától számított legfeljebb 60 napon belül sor kerüljön.**
- **Szakemberek kötelező felkészítése a kiskorúak meghallgatására és az első reagálásra: A kiskorúak meghallgatásában, kihallgatásában, illetve elsődleges észlelésében érintett szakemberek számára indokolt kötelező, speciális felkészítő képzés bevezetése.**
- **Biztosítani kell, hogy a gyermekek véleménye a döntések indokolásában és tényleges kimenetelében is megjelenjen.**
- **Támogatni kell az ehhez szükséges szakmai irányelvek kidolgozását, valamint a bírók, gyámhatósági, rendészeti és egyéb érintett szakemberek képzését.**
- **Gyermekvédelmi szaknyomozói képzés beindítása: a rendészeti területen különösen indokolt lenne gyermekvédelmi szakirányú nyomozói képzés beindítása.**
- **A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó szerepének intézményesítése: javasolt a forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó státuszának bevezetése vagy megerősítése azokban az intézményekben, amelyek gyermekbántalmazás, elhanyagolás vagy veszélyeztetettség esetén kapuőri szerepet töltenek be. Ilyenek különösen az egészségügyi intézmények, kiemelten a gyermekorvosházak, a nevelési-oktatási intézmények, a gyermekotthonok, valamint más gyermekekkel közvetlenül dolgozó szolgáltatók. Ebben a szerepben a forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó feladata nem a hatósági kihallgatás átvétele, hanem az intézményi első reagálás szakmai támogatása.**
- **Legyen hivatalos mechanizmus a különleges bánásmódot igénylő személy kategória megállapítására, és legyenek valóban betartva a sajátos szükségleteikre vonatkozó előírások.**
- **Legyenek külön képzett és megfelelő számú ügyintézők, akik menedékkérő gyermekeket hallgatnak meg.**
- **Tizennegyedik életévüket be nem töltött kísérő nélküli kiskorúakat csak kivételes**

esetben, akkor hallgassanak meg, ha az valóban a tényállás tisztázása érdekében nélkülözhetetlen. Családtagokkal érkező kísérő nélküli kiskorúakat lehetőség szerint ne hallgassanak meg. Minden esetben lehessen jelen a törvényes képviselő (szülő, gyermekvédelmi gyám, stb.).

2. Gyermekrészvétel a közéleti és politikai döntéshozatalban

A gyermekek közéleti és szakpolitikai részvételi lehetőségei Magyarországon jelenleg **korlátozottak**, és a meglévő fórumok sok esetben nem biztosítanak valódi beleszólási lehetőséget a döntések alakításába. A részvételi mechanizmusok gyakran nem inkluzívak, különösen a sérülékeny helyzetű gyermekek és fiatalok számára nehezen hozzáférhetőek, miközben a döntéshozók részéről ritkán valósul meg átlátható visszajelzés arról, hogy a gyermekek véleménye hogyan jelent meg a végső döntésekben. **Emellett hiányoznak azok a garanciák, amelyek megelőznék, hogy a gyermekek manipuláció, nyomásgyakorlás vagy érzelmi befolyásolás áldozataivá váljanak.** A politikai kommunikációban a gyermekeket gyakran eszközként vagy díszletként használják.

JAVASLATOK:

- Vizsgálják felül a meglévő részvételi fórumok – különösen a DÖK-ök, a diáksparlament, az Országos Diáktanács és a Nemzeti Ifjúsági Tanács – működését, reprezentativitását és tényleges döntéshozó szerepét.
- Képzésekkel és erőforrásokkal kell megerősíteni a helyi, regionális és országos gyermek- és ifjúsági tanácsokat, hogy azok valódi párbeszédet és érdemi véleménybefolyást biztosítsanak.
- A már meglévő fórumok mellett létre kell hozni inkluzív, a sérülékeny helyzetű gyerekeket is elérő részvételi mechanizmusokat;
- Ki kell terjeszteni a meglévő fórumok hatáskörét minden, gyermekeket érintő szakpolitikai kérdésre.
- Támogatni kell a gyermekekkel és fiatalokkal folytatott közvetlen, nem kizárólag képviselői alapú konzultációs formákat.
- A döntéshozó szervezeteknek nyilvánosan be kell mutatniuk, hogy a gyermekek véleménye hogyan jelent meg, illetve, ha nem, miért nem jelent meg a végső döntésben.
- El kell várni a politikai pártoktól és közszereplőktől olyan etikai és kommunikációs irányelvek alkalmazását, amelyek kizárják a gyermekek politikai eszközként való felhasználását.
- A választási kampányok során felmerülő gyermekjogi jogsértések kivizsgálásakor a hatóságoknak a gyermekrészvétel valamennyi minőségi feltételét vizsgálniuk kell, és a pénzbírságon túl olyan szankciókat is alkalmazniuk kell, amelyek elősegítik a jóvátételt és a hasonló jogsértések megelőzését.
- Növelni kell a gyermekek és fiatalok által vezetett civil kezdeményezések támogatását, valamint ösztönözni kell a civil és vállalati szektort a gyermek önkéntesek érdemi bevonására.

3. A gyermekrészvétel erősítése a családi döntéshozatalban

JAVASLATOK:

- Jogszabályi ösztönzőkkel, szülőtámogató programokkal, és társadalmi szemléletformálással kell elősegíteni, hogy a szülők a családi döntések során tiszteletben tartásuk a gyermekek méltóságát, érzéseit és véleményét.

- Támogatni kell, hogy ezek a gyakorlatok már a legkisebb életkortól elterjedjenek, és a szülők megismerjék a gyermekrésztvétel pozitív hatásait.
- Fontos erősíteni annak társadalmi elfogadottságát is, hogy a gyermekek meghallgatása és bevonása nem ellentétes a szülői tekintéllyel, hanem hozzájárul a bizalmon és együttműködésen alapuló családi működéshez, valamint választ ad a szülők ezzel kapcsolatos aggodalmaira.

4. Az alternatív gondoskodásban élő gyermekek részvételi jogainak garantálása

JAVASLATOK:

- Garantálni kell, hogy a gyermekotthonokban vagy nevelőszülőnél élő gyermekek az alternatív gondoskodás teljes időtartama alatt érdemben részt vehessenek az őket érintő döntésekben.
- Növelni kell a gyermekjogi képviselők számát, területi lefedettségét és tényleges hozzáférhetőségét.

5. Gyermekrésztvétel a médiában és a digitális térben

JAVASLATOK:

- Bővíteni kell a gyermekek biztonságos médiamegjelenésének és digitális önkifejezésének lehetőségeit.
- Szabályozni szükséges a gyermekek reklámokban és médiatartalmakban való szerepeltetését oly módon, hogy az ne pusztán megjelenést, hanem valódi beleszólási és döntési lehetőséget is biztosítson számukra.

2. FEJEZET POLGÁRI ÉS SZABADSÁGJOGOK¹⁴

1. Anyakönyvezés, családi kapcsolatok megtartásához fűződő jog (7-8. cikk)

A nemzetközi mobilitás erősödésével egyre gyakoribbá válnak azok családi élethelyzetek, amikor magyar állampolgárok olyan államban alapítanak családot, amelynek családjogi szabályozása eltér a magyar jogtól. Ez különösen igaz a „szívárványcsaládok” esetében.¹⁵ Míg számos európai és Európán kívüli állam lehetővé teszi az azonos nemű párok számára a közös családalapítás különböző formáit, a magyar szabályozás és jogalkalmazás korlátozza vagy kizárja ezeket a lehetőségeket. Ennek következtében előfordulhat, **hogy a külföldön jogszerűen létrejött szülő-gyermek jogviszony Magyarországon nem ismerhető el. Ez nem csupán a szülők jogait érinti, hanem közvetlenül kihat a gyermek jogainak érvényesülésére is.**

Ugyanakkor az EU hatályos szabálya szerint a tagállamoknak **csak a személyek szabad áramlása (EUMSZ 21. cikk) uniós alapelvének érvényesüléséhez szükséges mértékben kell elismerniük a tagállamok által kiállított anyakönyvi kivonatokat, illetve a**

¹⁴ Fejezetfelelős: Polgári Eszter. A fejezet szerzői: Abonyi Dóra, Katonáné Pehr Erika, Petrov Katarina, Polgári Eszter (Háttér Társaság)

¹⁵ Olyan család, amelyben azonos nemű pár nevel gyermeket.

szülőséget. Ennek során biztosítaniuk kell a **beutazást és a tartózkodási jogot**, valamint nem alkalmazhatnak állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést az uniós polgárok között. Számos más, **a szülői minőséggel összefüggő kérdésre és jogra**, melyek a nemzeti szabályokon alapulnak, viszont **nem feltétlen terjed ki az elismerési kötelezettség.**

1.1. Külföldön történő közös örökbefogadás és partner gyermekének örökbefogadása azonos nemű párok esetében

A hatályos magyar szabályozás szerint közösen csak házastársak, tehát különemű párok fogadhatnak örökbe. Ez a közös örökbefogadás mindkét esetére vonatkozik: arra, amikor a házastársak egyszerre vagy egymást követően fogadják örökbe a gyermeket, és arra az esetre is, amikor a pár egyik tagja partnere vérszerinti gyermekét fogadja örökbe.

Előfordul, hogy magyar állampolgárok akár magyar, akár külföldi állampolgár azonos nemű párjukkal olyan országban alapítanak családot, ahol LMBTQI szempontból kedvezőbb szabályozás vonatkozik az örökbefogadásra. Azonban **a magyar állampolgár külföldön, azonos nemű párjával történő közös örökbefogadását a magyar hatóságok nem ismerik el, az ilyen határozatokat a magyar közrendbe ütközőnek tekintik.**¹⁶

Bár a magyar jog szerint az egyedüli örökbefogadásnak jogilag nincs akadálya abban az esetben, ha az örökbefogadni szándékozó személy élettársi/bejegyzett élettársi kapcsolatban él az azonos nemű párjával, amennyiben külföldön közös örökbefogadás történt, az erről szóló külföldi határozat tartalmától a magyar hatóságok nem térhetnek el a hazai elismerésre irányuló eljárás során. Emiatt **a külföldön, azonos nemű párok által közösen örökbefogadott gyermekek hazai anyakönyvezésére jelenleg nincs lehetőség.**

1.2. Külföldi mesterséges megtermékenyítés

A mesterséges megtermékenyítésre vonatkozó hazai szabályozás kizárja az LMBTQI párokat. Az egészségügyről szóló törvény szerint az eljárást csak házaspárok, különemű élettársak, illetve – amennyiben a nő életkora vagy egészségi állapota (meddőség) következtében gyermeket természetes úton nagy valószínűséggel nem vállalhat – egyedülálló nők vehetik igénybe. Emiatt azonos nemű párok gyakran külföldön vesznek igénybe mesterséges megtermékenyítésre irányuló ellátást. Számos, a mesterséges megtermékenyítést azonos nemű pároknak is lehetővé tevő országban a születési anyakönyvi kivonatban két azonos nemű szülő is feltüntethető, így a nem vér szerinti szülő is jogi szülői státuszt kaphat. (Ilyen megoldás például az *anya 1 - anya 2*, vagy *apa 1 - apa 2* státuszok.)

Magyarországon jogilag kizárt, hogy egy gyermeknek két azonos nemű szülője legyen, ezért nálunk senkinek nem lehet ilyen anyakönyvi kivonata sem. A mesterséges megtermékenyítési eljárásban résztvevő azonos pár mindkét tagját szülőként feltüntető külföldön kiállított anyakönyvi kivonatokat Magyarországon nem ismerik el. A magyar jog szerint csak a szülőanyát lehet anyaként bejegyezni a gyermek anyakönyvébe. Emiatt abban az esetben, ha a gyermek szülőanyja nem magyar állampolgár, a gyermek magyar állampolgár szülőjét nem ismerik el szülőként, és a gyermek magyarországi anyakönyvezése nem lehetséges. Ennek következtében a gyermek magyar állampolgársága sem ismerhető el.

1.3. Dajkaanyaság, béranyaság, vagyis a pótanyság kérdése

¹⁶ Lásd pl. a Fővárosi Törvényszék 111.K.702.829/2022/8. számú ügyben hozott, 2022. október 20-án kelt ítéletét

A pótnyaság számos jogát érint, és igen érzékeny terület, továbbá a hazai terminológiája sem egyértelmű. A bérnyaság egy visszerhes szolgáltatás, melynek keretében egy nő gyermekhez segít egy másik nőt vagy (akár azonos nemű) párt, amíg a dajkaanyaság egy altruista forma, amelyet egy másik nő segít megvalósítani, ha az egyik nő nem képes kihordani a magzatot.

Hazánkban sem a dajkaanyaság, sem a bérnyaság nem engedélyezett, az egészségügyi törvény nem tartalmazza egyiket sem a reprodukciós eljárások között. A pótnyaság formáit a büntetőjog tiltja, azok a családi jogállás megsértésének bűncselekményét valósíthatják meg. Azonban a kérdést számos ország eltérően szabályozza, így számos országban jogszerűen megengedett, ugyanakkor az egyes országok vallási, kulturális, világnézeti sokfélesége miatt rendkívül nagy különbségek vannak a jogi szabályozás terén is.¹⁷

A tisztán jogi problémák megoldhatók lennének, a dajkaanyaság, bérnyaság erkölcsi megítélésben azonban egyelőre nincs társadalmi és szakmai konszenzus sem.¹⁸

A magyar anyakönyvi szabályok szerint azonos nemű személyeket nem lehet szülőként anyakönyvezni, **anyaként csak a szülőanyát lehet anyakönyvezni.** A szabályozás és a tényleges családi kapcsolatok közötti diszkrépancia nemcsak az azonos nemű párokat, hanem különemű párokat is érintheti. Ezért az a helyzet állhat elő, hogy a tényleges családi kapcsolatok jogi elismerésére nincs lehetőség, ami számos bonyodalmat okozhat az érintett családok mindennapi életében. **A fent vázolt helyzetben a gyermek bizonytalan jogi helyzetbe kerülhet.** Az anyakönyvezéshez való jog nem pusztán adminisztratív kérdés, hanem a gyermek számos joga gyakorlásának előfeltétele. Az anyakönyvezés hiánya, a szülő-gyermek kapcsolat részleges elismerése veszélyeztetheti a gyermek állampolgársághoz, illetve magán- és családi élethez való jogának érvényesülését. **A hatályos magyar szabályozás és a hatóságok fenti gyakorlata hátrányosan megkülönbözteti az érintett gyermekeket a szülők szexuális irányultsága alapján.** A gyermek jogi helyzete így attól válik függővé, hogy szülei azonos vagy különemű párkapcsolatban élnek-e, illetve, hogy a családalapítás olyan módon történt-e, amelyet a magyar jog lehetővé tesz. Ez ellentétes a gyermek legfőbb érdekének elvével.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bírósága is több alkalommal foglalkozott a külföldön jogszerűen létrejött szülő-gyermek kapcsolatok jogi elismerésével. Az Emberi Jogok Európai Bírósága a bérnyaság útján világra jött gyermekek és a tervezett szülők közötti szülő-gyermek jogviszony elismerésével kapcsolatos ügyekben rámutatott, hogy a gyermek jogi státuszának tartós bizonytalansága sértheti a gyermek családi és magánélethez való jogát.¹⁹ **A Bíróság hangsúlyozta, hogy a szülő-gyermek kapcsolat jogi elismerése a gyermek identitásának egyik alapvető eleme.** Ezzel kapcsolatban rámutatott az állampolgárság megszerzését és a szülők utáni öröklést övező bizonytalanságokra.²⁰ A Bíróság szerint a szülő-gyermek jogviszony el nem ismerése összeegyeztethetetlen a gyermek legfőbb érdekének elvével, különösen olyan esetben, amikor

¹⁷ Szeibert Orsolya: A dajkaanyaság és a bérnyaság aktuális kérdései több dimenzióban. Családi jog, 2025/2 szám., 24-30. o.

¹⁸ Az EU Emberkereskedelem elleni irányelve (2024), így a 2025-ben átültetett magyar változata is, tiltja a bérnyaságot, kizsákmányolás új formájaként kezeli azt, ha az visszaélésszerű és kényszerítő körülmények között történik. Az Európai Női Lobb (a Női Érdek anyaszerkezete, így a LABRISZ, a NANE_é, a PATENT-é, az EMMA-é is) sem tartja elfogadhatónak készülő állásfoglalásában egyik formát sem.

¹⁹ Mennesson kontra Franciaország 65192/11 (26/06/2014) 96. bek.

²⁰ *Ibid*, 97-98. bek.

a nemzeti jog a béranyaság tilalma miatt azzal a tervezett szülővel fennálló kapcsolatot sem ismeri el, aki egyben a gyermek biológiai szülője is.²¹ A Bíróság Nagykamarája a külföldön béranyaság útján született gyermekek jogi helyzetével kapcsolatos tanácsadó véleményében²² is megerősítette, hogy a gyermek magánélethez való joga megköveteli a **külföldön jogszerűen létrejött szülő-gyermek kapcsolat valamilyen formában történő hazai elismerését**. A Bíróság szerint az államok számára bizonyos mérlegelési mozgásteret rendelkezésre áll abban a kérdésben, hogy ezt milyen jogi megoldással biztosítják, ugyanakkor az alkalmazott eljárásnak gyorsnak és hatékornak kell lennie, és a gyermek legfőbb érdekét kell szolgálnia.

Az Európai Unió Bírósága a V.M.A. v Stolichna obshtina ügyben²³ kimondta, hogy egy tagállam **nem tagadhatja meg egy másik tagállamban jogszerűen megállapított szülő-gyermek kapcsolat elismerését** olyan módon, amely ellehetetleníti a gyermek uniós jogból fakadó jogainak – különösen a szabad mozgáshoz való jogának – gyakorlását.²⁴

JAVASLAT:

- **A külföldön jogszerűen létrejött szülő-gyermek kapcsolatokat (ideértve a mesterséges megtermékenyítés és örökbefogadás útján) ismerjék el a szülők nemétől függetlenül legalább az anyakönyvezés, az állampolgárság és a gyermek alapvető jogainak gyakorlása szempontjából, ennek megfelelően vizsgálják felül a magyar gyakorlatot, ezzel biztosítva a Gyermekjogi Egyezmény 7. cikkéből fakadó kötelezettségek teljesítését.**

2. Állampolgárság (7. cikk)

Magyarország minden, a területén született gyereket születési anyakönyvi kivonattal lát el, ami példamutató, és biztosítja a hontalankénti elismerést azoknak, akiket saját joga alkalmazásával nem ismer el állampolgárának egyetlen állam sem. Az eljáráshoz való hozzáférés, a hontalan státusszal járó jogok, valamint a születéskori hontalanság megelőzése terén azonban továbbra is rendszerszintű hiányosságok tapasztalhatóak.

Az állampolgársági törvény megszorítóan csak azon szülők hontalanként született (vagyis egyik szülő állampolgárságát sem öröklő) gyermekének teszi lehetővé a magyar állampolgárság megszerzését, akik lakóhellyel rendelkeznek Magyarországon. Lakóhelyet azonban a hontalanként elismert személyek nem létesíthetnek, így **a hontalan szülők Magyarországon született gyermeke születésénél fogva hontalan lesz**, ami sérti a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló nemzetközi egyezményt. Kedvezményesen, 5 év elteltével kérheti a honosítását az, aki kiskorúsága idején létesít magyarországi lakóhelyet.

²¹ Labassee kontra Franciaország 65941/11(26/06/2014) 78. bek.

²² Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother P16-2018-001 (10/04/2019)

²³ C-490/20. sz. V. M. A. és a Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo” ügyben 2021. december 14-én hozott ítélet.

²⁴ Az Európai Bizottság 2022. decemberben fogadta el annak az Európa Tanácsi rendelet tervezetét, amely a szülősségi kapcsolatok és az anyakönyvi kivonatok kölcsönös elismerésével segítené a tagállamok közötti mozgás szabadságát, hiszen az egyik tagállamban elismert családi kapcsolatokat az érintettek 'magukkal vihetnék' egy másik tagállamba. A rendelet erősítené a gyermekek jogainak védelmét az EU-n belül határokon átnyúló helyzetekben. A javaslat kiterjed valamennyi gyermek leszármazásának elismerésére, függetlenül attól, hogy hogyan fogantak vagy születtek, és függetlenül attól, hogy milyen típusú családból származnak.

Sajátossága azonban a honosítási eljárásnak az is, hogy a köztársasági elnök diszkrecionális jogkörben jár el, és a meghozott döntés indokolását a kérelmező nem is merheti meg, illetve az elutasító döntést nem lehet bíróságon megtámadni.

A magyar állampolgárság felfüggesztésének lehetőségéről 2025-ben döntött a Parlament.²⁵ Az állampolgársági törvény módosítása lehetőséget teremt arra, hogy az állam határozott időre – legfeljebb 10 évre – felfüggeszse azon személy magyar állampolgárságát, aki magyar állampolgársága mellett valamely nem EGT-állam állampolgárságával is rendelkezik, és magyar állampolgársága veszélyt jelent Magyarország közrendjére, köz- vagy nemzetbiztonságára. Aggályos, hogy a felfüggesztésről a **kijelölt miniszter diszkrecionális jogkörben dönt, miközben a magyar állampolgárság megfosztása a köztársasági elnök jogkörébe tartozik.** A magyar állampolgárság felfüggesztését megalapozó okkal érintett személlyel összefüggésben **bárki bejelentést tehet.**

Az államok szuverén döntése, hogy meghatározzák az állampolgárság megszerzésének feltételeit. Állampolgárságot születéssel vagy honosítással lehet szerezni. A honosítással szerzett állampolgárságot bizonyos körülmények között – a fentiekén túl is – meg lehet vonni valakitől.

A törvény szerint az állampolgárság felfüggesztése előtt mérlegelni kell az érintett Magyarországhoz fűződő tényleges kapcsolatait, az egyéni és családi életre gyakorolt hatásokat, a veszélyt jelentő magatartás óta eltelt időt, az érintett élethelyzetét. Az állampolgárság felfüggesztése esetén az érintett személyt kiutasíthatják. Az állampolgárság felfüggesztése könnyen válhat **önkéntes jogalkalmazás eszközévé**, és jelenlegi formájában **a nemzetközi jogban ismeretlen.** Az állampolgárság felfüggesztése súlyosan érintheti a felfüggesztéssel érintett szülő kiskorú gyermekét: a gyermek további magyarországi tartózkodása bizonytalanná válhat.

Az Alaptörvény ugyan megadta a jogi alapot az állampolgársági törvény módosításának, de a törvény nemzetközi szerződéssel és magával az Alaptörvénnyel is ellentétes. Az Alaptörvény ugyanis védi a magyar állampolgárságot, továbbá az európai állampolgársági egyezményhez hasonlóan tiltja a jogszerűen szerzett állampolgárságtól való megfosztást.

JAVASLATOK:

- **A hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló 1961-es egyezményrel összhangban módosuljon az állampolgárságról szóló törvény (Áptv.) úgy, hogy minden olyan Magyarországon született gyermek, akinek szülei Magyarországon élő hontalanok, ex lege magyar állampolgárságot szerezzen.**
- **A nyilatkozattal történő állampolgárság-szerzés esetében tegyék lehetővé a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló 1961-es egyezményrel összhangban azt, hogy állampolgárságot szerezhessen az a gyermek, akinek szokásos tartózkodási helye – és nem lakóhelye – Magyarország területén volt.**
- **Az állampolgárság felfüggesztésének jogintézményét vezessék ki a magyar jogrendből.**

²⁵ 2025. évi LXIV. törvény a magyar állampolgárság felfüggesztésével kapcsolatos törvények módosításáról

3. A gyermekek jogának védelme, mint a jogkorlátozás indoka

2020-at követően a gyermek jogainak védelme több alkalommal szolgált az LMBTQI embereket egyenlően megillető szabadságjogokat korlátozó vagy azokat elvonó kormányzati intézkedések alapjául. Az Alaptörvény Kilencedik módosításával kiegészült a XVI. cikk (1) és bekerült, hogy „Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonossághoz való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.” Ezt követően, 2021. június 15-én fogadta el az Országgyűlés a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló **2021. évi LXXIX. törvényt** („propagandatörvény”), amelybe az utolsó pillanatban benyújtott módosító javaslatokkal számos LMBTQI-ellenes rendelkezés került (lásd: Tájékoztatáshoz való jog). 2025 tavaszán a gyülekezési jog LMBTQI-ellenes korlátozásának alkotmányos megalapozásaként az Alaptörvény Tizenötödik módosítása beiktatta a XVI. cikk (1) bekezdésébe, hogy a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joga „– az élethez való jog kivételével – minden más alapvető jogot megelőz.” Konkurráló alapjogok esetében, egy kivétellel, a gyermek joga a védelemhez és gondoskodáshoz minden más alapjoghoz képest, mérlegelés nélkül, prioritást élvez.

A Gyermekjogi Egyezményben foglalt „mindenek felett álló érdek”, azaz a **gyermek legfőbb érdekeinek alapvető** az Egyezmény érvényesülését ellenőrző ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 14. számú állásfoglalásában autoritativ módon értelmezte. A Gyermekjogi Bizottság ebben rámutat, hogy a Gyermekjogi Egyezmény 3. cikke szerinti, a gyermek legfőbb érdekeinek elsődlegessége nem azt jelenti, hogy a gyermekek jogaival szemben minden más jognak engednie kell, csupán azt, hogy a gyermekek jogait a többi, érintett joghoz képest elsősorban, kiemelten kell kezelni. E körben kiemelten fontos, hogy a Gyermekjogi Bizottság a legutóbbi, a gyermekek jogainak magyarországi érvényesülését vizsgáló jelentésében kifejezetten felhívta a kormányt a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszex gyermekek alapvető jogainak hatékony védelmére.²⁶ A Gyermekjogi Bizottság az LMBTQI gyermekek védelmét kiemelten fontosnak ítéli, és egyetlen alkalommal sem fogalmazott meg olyan álláspontot, hogy a szexuális és nemi kisebbségek láthatósága, a velük kapcsolatos információk elérhetősége fenyegetést jelentene a gyermekekre.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága gyermek mindenek felett álló érdekének elsőbbségét mint a nemzetközi jogban széles konszenzusnak örvendő alapvető.²⁷ Az EJEB konzisztens álláspontja szerint „a gyermek mindenek felett álló érdekének tekintetében (...) nem állt rendelkezésére olyan tudományos bizonyíték vagy szociológiai adat, amely arra utalna, hogy a homoszexualitás pusztá említése vagy a szexuális kisebbségek társadalmi helyzetéről folytatott nyílt nyilvános vita káros hatással lenne a gyermekekre.”²⁸

Elfogadhatatlan, hogy a gyermek jogaira hivatkozás bármilyen tudományos igazolás nélkül kirekesztő retorika és intézkedések alapjává váljon, amit az Európai Unió Bíróságának 2026. április 21-én, a “propagandatörvény” miatti kötelezettségszegési eljárásban hozott ítélete is kiemel.²⁹ Az EU Alapjogi Charta számos rendelkezésén és szakági

²⁶ UN CRC Concluding observations on the 6th Periodic Report of Hungary, 2020. március 3. <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=Jou60jqYSbG11auETFdfHxTocZBufKG8NH5DRegChUveOhqInnN%2BxNXxljezKZ44kgVIhhi3g8DrKvOluFEOcO%3D%3D>

²⁷ Neulinger és Shuruk kontra Svájc, 41615/07. sz., 2010. július 6., § 135.

²⁸ Macatè kontra Litvánia, Nagykamara, 61435/19. sz. kérelem, 2023. január 23., § 210.

²⁹ [C-769/22](#), Európai Unió Bírósága, 2026. április 21. „az érintett nemzeti rendelkezések azáltal, hogy azon az előfeltevéseken alapulnak, hogy a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérés, a nem megváltoztatása

irányelveken túl, az EUB megállapította az Európai Unióról szóló Szerződés 2. cikkének megsértését is, amely az EU alapértékeit biztosítja.

JAVASLATOK:

- **Módosítsák az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében szereplő, az alapvető jogok között indokolatlan hierarchiát felállító rendelkezést.**
- **Az Európai Unió Bíróságának C-769/22. számú ügyben (“propagandatörvény” miatti kötelezettségszegési eljárás) hozott ítéletének megfelelően töröljék a gyermekvédelmi törvény (Gyvt.) 6/A. §-át és 3/A. §-át.**
- **Az EUB fenti ítéletének végrehajtása során töröljék a családvédelmi törvény (Csvt.) 1. § (2) bekezdéséből „a gyermek születési nemének megfelelő jogának érvényesülése” szövegrészt.**
- **Töröljék a gyülekezési törvény 13/A. §-át, amely a gyermekek jogaira hivatkozással megtiltja az LMBTQI témájú gyűlések szervezését, ezzel önkényesen korlátozva a békés gyülekezéshez való jogot.**

4. Tájékoztatáshoz való jog (13. és 17. cikk)

Évek óta az online térrel kapcsolatos adatok uralják a gyermekek információhoz való jogával kapcsolódó társadalmi és szakmai vitákat. A Gyvt. kifejezetten előírja, hogy „a gyermeknek joga van ahhoz, hogy **tudatos és felelősségteljes internet-, valamint médiahasználatot** – ideértve a zaklatás internetes formáival szembeni hatékony fellépést – biztosító nevelésben, oktatásban és képzésben részesüljön.” Továbbá Gyvt.-ben gyermekek számára eddig megállapított kötelezettségek kiegészültek azzal is, hogy „a véleménynyilvánítás szabadságához való jogának gyakorlása során – ideértve, ha az internet- vagy médiaszolgáltatás igénybevételével történik – **tiszteletben tartsa a többi gyermek emberi méltóságát.**” A digitális környezet térnyerésével ez a jog egyre inkább összekapcsolódik a médiahasználattal, az online biztonsággal és a hiteles információforrások elérhetőségével.³⁰ A közösségi média meghatározó szerepet játszik a gyerekek és a fiatalok mindennapos információszerezésében. A szülők szerepe nem csupán abban áll, hogy figyelemmel kísérjék gyermekeik online tevékenységeit, hanem abban is, hogy irányelveket és tanácsokat nyújtsanak számukra, ezért elengedhetetlen, hogy a gyermekek digitális biztonsága érdekében szülői útmutatók is készüljenek.³¹ **A megfelelő információkhoz való hozzáférés kérdésének az iskolai prevenciós programok területén is meg kell jelenniük.**

A “propagandatörvény” több ágazati jogszabályt módosított, a beiktatott tartalmilag azonos módosítások **megtiltják kiskorúak hozzáférést az olyan tartalomhoz, amely „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a**

vagy a homoszexualitás bármilyen megjelenítése vagy népszerűsítése konkrét tartalmától függetlenül alkalmas arra, hogy sértse a gyermek mindenek felett álló érdekét, és ily módon bizonyos nemi identitásokat és szexuális irányultságokat előnyben részesítenek másokéval szemben, akiket ennek következtében megfélemlítenek, e rendelkezések nyilvánvalóan ellentétesek a pluralizmuson alapuló társadalomban a nem és a szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetésnek a Charta 21. cikkének (1) bekezdésében foglalt tilalmából eredő követelményekkel, és ezért sértik e rendelkezés lényeges tartalmát.” (141. bek.)

³⁰ A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság jogsegélyszolgálatára az Internet Hotline 2025.évi beszámolója nemcsak az online tér aktuális veszélyeire világít rá, hanem arra is, hogy milyen fontos a szakmai összefogás a gyermekek biztonsága érdekében. A szolgáltatás az Európai Unió digitális szolgáltatásokról szóló rendelete (DSA) szerinti megbízható bejelentői státusszal rendelkezik.

[Internet Hotline-beszámoló 2025 – Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság](#)

³¹ <https://nmhh.hu/gyermekvedelem/kiadvanyok>

homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg”. Az Európai Unió Bíróságának fent idézett ítéletének értelmében a “propagandatörvénnyel” beiktatott rendelkezések sértik a szolgáltatások szabad mozgására vonatkozó EU jogot, valamint stigmatizáló és marginalizáló hatásuk miatt az Alapjogi Chartát és az EUSZ 2. cikkét.³² Ezek a rendelkezések aránytalanul és indokolatlanul korlátozzák a gyermekek tájékoztatáshoz való jogát.

A “propagandatörvény” nem védi a gyermekeket, hanem elzárja őket azoktól az információktól, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy jól tájékozott, nyitott gondolkodású emberekké váljanak, akik tisztelik a szexuális és nemi sokszínűséget, és végső soron az egyenlő emberi méltóságot. A gyermekek védelmének látszatát nem szabad alapul venni egy olyan jogi keret kialakításához, amely ösztönzi a diszkriminációt, megbélyegzi az embereket, és mindenekelőtt megsérti a gyermekek oktatáshoz való jogát, amely magában foglalja a szexuális és nemi sokszínűséggel kapcsolatos objektív, elfogulatlan és átfogó információkhoz való jogot. Az érintett érdekelt felek és kereskedelmi szereplők által adott interjúkból kitűnik, hogy az öncenzúra elterjedt, és ennek következtében az LMBTQI-ellenes törvény dermesztő hatása (*chilling effect*) nagy mértékben helyettesíti a szabályok állami kikényszerítését.³³

JAVASLATOK:

- **Jeljenek meg átfogó állásfoglalások, ajánlások a gyermekbarát internetezés elterjesztése, a gyermekek és szüleik médiatudatosságának növelése, különösen a gyermekek online szexuális bántalmazásának megelőzés érdekében.**
- **Az iskolai prevenció programok megfelelő szakmai minőségbiztosítás mellett biztosítsák a gyermekek megfelelő információkhoz való hozzáférést.**
- **Helyezzék hatályon kívül a “propagandatörvény” által beiktatott, illetve ahhoz kapcsolódóan elfogadott rendelkezéseket**
 - a médiaszolgáltatásokról és tömegkommunikációról szóló törvényből (Mttv.) a [Mttv. 9. § (6) bek., Mttv. 32. § (4a) bek., Mttv. 179. (2) bek.].
 - a reklámtörvényből [Reklámtv. 8. § (1a) bek.].
 - a köznevelési törvényből [9. § (12) bek.]
 - a gyermekvédelmi törvényből [Gyvt. 3/A. § és 6/A. §] és
 - családvédelmi törvényből [Csvt. 5/A. §].

3. FEJEZET GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK³⁴

1. A bántalmazási ügyek független feltárása, az áldozatok rehabilitációja és jóvátétele

³² A propagandatörvény értékelésére lásd:

<https://hatter.hu/kiadvanyaink/az-egy-es-gyermekvedelmi-torvenyek-modositasarol-szolo-2021-evi-lxxix-torveny-ertekelese>.

³³ Amnesty International Magyarország, *From Freedom to Censorship: The Consequences of the Hungarian Propaganda Law*, 2024.

Elérhető: https://www.amnesty.hu/wp-content/uploads/2024/02/From_Freedom_to_Censorship_EN.pdf.

³⁴ Fejezetfelelős: Sebhelyi Viktória, Flóris Krisztina. A fejezet szerzői: Adler Kata, Battai Eszter, Dóczy-Vámos Gabriella, Flóris Krisztina, Hegedűs Judit, Ivány Borbála (Helsinki Bizottság), Juhász Borbála (Női Érdek), Horgász Csaba, Katonáné Pehr Erika, Kulcsár Gabriella, Magyar Erika, Ménesi Tünde, Nagy Viktória, Pap Enikő (NANE), Sebhelyi Viktória, Toszeczky Renáta, Zsiros Krisztina

JAVASLATOK:

- A kormány hozzon létre független, multidiszciplináris munkacsoportot a gyermekvédelmi szakellátásban, valamint a javítóintézetekben és fiatalkorúakat fogva tartó büntetés-végrehajtási intézetekben történt bántalmazási ügyek feltárására és kivizsgálására. A munkacsoport feladata legyen az egyedi ügyekből kirajzolódó rendszerszintű hiányosságok azonosítása, az intézményi felelőségek vizsgálata, valamint olyan szakpolitikai javaslatok megfogalmazása, amelyek megelőzik a hasonló jogsértések megismétlődését.
- A vizsgálat gyermekjogi, áldozatközpontú és traumatudatos megközelítéssel alapuljon, biztosítva az érintett gyermek és felnőtt túlélők biztonságát, méltóságát, részvételét és jogorvoslathoz való hozzáférését. Ezzel párhuzamosan ki kell dolgozni egy átfogó rehabilitációs és jóvátételi rendszert a szakellátásban, valamint a javítóintézetekben és fiatalkorúakat fogva tartó büntetés-végrehajtási intézetekben bántalmazást elszenvedett gyermek és felnőtt túlélők számára. A rehabilitációs és jóvátételi rendszernek ki kell terjednie a hosszú távú pszichológiai, pszichiátriai, egészségügyi, szociális és jogi támogatásra, valamint egy átlátható, hozzáférhető és méltányos kártérítési/jóvátételi mechanizmus kialakítására.
- A jóvátételi és rehabilitációs rendszer kialakításába be kell vonni az érintetteket, független szakértőket, gyermekjogi és áldozatsegítő szervezeteket. Biztosítani kell ugyanakkor, hogy a támogatás igénybevétele ne járjon újabb traumatizációval vagy megbélyegzéssel. A túlélők bevonása nem lehet tokenisztikus, és nem szolgálhat politikai érdekeket. Ennek érdekében javasolt olyan civil szervezetek bevonása, amelyek az elmúlt években részvételi projekteket valósítottak meg gyermekekkel, érintettekkel vagy túlélőkkel.
- Az áldozatok újbóli meghallgatása és a traumatikus élmények felidézése csak annyiban javasolt, amennyiben az a jóvátételi folyamatot segíti, és az érintett számára valódi támogatást, elismerést vagy jogorvoslati lehetőséget jelent. Amennyiben az érintettek meghallgatására sor kerül, azt traumaérzékeny forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó, szociális munkás és pszichológus kíséretével kell biztosítani, megfelelő előkészítéssel, utógondozással és az érintett döntési szabadságának tiszteletben tartásával. A meghallgatások tervezésekor a gyermekközpontú, traumaérzékeny és bizonyítékalapú forenzikus (ún. Barnahus) szemléletet kell alapul venni, valamint konzultálni kell a Meghallgató és Terápiás Központokkal és a Rendőrség [Bűnügyi Főosztályával](#) annak érdekében, hogy az eljárás ne okozzon ismételt traumatizációt, és illeszkedjen a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményeihez.
- A jóvátételi elem ne kizárólag egy rövid időtartamú munkacsoport akcióterveként működjön, hanem hosszabb távú szakmai programként épüljön be a gyermekbántalmazással, áldozatsegítéssel és gyermekvédelmi ellátással foglalkozó intézményrendszer működésébe.
- A program kidolgozásakor javasolt a [külföldi](#) intézményi bántalmazással kapcsolatos jóvátételi és kártérítési programok jó gyakorlatainak áttekintése és beépítése. Ilyen példák lehetnek többek között a skót [Redress Scotland](#) rendszer, az ír [Ryan Report](#) nyomán kialakított jóvátételi mechanizmusok, az ausztrál [National Redress Scheme](#), valamint az angol [Independent Inquiry into Child Sexual Abuse](#).
- A jóvátételi rendszernek nem csupán pénzbeli kártérítésre kell korlátozódnia, hanem magában kell foglalnia az igazság feltárását, az intézményi felelősség

elismerését, az áldozatok támogatását, a rehabilitációt, valamint a jövőbeni bántalmazások megelőzését szolgáló szakpolitikai változásokat is.

- A munkacsoport munkáját ne övezzék politikai vagy média-rivaldafény. Ugyanakkor az eredmények társadalmi bemutatása mindenképpen javasolt, mivel a nyilvános szembenézés, az intézményi felelősség elismerése és a rendszerszintű tanulságok megosztása a megelőzés fontos része lehet. Ennek részleteiről kommunikációs szakemberrel és traumaérzékeny szakértőkkel érdemes konzultálni.

2. A gyermekbántalmazás szakmai fogalma és annak gyakorlati beszűkülése

A magyar gyermekvédelmi és igazságügyi rendszer formálisan széles körben meghatározza a gyermek veszélyeztetettségének, bántalmazásának, elhanyagolásának, valamint a gyermek testi, érzelmi és erkölcsi fejlődését sértő vagy veszélyeztető magatartások fogalmát. A jogalkalmazásban **továbbra is az a szemlélet kap prioritást, amely a gyermekbántalmazás tényleges felismerését elsősorban a büntetőjogi bizonyíthatósághoz, a közvetlen testi sérüléshez vagy a klasszikus büntetőjogi tényállások meglétéhez köti.** A szabályozási és módszertani háttér ellenére a gyermekbántalmazás gyakorlati felismerése és kezelése beszűkül, és gyakran nem a gyermek tényleges veszélyeztetettségéhez, hanem a büntetőjogi bizonyíthatóság mértékéhez igazodik, különösen olyan esetekben, amikor nem áll rendelkezésre objektíválható testi sérülés, nincs orvosi dokumentáció vagy közvetlen bizonyíték, a gyermek vallomása életkori vagy traumatikus sajátosságok miatt töredezett, illetve a veszélyeztetés elsősorban pszichológiai, kapcsolati vagy intézményi működésből ered.

A gyermekbántalmazás felismerését nehezíti, hogy egyes, „nevelési célzatúnak”, „fegyelmezésnek” vagy „családi ügynek” tekintett magatartások – például az enyhébb fizikai erőszak, a megalázó kommunikáció, a verbális agresszió, a félelemkeltés vagy az érzelmi kontroll – társadalmi elfogadottsága továbbra is jelentős. Emiatt gyermekvédelmi szakmai módszertanok alapján bántalmazásra vagy veszélyeztetettségre utaló ügyek büntetőjogi szempontból gyakran „enyhének”, „nevelési konfliktusnak” vagy nem kellően bizonyíthatónak minősülnek, és nem vezetnek érdemi gyermekvédelmi vagy hatósági beavatkozáshoz. A gyermekvédelmi veszélyeztettség megállapítása a gyakorlatban leginkább attól függ, hogy történt-e büntetőjogi felelősségre vonás, van-e látélet vagy maradt-e sérülés, a gyermek vallomása mennyire konzisztens, illetve megállapítható-e konkrét bűncselekmény; ennek következtében számos olyan ügy, amely gyermekvédelmi és pszichológiai szempontból súlyosan terhelő vagy veszélyeztető, nem eredményez érdemi gyermekvédelmi reakciót.

JAVASLATOK:

- **Önálló gyermekvédelmi kockázatértékelés kötelező bevezetése:**
 - **Jogszabályban szükséges rögzíteni, hogy gyermekbántalmazás vagy veszélyeztetettség gyanúja esetén a gyermekvédelmi vizsgálatot és értékelést a büntetőeljárástól függetlenül minden esetben le kell folytatni.**
 - **Ehhez egységes kockázatértékelési szempontrendszerre, valamint egységes módszertani protokollra is szükség van a szakemberek számára, a kockázatok felismerésére, dokumentálására és kezelésének támogatására.**
- **Lezárt ügyek kötelező szakmai felülvizsgálata annak érdekében, hogy az esetleges szakmai hiányosságok és rendszerszintű problémák feltárhatók legyenek.**

- **Intézményi felelősséget vizsgáló önálló mechanizmus létrehozása** azon esetekre, amikor az intézményi működés, mulasztás, vagy hiányosság hozzájárult az érintett gyermek állapotromlásához.
- **Gyermekvédelmi monitoringrendszer kialakítása**, amely támogatja a magas kockázati besorolású esetekben, élethelyzetekben az esetvezetések nyomon követését, folyamatos figyelemmel kísérését, és a rendszerszintű kockázatok azonosítását.

3. A lelki bántalmazás és a pszichológiai veszélyeztetés alulértékelése

A gyermekbántalmazás gyakorlati felismerésének egyik legjelentősebb problémája, hogy a **veszélyeztettség megítélése továbbra is erősen kötődik a jogilag könnyebben bizonyítható cselekményekhez**. A magyar gyermekvédelmi szabályozás és szakmai módszertani háttér formálisan ismeri a lelki bántalmazás fogalmát. A gyermekbántalmazás kivizsgálására vonatkozó hazai módszertanok a lelki bántalmazást olyan ismétlődő vagy tartós magatartásként írják le, amely a gyermek érzelmi biztonságát, önértékelését, pszichológiai stabilitását vagy fejlődését károsítja; ide tartozhat a megalázás, a rendszeres verbális agresszió, a megfélemlítés, az érzelmi elutasítás, a félelemlapú családi működés, a gyermek érzelmi manipulálása, valamint a gyermek konfliktusokba történő bevonása. **Felismerését tovább nehezíti, hogy ennek következményei sok esetben nem azonnal, nem látványosan jelennek meg**. A gyermek pszichés terhelése gyakran szorongásban, alvászavarban, önértékelési problémákban, agresszív vagy regresszív működésben, pszichoszomatikus tünetekben, iskolai nehézségekben vagy kapcsolati problémákban jelenik meg, miközben a mögöttes veszélyeztető családi vagy intézményi működés nem kerül megfelelő súllyal, körültekintéssel értékelésre³⁵.

JAVASLATOK

- **A lelki bántalmazás és a pszichológiai veszélyeztettség értékelése során szükséges csökkenteni a közvetlen fizikai sérülésekhez és a könnyebben objektíválható bizonyítékokhoz kötődő szemléleti túlsúlyt**. A gyermek veszélyeztettségének megítélése nem korlátozódhat kizárólag a látható sérülésekre vagy a büntetőjogilag egyszerűbben bizonyítható helyzetekre.
- **Szükséges a lelki bántalmazás értékelésének egységesebb szakmai szempontjait kialakítani különösen: a gyermek tartós pszichés terhelésének, szorongásának, érzelmi bizonytalanságának, alkalmazkodási működésének, valamint a családi vagy intézményi működés hosszabb távú pszichológiai hatásainak vizsgálata során**.
- **A gyerekek, fiatalok megváltozott médiafogyasztási szokásai, valamint a bántalmazó élethelyzetek sajátosságai (mozgásszabadság és kommunikációs**

³⁵ A lelki bántalmazás felismerését tovább nehezíti, hogy a gyermek sok esetben maga sem tudja pontosan megfogalmazni a veszélyeztető működést, hiszen számára gyakran ez a természetes működés. A tartósan agresszív vagy kontrolláló közeghez alkalmazkodó gyermek számára a félelemlapú működés normalizálódhat, miközben pszichológiai állapota fokozatosan romlik. A lelki bántalmazás sok esetben kevésbé válik láthatóvá, mint a közvetlen fizikai erőszak, annak ellenére, hogy fejlődési következményei hosszú távon ugyancsak jelentősek lehetnek. A probléma különösen azért jelentős, mert a lelki bántalmazás számos esetben nem önálló jelenségként, hanem más veszélyeztető működésekkel együtt jelenik meg. A kapcsolati erőszak, a kontrolláló családi dinamika, az érzelmi elhanyagolás, a gyermek konfliktusba történő bevonása vagy az intézményi megalázás együttesen olyan tartós pszichológiai terhelést eredményezhet, amely a gyermek fejlődésére hosszú távon is súlyos következményekkel járhat.

eszközökhöz való hozzáférés korlátozása, ellenőrzés, stb.) a telefonos hotline-ok mellett országosan, ingyenesen elérhető, anonim helpchatek üzemeltetését javasoljuk. Az akut krízisek kezelése mellett ezek fontos eszközei lehetnek a prevenciónak és a gyerekjogokkal kapcsolatos edukációnak³⁶.

4. A gyermekbántalmazásra adott intézményi válasz összehangolása és a rendszerabúzus megelőzése

A gyermekbántalmazásra adott intézményi válasz egyik legfontosabb kihívása, hogy a gyermekvédelmi, oktatási, egészségügyi, rendészeti és igazságszolgáltatási szereplők működése sok esetben nem kellően összehangolt. **A gyakorlatban nem mindig egyértelmű, hogy egy bántalmazási, veszélyeztetési vagy elhanyagolási ügyben melyik szereplőnek pontosan mi a feladata**, mikor kell jeleznie, feljelentést tennie, intézkednie vagy a gyermek számára terápiás segítséget biztosítani. Ennek következtében előfordulhat, hogy bár a jelzések, adatlapok és feljelentések formálisan megszületnek, a gyermek tényleges védelme, biztonsága és hosszú távú támogatása nem valósul meg.

Különösen problémás, hogy a gyermekbántalmazásra adott válasz sok esetben eljárási és adminisztratív szinten marad, miközben a gyermek szükségletei háttérbe szorulnak. A rendszerabúzus szempontjából ez különösen fontos: **a gyermek számára nemcsak maga az eredeti bántalmazás lehet traumatizáló, hanem az arra adott intézményi reakció is**. Az elhúzó eljárások, az ismételt meghallgatások, a bizonytalan intézményi felelőségek, a szolgáltatások hiánya vagy a megfelelő terápiás segítség elmaradása önmagukban is fokozhatják a gyermek pszichológiai terhelését.

A problémát súlyosbítja a szakemberhiány és a területi egyenlőtlenségek rendszerszintű jelenléte. Egy bántalmazott gyermek sok esetben hónapokig vár pszichológiai segítségre, és az elérhető támogatás gyakran csak egyszeri megsegítést jelent, nem pedig valódi terápiás folyamatot. A nagyobb városokban és megyeszékhelyeken nagyobb eséllyel érhető el pszichológus, fejlesztőpedagógus vagy speciális gyermekvédelmi segítség, míg más térségekben ezek a szolgáltatások alig vagy egyáltalán nem hozzáférhetőek. Ez a gyermekek védelméhez való hozzáférésben súlyos egyenlőtlenséget eredményez.

JAVASLATOK

- **A rendszerabúzus kerüljön önállóan megfogalmazásra a gyermekbántalmazás megelőzésére és kezelésére irányuló szakmai és szakpolitikai dokumentumokban. A gyermekvédelmi válasz ne csak az egyéni elkövetői magatartásokat, hanem az intézményi működésből fakadó traumatizáló, veszélyeztető vagy bántalmazó helyzeteket is ismerje el gyermekvédelmi kockázatként.**
- **Kerüljenek összehangolásra a gyermekbántalmazási ügyekben alkalmazott ágazati jogszabályok, eljárásrendek és protokollok. Különösen fontos a gyermekvédelmi, oktatási, egészségügyi, rendészeti és igazságszolgáltatási szereplők feladatainak pontosítása annak érdekében, hogy egyértelmű legyen, kinek milyen jelzési, intézkedési, dokumentációs és gyermekvédelmi felelőssége van.**

³⁶ A bántalmazott gyerekek ezen keresztül kaphatnának megerősítést többek közt arra vonatkozóan, hogy ami velük történik, külső beavatkozást igényel, és számíthatnak a rendszer segítségére

- Készüljön egységes, gyermekjogi és traumaérzékeny intézményi minimumszabályrendszer a bántalmazási és veszélyeztetési ügyek kezelésére. Ennek ki kell terjednie a gyermekközpontú kommunikációra, az ismételt meghallgatások minimalizálására, a gyermek hiteltelenítésének és bagatellizálásának elkerülésére, valamint az intézmények közötti információmegosztás és együttműködés szabályaira.
- Biztosítani kell, hogy a bántalmazott gyermekek számára ne csak az ügy adminisztratív kezelése, hanem valódi pszichológiai, terápiás és fejlesztő támogatás is elérhető legyen. A gyermekvédelmi válasz nem tekinthető megfelelőnek, ha a gyermek biztonságba helyezését vagy az eljárás megindítását követően nem biztosított a feldolgozás, a stabilizálás és a hosszabb távú segítség.
- Csökkenteni kell a területi egyenlőtlenségeket a bántalmazott gyermekeknek nyújtott pszichológiai, terápiás és fejlesztő szolgáltatások hozzáféréseben. Minden gyermek számára biztosítani kell, hogy lakóhelyétől függetlenül időben hozzáférjen a szükséges segítséghez, ne csak a megyeszékhelyeken vagy nagyobb városokban.
- Növelni kell a gyermekvédelmi, pszichológiai, fejlesztőpedagógiai és egyéb segítő szakemberek számát, különösen azokban a térségekben, ahol a szolgáltatáshiány miatt a bántalmazott gyermekek ellátása csak jelentős késedelemmel vagy egyáltalán nem valósul meg.
- A gyermekekkel dolgozó szakemberek számára rendszeres, kötelező és gyakorlatorientált továbbképzéseket kell biztosítani a rendszerabúzus felismeréséről, a traumaérzékeny kommunikációról, a gyermekközpontú eljárásokról, valamint az ágazatok közötti együttműködés gyakorlati szabályairól.
- Meg kell erősíteni a Meghallgató és Terápiás Központok szerepét a gyermekvédelmi rendszeren belüli bántalmazási, intézményi veszélyeztetési és rendszerabúzus-gyanús ügyek kezelésében is. Ezek a központok alkalmasak lehetnek arra, hogy a gyermek meghallgatása és támogatása speciális, traumaérzékeny és gyermekközpontú keretek között történjen. A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadók funkciója, különösen a kapuóri szereplők támogatása szempontjából is jelentős. A szaktanácsadói szerep nemcsak a kiskorúak meghallgatásához és kihallgatásához kapcsolódhat, hanem az egészségügyi, pedagógiai, szociális és gyermekvédelmi szakemberek szakmai támogatásához is. Különösen az egészségügyi szakemberek esetében fontos a gyermekvédelmi gyanújelek felismerésének, a jelzési kötelezettség teljesítésének és a megfelelő jelzési utak alkalmazásának támogatása. A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadók módszertani és konzultatív szerepe hozzájárulhat a kapuóri funkciók megerősítéséhez, a jelzések minőségének javításához és a gyermekbarát, traumaérzékeny eljárások érvényesüléséhez.

5. Gyermekbántalmazások a zárt és félig zárt intézetekben

[Ombudsmani jelentések](#) megállapításai alapján egy évtizede fordulnak elő különféle gyermekvédelmi intézményekben a dolgozók által, a gyermekek sérelmére elkövetett rendszeres bántalmazások. Emellett a sérülékeny gyermekeket érintő prostitúciós tevékenység is elterjedt, amellyel szemben az intézményrendszer gyakorlatilag tehetetlen. Egy 2021-ben

készült állami, [hivatalos jelentés](#)³⁷ szerint **az állami gondoskodásban élő gyermekek ötöde átélt valamilyen bántalmazást az intézményben.** A felszínre került bántalmazások túlnyomó többségében nem indult hatékony eljárás, vagy erről nincs információ, illetve a bántalmazással szembeni intézkedések megvalósulásáról, hatékonyságáról nem ismerhető meg átfogó információ.

2025 tavaszán, a büntetőeljárás indulásával egyidejűleg került nyilvánosságra, hogy a fiatalok sérelmére követett el súlyos szexuális és más erőszakos bűncselekményeket. Az ügyben mellette további 10 intézményi dolgozóval szemben alkalmaz jelenleg is kényszerintézkedéseket a bíróság. A bűncselekményekre nem derült fény, holott az intézetet az ügyészségnek, a minisztériumi fenntartónak, az ombudsmannak, és a gyámoknak is rendszeresen ellenőrizniük kellett. Egyes állítások szerint a rendőrségi feljelentések ellenére nem zajlott nyomozás. Az esetek magas száma, hosszan tartó előfordulása és kivizsgálatlansága azt jelzi, hogy **az állam felügyelete és gondoskodása alatt álló, legkiszolgáltatottabb gyerekeknek nincs megfelelő képviselő,** nincs érdemi hozzáférésük az igazságszolgáltatási rendszerhez, az ellenük elkövetett – akár súlyos – bűncselekmények sokszor kivizsgálatlanul maradnak.

Amikor mégis sor került büntetőeljárás lefolytatására, a gyermekáldozatok jogi, pszichés és szociális támogatása, közösségi integrációja, valamint a számukra nyújtott jóvátétel elmaradt, erre nincsenek átfogó és intézményes megoldások, úgyhogy a gyerekeknek rendkívül nagy esélyük van az ismételt áldozattá válásra.

A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott gyermekek helyzetéről gyakorlatilag semmilyen információ nem ismert a szakmai nyilvánosság számára sem. Ugyanakkor a felnőttek elhelyezésére szolgáló büntetés-végrehajtási intézetekben több súlyos [bántalmazási eset ismert, és gyakori azok alapos kivizsgálásának elmulasztása.](#) Így fennáll annak erős lehetősége, hogy gyermekek is bántalmazás áldozatává válhatnak.

A közelmúltban feltárt, azonban évtizedek óta fennálló intézményi gyakorlatok egyértelműen megmutatták, hogy **a zárt intézetek monitoringját az állami szervek nem tudják hatékonyan ellátni.** A jogvédő civil szervezeteknek (Magyar Helsinki Bizottság, TASZ, Validity) a korábbi eredményes vizsgálataik ellenére egyáltalán [nem engedtek hozzáférést 2017-től kezdődően.](#)

JAVASLATOK

- **A javítóintézeteket helyezték a gyermekvédelem hatáskörébe, ne pedig a büntetés-végrehajtás alá.**
- **Teremtsék meg a szakértő civil szervezetek hozzáférését és emberi jogi monitorozási lehetőségét a zárt és félig zárt intézményekben.**
- **Meg kell erősíteni az állami gondoskodásban és zárt intézményi ellátásban élő gyermekek független jogi és gyermekjogi képviselőt, valamint biztosítani kell számukra a biztonságos, gyermekbarát és megtorlástól mentes panasz- és bejelentési lehetőségeket. A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények**

³⁷ Farkas, E., Kuslits, G., Mátyás, M., Sebhelyi, V., Szegő, D., & Vidó, I. (2022). *Kutatás a gyermekbántalmazás jelenségének felismeréséről és ellátásáról a gyermekvédelmi gyámok körében.* Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat, Meghallgató és Terápiás Szolgáltatásfejlesztési Osztály. <https://fra1.digitaloceanspaces.com/framer/gyermekvedelmijelentes2021.pdf>

gyanúját minden esetben kötelezően, érdemben és külső kontroll mellett kell kivizsgálni, különösen akkor, ha az elkövető intézményi dolgozó vagy vezető.

- A gyermekotthonok rendőri ellenőrzését szüntessék meg.
- Független, civil szakértelmet bevonó vizsgálóbizottság tárja fel, hogy milyen intézményi gyakorlatok vezettek és vezethetnek a gyermekotthonokban, speciális gyermekotthonokban, fogyatékos otthonokban a gyermekek sérelmére elkövetett bántalmazásokhoz, és tegyen javaslatot arra, hogy ezeket a jövőben hogyan lehet megelőzni, valamint jóvátételt és támogatást nyújtani az áldozatoknak, érintetteknek.
- A zárt és félig zárt intézményeket nyissák meg a szakértelemmel rendelkező, bizonyított és magas szakmai színvonalú munkát végző, szolgáltatást nyújtó civil szervezetek számára.
- A pedagógiai, helyreállító, támogató szemléletet helyezték előtérbe a zárt és félig zárt intézményekben a büntető, megtorló szemlélet helyett.
- A dolgozói erőszak áldozatává vált gyermekek esetében teremtsék meg a hatékony büntetőeljárás feltételeit.

6. Családon belüli, kapcsolati erőszak

A családon belüli erőszak aránytalanul nagy mértékben érinti a nőket és a gyerekeket. A (párkapcsolati) erőszak a gyerekek biztonságára, egészségére, jóllétére és fejlődésére különböző módokon gyakorol negatív hatást. A gyerekek közvetlen célpontjai is lehetnek az erőszaknak, illetve tanúi a bántalmazott szülőjük/anyjuk ellen irányuló erőszaknak. Meg is sérülhetnek a bántalmazó erőszak-cselekményei során, például ha (rendszerint) az anyjuk védelmében közbeavatkoznak. **A gyerekeket, a gyerekek bántalmazását a bántalmazók gyakran használják az anyát célzó erőszak eszközeként;** a gyerekekre a bántalmazó nyomást gyakorolhat, hogy vegyenek részt az anyjuk bántásában-bántalmazásában. A szülők szétválását követően pedig annak vannak kitéve, hogy a szülői felügyelet, kapcsolattartás rendezése, gyakorlása során a bántalmazó fenntartja, folytatja gyerekek és a nem bántalmazó/bántalmazott szülő fölötti hatalomgyakorlást, a bántalmazást, kényszerítő kontrollt³⁸.

Az áldozatsegítő munka során megjelenő főbb problémák a hatósági és intézményi fellépés kapcsán: az erőszak normalizálása, bagatellizálása; áldozathibáztatás; a nők elleni erőszak/párkapcsolati erőszak és a gyerekek elleni erőszak (a párkapcsolati erőszak gyerekekre gyakorolt hatása) elválasztása, külön kezelése; a bántalmazó kapcsolattartási jogának elsőbbsége a gyerek és felnőtt áldozatok biztonsága, testi-lelki épsége felett; kényszerláthatás. **A gyerekek erőszakban való érintettsége esetén hiányzik az oktatási rendszer és intézmények aktív szerepvállalása**³⁹.

³⁸ Júlia Galántai, Anna Sára Ligeti, and Judit Wirth: Children Exposed to Violence: Child Custody and its Effects on Children in Intimate Partner Violence Related Cases in Hungary. Journal of Family Violence. 2019; 34(5): 399–409.

https://www.researchgate.net/publication/333826213_Children_Exposed_to_Violence_Child_Custody_and_its_Effects_on_Children_in_Intimate_Partner_Violence_Related_Cases_in_Hungary

³⁹ A helyzetkép kapcsán: Főbb szakmai tapasztalatok és javaslatok a gyermekvédelmi jelzőrendszer működése és a kapcsolati erőszakra vonatkozó jogintézmények érvényesülése kapcsán. Készült a Családjogi Szakértői Munkacsoport számára. NANE Egyesület, PATENT Egyesület, Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség. 2020. március

6. https://nokjoga.hu/wp-content/uploads/Eszrevetelek_javaslatok-a-Csaladjogi-Szakertoi-Munkacsoport-reszere.pdf

JAVASLATOK

- A nők elleni erőszak és a családon belüli, illetve párkapcsolati erőszak elleni védelem és megelőzés érdekében komplex, átfogó nemzeti stratégiát és cselekvési programot kell elfogadni, mely kitér a gyerekek érintettsége, a szülői felügyelet és kapcsolattartás kérdéskörére is. Mivel a párkapcsolati erőszak kapcsán a gyerekek érintettsége jelentős probléma, általában a párkapcsolati, illetve családon belüli erőszak elleni szakszerű, hatékony fellépés hozzájárul a gyerekek jogainak, biztonságának garantálásához is⁴⁰.
- Garanciális alapelvek⁴¹ beépítése a gyerekek elleni erőszak elleni fellépés és a gyerekek védelme szempontjából releváns jogszabályokba (különösen a Ptk.-ba, a Gyt.-be, és a Gyer.-be):
 - azon kötelezettség jogszabályi rögzítése, hogy a szakemberek az összes releváns esetben – ideértve a szülői felügyeletre, a kapcsolattartásra vonatkozó ügyeket, döntéseket, illetve a döntések felülvizsgálatát – az eljárásuk, illetve intézkedésük során hivatalból, szisztematikusan vizsgálják a családon belüli, a párkapcsolati erőszakra utaló cselekmények, előzmények fennállását,
 - annak jogszabályi rögzítése, hogy a családon belüli, illetve párkapcsolati erőszakra vonatkozó cselekményeket, előzményeket megfelelően figyelembe kell venni a szülői felügyelet gyakorlásának, illetve a kapcsolattartásnak a rendezésére irányuló eljárások során, a kapcsolódó döntések meghozatalánál, a végrehajtást és a döntések felülvizsgálatát is ideértve,
 - annak előírása, hogy az illetékes szervek biztosítsák: a szülői felügyelet, illetve a kapcsolattartás gyakorlása ne veszélyeztethesse az érintett gyermek, illetve a gyermeket gondozó bántalmazott/nem bántalmazó szülő vagy más személy alapvető jogait és biztonságát. A gyermek élete, testi és lelki épsége védelmének, a gyermek biztonságának elsőbbséget kell kapnia a bántalmazó szülői felügyeleti jogosultsága, kapcsolattartási joga felett a szülői felügyeletre, kapcsolattartásra vonatkozó döntéseknél.
 - Annak rögzítése a kapcsolódó jogszabályokban, hogy a gyermekeket akkor is az erőszak áldozatának kell tekinteni, ha tanúi az erőszaknak.
- A kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetésének összefüggéseire épülő következetesebb jogalkalmazás biztosítása. A kapcsolati erőszak gyermek jelenlétében történő értékelése során hangsúlyosabban szükséges vizsgálni a gyermek veszélyeztetettségét. A gyermek kapcsolati erőszaknak való tartós kitettsége során vizsgálni szükséges a gyermek pszichológiai terhelését, a bántalmazó dinamika félelemkeltő jellegét, az ismétlődő agresszív konfliktusok, erőszak-cselekmények jelenlétét, a gyermek konfliktusba, a másik szülő bántalmazásába történő bevonását és annak mértékét, valamint a gyermek érzelmi és fejlődési biztonságának sérülését.
- Hatékony, célzott intézkedések bevezetése a kényszerláthatás gyakorlatának felszámolására.
- Fellépés a bántalmazók által elkövetett, szülői felügyelethez/kapcsolattartáshoz kapcsolódó eljárások indítása általi zaklatás ellen.

További forrás: A NANE Egyesület, a PATENT Egyesület és a Magyar Női Érdekvédelem Szövetség észrevételei és javaslatai a Családjogi Szakértői Munkacsoport részére II. 2020. április 3.

⁴⁰ Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról (Isztambuli Egyezmény) rendelkezései

⁴¹ Isztambuli Egyezmény, 31. cikk

- A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása bűncselekmény esetén azoknak az eseteknek a büntethetőséget kizáró okként való szabályozása, amikor a kapcsolattartás akadályozására a kapcsolattartásra jogosult által elkövetett családon belüli erőszak miatt kerül sor.
- A gyermekvédelmi közvetítői eljárás, illetve egyéb mediációs, közvetítői eljárás tilalma és ennek jogszabályi rögzítése azokra az esetekre, ügyekre nézve, ahol párkapcsolati erőszak/családon belüli erőszak jelen van.⁴²
- Az (ideiglenes) megelőző távoltartásra vonatkozó szabályok és gyakorlat felülvizsgálata: annak biztosítása, hogy a gyerekek részesüljenek a védelemben abban az esetben is, ha nem közvetlen célpontjai, hanem tanúi az erőszaknak, illetve ha nem a bántalmazó hozzátartozói, de az anyjukra/bántalmazott szülőjükre, gondozójukra való tekintettel indokolt a védelmük.
- Párkapcsolati, családon belüli erőszak esetén az összes érintett szerv részére a kockázat-/veszélyelemzés és -kezelés, biztonsági tervezés előírása, gyakorlatának bevezetése, mely tekintetbe veszi a gyerekek érintettségét, a párkapcsolati erőszak gyerekekre gyakorolt hatását is⁴³.
- A gyermekvédelmi és a hozzátartozók közötti erőszak eseteire létrehozott jelzőrendszer működésének javítása, a szükséges erőforrások biztosítása. A szakmaközi együttműködés és kommunikáció javítása, illetve az intézmények és intézkedés-területek, eljárások egyeztetése, összehangolása, különös tekintettel az erőszak feltárásával, kezelésével foglalkozó, a gyermekvédelmi és gyámügyi, valamint a válást és kapcsolattartást szabályozó és felügyelő intézményekre és eljárásrendekre.
- A családon belüli/párkapcsolati erőszak eseteinek, ügyeinek kezelésére a szükséges speciális szaktudás, szakértelem biztosítása céljából a szakosodás, specializáció (szignalizáció) bevezetése az összes érintett szakma, szakember, jogalkalmazó vonatkozásában.
- A bírósági eljárásokban speciális családon belüli erőszak szakértők alkalmazása, akik szakértelemmel rendelkeznek a párkapcsolati/családon belüli erőszak jelenségéről, ideértve a gyerekek érintettségét, a párkapcsolati erőszak gyerekekre gyakorolt hatását is.
- A párkapcsolati, családon belüli erőszakos ügyekkel foglalkozó szakemberek megfelelő, a nemzetközi normákra épülő kötelező alap- és továbbképzése, felkészítése.
- A párkapcsolati, családon belüli erőszak eseteinek kezelésére – ideértve a gyerekek érintettségét is – szakmai szabályok, protokollok, módszertani útmutatók elfogadása, illetve a meglévő szabályozók felülvizsgálata, módosítása. (Ezen dokumentumoknak tartalmazniuk kell egyebek mellett az erőszakos esetek, előzmények beazonosítására, kiszűrésére vonatkozó iránymutatást, illetve a káros vagy követendő gyakorlatokra, módszerekre, és az intézményközi/szakmaközi együttműködésre vonatkozó rendelkezéseket.) A bírósági és ügyészégi egységes joggyakorlat kialakítását szolgáló iránymutatások, illetve utasítások elfogadása, adott esetben joggyakorlat-elemző munkacsoport létrehozása, a témával foglalkozó nőjogi és gyermekjogi civil szervezetek bevonásával.
- Az oktatási rendszer szerepének erősítése az erőszak megelőzésében és kezelésében: az oktatási szakemberek megfelelő képzése, jelzőrendszeri aktivitásuk növelése; a nők és férfiak/fiúk és lányok egyenlősége, az egyenlőségen

⁴² Isztambuli Egyezmény, 48. cikk

⁴³ Isztambul Egyezmény, 51. cikk

alapuló párkapcsolatok, a káros, korlátozó sztereotípiák, az erőszak megelőzése témájú tartalmak beépítése a Nemzeti Alaptantervbe⁴⁴.

- **Olyan áldozatsegítő szolgáltatások biztosítása a bántalmazott/nem bántalmazó szülő és gyermeke számára, melyek tekintettel vannak a párkapcsolati erőszak és a gyerekek elleni erőszak összefüggéseire, s a nők és gyerekek együttes, egymáshoz kapcsolódó szükségleteire, védelmére épülnek⁴⁵.**

7. Gyermekkereskedelem

Az emberkereskedelem áldozataként azonosított gyermekek ellátása jelenleg nem biztosított egységes, a kizsákmányolás típusához és a gyermek egyéni szükségleteihez igazodó rendszerben⁴⁶. A szakellátás telített, és a szakterületről érkező megkeresések, jelzések alapján több esetben a nevelésbe vétel azért hiúsul meg vagy késik, mert nincs megfelelő elhelyezési lehetőség a gyermekek számára⁴⁷. A gyermekek leginkább szexuális kizsákmányolás, többek között prostitúcióra kényszerítés és gyermekek szexuális bántalmazását ábrázoló anyagok készítése vagy terjesztése, valamint munka célú kizsákmányolás és kolduttatás áldozataivá válnak.

Az Európai Unióban azonosított gyermekáldozatok között magas a magyar gyermekkereskedelmi áldozatok száma: 2015-ben és 2016-ban minden harmadik, szexuális kizsákmányolás áldozataként azonosított gyermek magyar volt. A probléma hazai jelenlétét az is jelzi, hogy 2020 és 2025 között a szexuális kizsákmányolás⁴⁸ típusú bűncselekmények azonosított magyar gyermekáldozatainak száma évente 287 és 483 között mozgott (Enyübs). A nemek szerinti megoszlás alapján az azonosított gyermekáldozatok döntő többsége minden évben lány volt: arányuk a vizsgált időszakban 84,0% és 88,3% között alakult. Ez arra utal, hogy ezek a bűncselekmények az azonosított esetek alapján továbbra is erősen nemek szerinti mintázatot mutatnak, miközben a fiú áldozatok aránya is tartósan 11,7% és 16,0% között jelent meg a statisztikákban. Bár 2020-tól a prostitúcióban érintett gyermekek nem büntethetők, **a gyermekvédelmi rendszer továbbra sem rendelkezik megfelelő, speciális és hosszú távon is fenntartható ellátási válaszokkal számukra.** Ennek következtében a szexuális kizsákmányolás áldozatává vált gyermekek sok esetben nem jutnak hozzá az őket megillető védelemhez, rehabilitációhoz és támogatáshoz sem rövid, sem hosszú távon.

JAVASLATOK

7.1. Szakpolitika és Nemzeti Koordinációs Mechanizmus (NKM):

- **Szükséges az általános védelmi intézkedés fogalmának és működésének újraszabályozása annak érdekében, hogy az valóban a gyermekek biztonságát, védelmét és hosszú távú támogatását szolgálja.**
- **A „prostituált gyermek” fogalom használata gyermekjogi és emberi jogi szempontból elfogadhatatlan. A változásnak nem pusztán terminológiai szinten kell megjelennie: a prostitúcióban érintett valamennyi gyermeket szexuális**

⁴⁴ Isztambuli Egyezmény, 12, 14. cikk

⁴⁵ Isztambuli Egyezmény 22., 23., 26. cikk

⁴⁶ Köszönet Toszeczky Renátának, hogy a gyermekkereskedelmi áldozatok ellátása kapcsán megosztotta tapasztalatát és javaslatait.

⁴⁷ Toszeczky Renáta. (2026). Javaslatok a bántalmazott és az emberkereskedelem áldozatául eső gyermekek védelmének rendszerszintű fejlesztésére [Kézirat]

⁴⁸ Emberkereskedelem és kényszermunka, Gyermekpornográfia, Gyermekprostitúció kihasználása, Kitartottság, Kerítés, Prostitúció elősegítése bűncselekmények

kizsákmányolás áldozataként kell azonosítani, kezelni és ellátni. Ennek megfelelően javasolt a vonatkozó jogszabályi, szakmai és adatgyűjtési terminológia, valamint a kapcsolódó szakmai protokollok módosítása.

- Szükséges a referálási mechanizmus működésének felülvizsgálata. Meg kell határozni azoknak a szervezeteknek és intézményeknek a körét, amelyek jogosultak és felkészültek az emberkereskedelem gyermekáldozatainak azonosítására, referálására és ellátására. A szerepek és felelősségi körök újragondolása is szükséges, különös tekintettel arra, hogy az egyes szereplők milyen feladatokat látnak el az azonosítás, a biztonságos elhelyezés, az áldozatsegítés, az utánpótlás és a hosszú távú támogatás során.
- Egyértelműen meg kell határozni, hogy az emberkereskedelem gyermekáldozatai számára milyen típusú ellátásokat és szolgáltatásokat kell biztosítani, beleértve a biztonságos elhelyezést, pszichológiai támogatást, jogi segítségnyújtást, egészségügyi ellátást, oktatási támogatást és utánpótlást.
- Ehhez szükséges annak pontosítása is, hogy gyermekek esetében ki minősül emberkereskedelem áldozatának, melyek a kapcsolódó bűncselekmények, figyelembe véve a szexuális kizsákmányolás, munka célú kizsákmányolás, koldultatás, bűncselekmény elkövetésére való kényszerítés és más kizsákmányolási formák sajátosságait.

7.2. Az áldozatként azonosított gyermekek azonosítása és ellátása:

- Legyen az emberkereskedelem és kizsákmányolás típusához, valamint a gyermek egyéni helyzetéhez igazodó, lépcsőzetes ellátási rendszer⁴⁹ a gyermekáldozatok számára. Az ellátási rendszer vegye figyelembe, hogy nem minden gyermek esetében indokolt a családból való kiemelés, és nem minden áldozatként azonosított gyermek tartózkodik a szakellátásban.
- A családjukban élő, ott áldozattá vált gyermekek számára ki kell alakítani olyan speciális segítségnyújtási formát, amely a gyermek és a biztonságos szülő vagy törvényes képviselő együttes támogatását is lehetővé teszi. Javasolt kijelölni olyan családok átmeneti otthonát, ahol a gyermek valamelyik szülőjével vagy törvényes képviselőjével együtt kaphat komplex, intenzív támogatást, amennyiben a család nem vett részt tevőlegesen a kizsákmányolásában.
- Amennyiben a család vagy a szülő részt vett a gyermek kizsákmányolásában, a gyermek nevelésbe vétele és biztonságos, családtól elkülönített elhelyezése szükséges. Biztosítani kell a nevelésbe vett, emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek számára a speciális, védett elhelyezési formákat, valamint a speciális védett terápiás gyermekotthon hosszú távú működtetését és a gyermekvédelmi szakellátásba való beépítését.
- A kijelölt gyermekotthonokban biztosítani kell a szakmai támogatás folytatását. A gyermekfelügyelők és a gyermekekkel közvetlenül dolgozó szakemberek számára rendszeres képzést, esetmegbeszélést és szakmai támogatást kell biztosítani a traumatizált és kizsákmányolás áldozatává vált gyermekek ellátásához. Ezenkívül javasolt az országosan meglévő óvodai és iskolai szociális

⁴⁹ Ki kell dolgozni és be kell vezetni az emberkereskedelem gyermekáldozatainak azonosítására szolgáló adatlapot az emberkereskedelem áldozatainak azonosításának rendjéről szóló 354/2012 (XII. 13) Korm. rendelet mellékleteként, és ezt az ellátórendszer tagjai felé ismertetni kell. Az adatlaphoz kapcsolódóan egységes protokollt és gyakorlati útmutatót kell biztosítani a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer tagjai számára annak érdekében, hogy megfelelő útmutatás mellett tudjanak részt venni a gyermekáldozatok azonosításában és a segítő folyamatok felé irányításában.

segítők emberkereskedelem elleni témában történő képzése és a gyerekek számára életkoruknak megfelelően átadható edukációs módszertan átadása vagy velük közösen történő ki/átdolgozása annak érdekében, hogy a gyerekek az életkoruknak megfelelő módszerekkel tudjanak jutni az óvodai és iskolai segítőtől és azért is, hogy a szakemberek is ismerjék meg az emberkereskedelem bűncselekményét és az áldozatsegítő rendszer lehetőségeit.

- A szakellátás férőhely- és szakemberkapacitását növelni kell annak érdekében, hogy ne hiúsuljon meg vagy ne késlekedjen a gyermekek elhelyezése kapacitáshiány miatt. A lakásotthonokban és gyermekotthonokban biztosítani kell legalább a jogszabályban előírt szakemberlétszámot. Biztosítani kell a speciális szükségletű gyermekek elhelyezését, speciális otthonok bővítésével.
- Biztosítani kell, hogy az azonosított gyermekáldozatok ne csak elhelyezést, hanem hosszabb távú, komplex segítséget kapjanak, amely csökkenteni az ismételt áldozattá válás kockázatát.
- Létre kell hozni olyan utógondozói házakat, ahol a korábban emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek fiatal felnőttként biztonságos elhelyezést és támogatást kaphatnak annak érdekében, hogy ne váljanak ismét kizsákmányolás áldozatává.

7.3. Képzések, továbbképzések és szakmai támogatás:

- Épüljön fel egységes, többszintű képzési és továbbképzési rendszer az áldozatokkal foglalkozó szakemberek számára. Az alapképzéseket pozícióhoz, feladathoz és felelősségi szinthez igazodó, differenciált továbbképzések kövessék. A képzések hosszú távú finanszírozása legyen biztosított.
- Az emberkereskedelemben dolgozó szakemberek számára legyen kötelező az egyéni és csoportos szupervízió biztosítása traumatudatos megközelítéssel dolgozó szupervizorral.
- A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak támogatásában a képzésre, szakmai konzultációra, esetmegbeszélésre és szupervízióra kell helyezni a hangsúlyt, nem kizárólag a büntetőjogi felelősségre vonással való fenyegetésre.

7.4. Módszertani protokollok, eljárásrendek és esetkoordináció:

- Készüljön átfogó, egységes módszertani protokoll és képzés a gyermekbántalmazás, a gyermekek kizsákmányolása és az emberkereskedelem megelőzésére, felismerésére, kezelésére és utánkövetésére. Az eljárásrend a társszervek (igazságügy, egészségügy) együttműködésében és egyetértésével készüljön, és használata legyen kötelező valamennyi, gyermekek kizsákmányolásával foglalkozó jelzőrendszeri tag számára. Fontos a protokoll éves felülvizsgálata, valamint felhasználóbarát, a mindennapi szakmai munkát támogató formában történő megosztása. A protokoll határozza meg az áldozatonosítás, az áldozatsegítés, a referálás, az esetkezelés és az utánkövetés folyamatát. A segítő rendszer elemeit rendszerszinten kell meghatározni, és ahol szükséges, jogszabályi szintre kell emelni. A protokoll több szinten készüljön el, hogy minden érintett szakember és nem szakember a saját tudásának, szerepének és felelősségi szintjének megfelelő útmutatást kapjon.
- Rendszeres és kötelező esetkonferenciákra és szakmai egyeztetésekre van szükség az NKM tagjai között.

- Javasoljuk, hogy az emberkereskedelem és kapcsolódó bűncselekmények áldozataiként azonosított gyermekek meghallgatása, valamint ezen bűncselekmények gyermekkorú elkövetőinek meghallgatása is a Meghallgató és Terápiás Központokban történjen, az eljárásrendben szigorúan elkülönítve a két csoportot.

7.5. Szemléletformálás, iskolai prevenció és médiatudatosság:

- Készüljenek szemléletformáló kampányok a gyermekkereskedelem témájában, a gyermekkereskedelem magyarországi jelenségeinek hangsúlyozásával.
- Az újjáalakuló iskolai szexuális nevelés és oktatás térjen ki az emberkereskedelem jelenségére is⁵⁰. Az iskolai foglalkozások térjenek ki a kapcsolatok, beleegyezés, testi autonómia, nemi egyenlőség, érzelmi jóllét, online és offline ártalmak, bántalmazás, prostitúció és a kapcsolódó bűncselekmények, tényállások értelmezésére, beleértve a szexuális webcam iparágat, a pornót és a „sugar daddy” jelenséget is. A témákat megfelelő nyelven és megfelelő életkorban, szükség esetén nemileg bontott csoportokban, felkészült facilitátorok által szükséges feldolgozni.

7.6. Civil szervezetek támogatása:

- Hosszú távon támogassa az állam az emberkereskedelem elleni prevencióval foglalkozó civil szervezeteket. A civil és egyházi szervezetek tapasztalatait be kell építeni a képzések, protokollok és szakmai egyeztetések kialakításába.

7.7. Kutatás és adatgyűjtés:

- Átfogó, finanszírozott és módszertanilag megalapozott kutatási programra van szükség a gyermekbántalmazás, a gyermekek kizsákmányolása és az emberkereskedelem területén, amely átlátható, elszámoltatható és szakmai alapokon nyugvó kiválasztási rendszerben valósul meg, és amelynek eredményei közvetlenül visszacsatolhatók a szakpolitikai tervezésbe, a képzési anyagokba, a protokollokba, a szolgáltatásfejlesztésbe, valamint az áldozatazonosítási, referálási, ellátási és utánkövetési mechanizmusok kialakításába.

8. Az intézményi biztonsághoz való jog, a bullying kezelése és a resztoratív megközelítés

A gyermekek biztonsághoz való joga gyermekjogi értelemben azt jelenti, hogy a gyermek a nevelési-oktatási és gyermekvédelmi intézményekben (továbbiakban: intézmény) mentes a fizikai, lelki, verbális, szexuális, online és kortárs erőszak minden formájától, és olyan közösség veszi körül, amelyben jelzéseit komolyan veszik, kapcsolatai támogatóak, sérelmei pedig feldolgozhatóak. **A bullying (kortárs bántalmazás) nem egyszerű konfliktus, hanem ismétlődő, erőegyensúly-hiánnyal járó, károkozási szándékkal bíró bántalmazási forma.** Ezért kezelése nem merülhet ki fegyelmi eljárásban, büntetésben, áthelyezésben vagy iskolaóri jelenlétben. Ezek önmagukban legfeljebb tüneti válaszok, miközben nem

⁵⁰ A szexuális nevelési kurikulum kidolgozása során be kell építeni a témával foglalkozó szakmai szervezetek, így különösen a (korábbi) SexEducatio Alapítvány és a Hintalovon Alapítvány szakmai tapasztalatait, valamint az Európa Tanács vonatkozó [szakmai anyagait](#) és javaslatait is.

változtatják meg azt az intézményi légkört, amelyben a bántalmazás kialakulhatott vagy fennmaradhatott. **A biztonság nem pusztán kontrollal, hanem kapcsolatokkal, felelősségvállalással, közösségi részvétellel és jóvátétellel teremthető meg.** A bullying nem redukálható az elkövető és az áldozat közötti interakcióra, hanem a teljes közösség – beleértve a szemlélőket, szakembereket és intézményi normákat – aktív részvételével alakul ki és marad fenn. Ennek megfelelően a beavatkozás csak akkor lehet eredményes, ha több szinten, egymással összehangolt módon valósul meg.

Magyarországon a reprezentatív bullying kutatások elmúlt 10 évének adatait tekintve azt mondhatjuk, hogy jelentős számú gyermeket érint a bullying, és a helyzet javulást egyelőre nem mutat. Az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet 2015-ös eredményei szerint a gyermekek 15,2%-át zaklatták heti rendszerességgel az iskolában⁵¹. Hasonló adatok jöttek ki a 2014-es, 44 országra kiterjedő HBSC-kutatás⁵² során is. Eszerint hazánkban 14,2% volt a bántalmazó viselkedést mutató, 12,2% pedig a bullyingot elszenvedő gyermekek aránya, és minden tizedik fiatal esik mindkét kategóriába⁵³. A 2018-as HBSC-adatok szerint a helyzet némileg romlott: a 2014-es adatfelvételkor a diákok 75%-a nyilatkozott úgy, hogy egyszer sem bántották őket az iskolában, ez az arány 2018-ban már csak 71,6% volt. 2022-re a helyzet nem változott jelentősen (71,1%). Viszont a rendszeresen bántalmazott (havonta legalább 2-3-szor) gyerekek száma folyamatos lassú emelkedést mutat mindkét nem esetében: 2002 és 2022 között az arányuk összességében 5,2%-ról 10,6%-ra nőtt⁵⁴.

A bántalmazó szerepet vizsgálva az eredmények szerint 2014-ben a diákok 76,9%-a mondta, hogy nem bántott másokat, a 2018-as adatfelvétel esetében csak 72,9%. Az adatok változásának hátterében nem zárható ki a társadalmi érzékenység és tudatosság fokozódása sem, tekintettel a bullyingot megelőző és kezelő programok szélesebb körű elterjedésére. A helyzet 2022-re megint javult valamennyit, a diákok 76,5%-a állította, hogy nem vett részt bántalmazásban⁵⁵. **A legtöbb kutató egyértékesen abban, hogy bullying szempontjából a legvesélyeztetettebb korosztály a 11–16 évesek.** A középiskola felsőbb osztályaiban (16 év felett) csökkenés tapasztalható a bullying mértékében⁵⁶. Ez utóbbi megfigyelést alátámasztják a 2014-es, a 2018-as és a 2022-es HBSC-kutatás adatai is⁵⁷.

⁵¹ Simon Dávid, Zerinváry Barbara, Velkey Gábor, (2015) Az iskolai bántalmazás megjelenése az 5-8. évfolyamos diákok körében: jelenségek és magyarázatok a normál és alternatív tantervű iskolákban. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 11. o.

⁵² Magyarország 1985-től tagja az Egészségügyi Világszervezet (WHO) nemzetközi kutatásának, amelynek keretében négyévente országos, reprezentatív felmérést készítenek az Iskoláskorú Gyermekek Egészségmagatartásáról (Health Behaviour of School-aged Children – HBSC). *Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása (Health Behaviour of School-Aged Children - HBSC)* [Online]. Available: <https://hbsc.ppk.elte.hu/>

⁵³ Várnai, D., Zsíros, Emese 2014. Kortársbántalmazás és verekedés. In: András, N. Á. K. (ed.) *Egészség és Egészségmagatartás Iskoláskorban: Az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása elnevezésű, az Egészségügyi Világszervezettel együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás 2014. évi felméréséről készült nemzeti jelentés.* Budapest: Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet. 100. o.

⁵⁴ Várnai, D. 2023. Kortárskapcsolatok. In: Németh, Á. (ed.) *Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása 2022 - A WHO-val együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás - Nemzeti jelentés – legújabb adatok és trendek az elmúlt húsz évben.* Budapest: ELTE, Pedagógiai és Pszichológiai Kar. 59. o.

⁵⁵ Ibid. 57. o.

⁵⁶ Paksi, b. 2010. Az iskolai agresszió előfordulása, intézményi percepciója. *Új Pedagógiai Szemle.* 131. o.

⁵⁷ Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Study. International Report from the 2013/2014 Survey. In: INCHLEY, J., DOROTHY, CURRIE, YOUNG, TARYN ET AL. (ed.) WHO. 200–202. o. Idézi: VÁRNAI, D. 2019. Kortársbántalmazás (bullying), internetes bántalmazás és verekedés. In: NÉMETH, Á., VÁRNAI, DÓRA (ed.) *Kamaszélelmód Magyarországon. Az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása elnevezésű, az Egészségügyi Világszervezettel együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás 2018. évi felméréséről készült nemzeti jelentés.* Budapest: ELTE PPK – L'Harmattan Kiadó. 129. o. és VÁRNAI, D. 2023. Kortárskapcsolatok.

A kortárs bántalmazás megelőzésének egyik hatékony eszköze az emberi jogi oktatás mind a gyerekek, mind a szakemberek körében. Az előítéletek csökkentése, az együttműködés fejlesztése, az egymás iránti felelősségérzet felélesztése ugyanis hozzájárul a kortárs bántalmazás és a gyermekbántalmazás csökkentéséhez. A magyar jogrendszer jelenleg a gyerekekkel közvetlenül foglalkozó szakemberekre (pedagógusok, szociális munkások és más segítő szakemberek) hárítja a bántalmazásmegelőzés és -kezelés felelősségét, miközben nem ad hozzá sem elegendő tudást, sem lehetőségeket, továbbá a szakemberek létszáma sem teszi lehetővé, hogy a bántalmazás esetek hatékonyan megelőzhetőek, kezelhetőek legyenek.

Jelenleg az iskolákban nincs órarendben biztosított idő a közösségfejlesztésre, békés konfliktuskezelésre, bántalmazás-megelőzésre, emberi jogi nevelésre, illetve az ehhez szükséges tudás elsajátítására.

JAVASLATOK

- **Munkaidőben és az órarendben kijelölt helye és ideje legyen azoknak a képzéseknek, workshopoknak és foglalkozásoknak, amelyek csökkentik az előítéleteket, fejlesztik a közösséget, valamint békés konfliktuskezelésre, együttműködésre, önmagukért és másokért való kiállásra tanítják a gyermekeket, fiatalokat és a velük foglalkozó szakembereket. Biztosítani kell továbbá, hogy elegendő segítő szakember – például iskolapszichológus, mediátor vagy iskolai szociális segítő – álljon a gyermekek és a pedagógusok rendelkezésére.**
- **Az oktatási intézmények számára lehetővé kell tenni külső szakemberek és civil szervezetek bevonását is e célok megvalósítása érdekében, valamint biztosítani kell az ehhez szükséges pénzügyi keretet.**

Az intézményekben a gyermekbiztonság, a **bullying-megelőzés és a sérelemkezelés egységes, gyermekjogi alapú rendszerként jelenjen meg**, melyet szemléletmódjában gyermekjogi, preventív, rendszerszintű, közösség-fókuszú, traumatudatos, mentalizáció-fókuszú, mentálhigiénés megközelítésű, a szemlélők felelősségének hangsúlyozásával a szolidaritásra nevelés jellemezze.

Legfontosabb elemi:

- **Kötelező, intézményi szintű gyermekbiztonsági, bullying-megelőzési és kezelési stratégia bevezetése.**
- **Korosztályhoz igazított bullying-prevenációs foglalkozások beépítése az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramba és a Nemzeti Alaptantervbe a szükséges időkeret biztosításával.**
- **Bullying prevenció, közösségi mentálhigiéné és intézményi jóllét fókuszú módszertani szakmai központ és regionális alközpontjainak felállítása, melyek fő feladatai:**
 - **intézményi prevenció programok bevezetésének és beágyazódásának, megvalósításának támogatása,**

4. FEJEZET A CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS A HELYETTESÍTŐ VÉDELEM⁵⁸

1. A gyermekvédelmi alrendszerek gyermekközpontú együttműködése

1.1. A gyermekvédelem egységes rendszere

A gyermekvédelmi törvényben⁵⁹ a **gyermekek védelmét minőségileg több eltérő szint biztosítja**, a gyermekjóléti alapellátások és a gyermekvédelmi szakellátások alrendszere, amelyhez szervesen illeszkedik a gyámhatóságok feladat- és hatásköre azzal, hogy a gyámhivatali rendszer strukturális átalakítása, szervezeti önállóságának visszaállítása szintén megkerülhetetlen, mert ma jellemzően nem megfelelő minőségben látja el a feladatkörét.

A gyermekjóléti alap és a gyermekvédelmi szakellátás együttműködésének minősége rendkívül fontos az évente mintegy négyezer bekerülő és a gyermekvédelmi szakellátásból hasonló nagyságrendben kikerülő gondozott gyermekcsoportnál. Elkerülhetetlen az együttműködés az igen sérülékeny, ideiglenes hatállyal elhelyezett gyerekeknél, továbbá **gondozási helyükről engedély nélkül eltávozott (szökött) gyerekeknél**, mellyel kapcsolatban a Gyermekjogi Civil Koalíció is kritikusan szólalt meg, miután a jogalkotó elmulasztotta feltárni a szökés mögött meghúzódó kiváltó okokat, motivációkat és ok-okozati összefüggéseket.⁶⁰ **A javítóintézeteket ismételten a gyermekvédelmi rendszer szerves részévé kell tenni**, megerősítve azok reszocializációs és rehabilitációs szemléletét, valamint biztosítva ehhez a megfelelő személyi és tárgyi feltételeket. A javítóintézeti ellátásnak nem elsősorban büntető jellegűnek, hanem a gyermek társadalmi reintegrációját támogató, gyermekközpontú rendszernek kell lennie.

Az egységes gyermekvédelmi rendszer nem pusztán szervezeti kérdés, hanem **gyermekközpontú szemléletet tükröző koherens védelem**, ahol a gyermek szempontjából nem különálló alapellátási, szakellátási vagy gyámhatósági ügyek léteznek, hanem a gyermek sorsát, legfőbb érdekeit érintő, egymásra épülő – egyéni szükségleteket kielégítő – szolgáltatások és – megalapozott – döntések sora. **Cél a gyermekvédelem egységesítése minden szinten**, mert az alrendszerek nem alá-fölérendeltséget jelentenek, hanem a gyermekvédelem **egymásra épülő, egymással szoros kapcsolatban álló elemeit**. A jelenlegi működést ugyanakkor jelentősen nehezíti az ágazati irányítás széttagoaltsága, a minisztériumi háttérintézmények, valamint a kapcsolódó gazdasági társaságok bonyolult és sok esetben párhuzamos struktúrája.⁶¹ Valamennyi gyermekvédelmi alrendszerben elengedhetetlen a szakemberek megtartását szolgáló életpályamodell kialakítása, a bérrendszer fejlesztése,

⁵⁸ Fejezetfelelős: Herczeg Rita, Katonáné Pehr Erika, Lux Ágnes. A fejezet szerzői: Herczeg Rita, Katonáné Pehr Erika, Lux Ágnes, Mártonffy Zsuzsa, Nyitray Zsuzsanna (TASZ), Oláh Lili (SOS Gyermekfálvak), Pozsgai Fruzsina, Soltis Lilla (Alapítvány a Nevelőszülőkért), Szilvási Léna (SOS Gyermekfálvak), Zeller Judit (TASZ)

⁵⁹ Elérhető:

<https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/gyermekjogi-nyilatkozatok/a-gyermekjogi-civil-koalicio-nyilatkozata-a-gondozasi-helyro-l-engedely-nelkul-eltavozott-szakellatott-gyermekek-sorsanak-rendezesevel-kapcsolatban/>

⁶⁰ Ha a szakellátásban elhelyezett gyermek a gondozási helyéről 3 hónapot meghaladóan engedély nélkül eltávozott, a távolléte idejére az ő gondozási helyére más gyermek ideiglenes elhelyezhető. Továbbá a 6 hónapot meghaladó távollét esetén a gyámhivatal a nevelésbe vétel felülvizsgálatát kezdeményezi, ezzel mintegy kezelve a szakellátásban évek óta fennálló férőhelyhiányt.

Elérhető:

<https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/gyermekjogi-nyilatkozatok/a-gyermekjogi-civil-koalicio-nyilatkozata-a-gondozasi-helyro-l-engedely-nelkul-eltavozott-szakellatott-gyermekek-sorsanak-rendezesevel-kapcsolatban/>

⁶¹ Pl. Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet (NSZI), a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF), Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat (OGYSZ)

valamint a rendszeres képzés, továbbképzés és szupervízió biztosítása. **A krónikus szakemberhiány ma már nem egyes intézmények problémája, hanem a teljes gyermekvédelmi rendszer működését és minőségét veszélyeztető strukturális válság.**

1.2. A társszakmákkal való párbeszéd

A gyermekközpontú szemlélet és a rendszerszintű gondolkodás elsajátítása mellett a napi szintű helyzetkezelés is jelentős kihívást jelent a gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára. A hatékony szakmai munkát ugyanakkor gyakran akadályozza **a társszakmák közötti együttműködés hiánya, a „teamben gondolkodás” gyenge gyakorlata, valamint az eltérő intézményi és szakmai szemlélet.**

A Gyermekvédelmi törvény ezért hangsúlyosan épít az együttműködésre, amelynek célja a különböző ellátórendszerek közötti koherencia megteremtése, a szakmai távolságtartás csökkentése és a gyermek legfőbb érdekét középpontba helyező közös működés kialakítása. A gyakorlatban azonban a gyermekek védelmében részt vevő intézmények és szakemberek együttműködését gyakran rendszerszintű érdekkonfliktusok, túlterheltség, kapacitáshiány és eltérő szakmai prioritások nehezítik. A megelőző gyermekvédelmi munka hatékonyságát jelentősen gyengíti a **védőnői hálózat** túlterheltsége, a létszáoshiány, valamint a hatósági jellegű feladatok erősödése, amelyek csökkentik a prevencióra, a családok támogatására és a nevelés-gondozás segítésére fordítható kapacitásokat. Súlyos problémát jelent továbbá a **házi gyermekorvosi szolgálatok számának csökkenése,**⁶² a tartós helyettesítések növekvő aránya, valamint az, hogy egyre több gyermek ellátása felnőtt házi orvosokhoz kerül. **A köznevelési és szakképzési intézmények** gyermekvédelmi prevenciós munkáját korszerű, a mai pedagógiai és mentálhigiénés kihívásokhoz igazodó módszertani támogatással szükséges megerősíteni. Mindezek mellett elengedhetetlen az egészségügyi, oktatási és szociális ellátórendszerek összehangolt reformja is.

A gyermekvédelmi problémák jelentős része ma már nem egyetlen szakma keretei között kezelhető. A gyermekek veszélyeztetettsége sok esetben egyszerre egészségügyi, mentálhigiénés, oktatási, szociális és családi probléma, ezért **a gyermekvédelem csak valódi szakmaközi együttműködés mellett lehet eredményes.**

1.3. Önkormányzatok finanszírozási felelőssége

A gyermekvédelmi szakellátás jelenlegi **finanszírozási rendszere** központi költségvetési alapokon nyugszik, amely biztosítja az ellátások egységességét, ugyanakkor kevésbé ösztönzi a helyi szintű megelőző tevékenységeket. **A finanszírozási felelősség esetleges önkormányzati szintre helyezése jelentős hatással lehetne a gyermekvédelmi rendszer működésére,** különösen az alapellátás és a szakellátás kapcsolatára. Amennyiben a családból kiemelt nevelésbe vett gyermekek ellátásának költsége az önkormányzatokat terhelné, erősödne a helyi szintű felelősségvállalás, amely **várhatóan ösztönözné a prevenciós tevékenységek fejlesztését. Az önkormányzatok érdekeltté válnának abban, hogy minél kevesebb gyermek kerüljön kiemelésre,** ezért nagyobb hangsúlyt fektetnének a családok támogatására és a korai beavatkozásra, erősítve a helyi felelősségvállalást.

A finanszírozás decentralizálása ugyanakkor jelentős kockázatokat hordoz, mert az önkormányzatok eltérő pénzügyi helyzete miatt növekedhetnek a területi

⁶² Herczog Mária: Gyermekjogok és gyermekjóléti alapellátás jelentősége. Fundamentum, 2025/1.sz.
Elérhető: https://real-j.mtak.hu/28762/1/fundamentum_2025_1.pdf

egyenlőtlenségek, ami a gyermekek ellátásának minőségében is megjelenhet. Fennáll annak a veszélye is, hogy a költségcsökkentési szempontok befolyásolják a szakmai döntéseket, és a **szükséges beavatkozások késedelmet szenvednek**.

A finanszírozási modell átalakítása csak akkor lehet eredményes, ha megfelelő garanciák épülnek be a rendszerbe, így az országos minimumszolgáltatási standardok, a központi kiegyenlítő mechanizmusok, valamint a szakmai kontroll és monitoring biztosítása, továbbá átláthatóvá válna, hogy **valójában mennyibe kerül egy gyerek** a nevelőszülői hálózatban és a gyermekotthoni elhelyezésben. Ennek keretében indokolt olyan **finanszírozási ösztönzők** kialakítása is, amelyek támogatják a családban történő nevelkedés megőrzését, a sikeres hazagondozást, valamint csökkentik a szükségtelen intézményi elhelyezések számát. **A finanszírozási és minőségbiztosítási szabályoknak egységesen kell érvényesülniük az állami, egyházi és civil fenntartású ellátások esetében is.**

1.4.A nyilvántartási rendszer és a személyes információátadás fejlesztése

A gyermekvédelmi rendszerben az információhiány vagy az információk késedelmes átadása nemcsak adminisztratív probléma, hanem **közvetlen gyermekjogi kockázat is**. A hiányos dokumentáció, az egymással nem kommunikáló rendszerek és az elmaradó személyes egyeztetések következménye gyakran a gyermek szükségleteinek félreértése, a nem megfelelő elhelyezés vagy a további traumatizáció. **Az együttműködési reform elsődleges célja a gyermekek élethelyzetének és sorsának javítása kell legyen.** Ennek alapfeltétele a pontos, időszerű, jól dokumentált és a különböző szakterületek között hozzáférhető információátadás.

A gyermekek védelmében létrehozott nyilvántartási rendszer **(GYVR) eredeti célja a gyermekek életútjának ágazatokon átívelő, egységes dokumentálása volt, működése azonban jelenleg nem tekinthető hatékonynak.** A rendszer fejlesztésére nem áll rendelkezésre elegendő forrás, miközben új adminisztratív elemek kerültek bevezetésre — például a képesség- és tehetség gondozási módszertan dokumentációja — megfelelő szakmai felkészítés és képzés nélkül. Ez további terhet ró az egyébként is túlterhelt nevelőszülői tanácsadókra és szakemberekre. **A gyámhivatalokban használt informatikai rendszerek nincsenek megfelelően összehangolva**, ezért ugyanazon adatokat gyakran több különböző programban kell rögzíteni. Az adminisztráció jelentős időt vesz el a tényleges szakmai munkától, miközben az iratok digitalizálása sok esetben továbbra is manuális, időigényes folyamat.

A gyermekvédelmi szakellátásban ismételten **meg kell teremteni a személyes szakmai információátadás jogszabályi és intézményi kereteit**, különösen az elhelyezési értekezletek és esetmegbeszélések rendszerének megerősítésével. Ezek biztosíthatják az előzetes szükségletfelmérés nélküli beutalások felülvizsgálatát, valamint a gyermek egyéni elhelyezési tervének közös kidolgozását. A személyes esetmegbeszélések lehetőséget teremtenek arra, hogy a gyermekkel foglalkozó szakemberek, a gondozási hely képviselői, a gyermekjogi képviselő, a szülők és maga a gyermek is megoszthassák szempontjaikat, és közösen alakítsák ki a gyermek legfőbb érdekét szolgáló döntéseket.

Olyan gyermekvédelmi informatikai rendszert kell kialakítani (természetesen figyelemmel a személyes adatok védelmének követelményeire is), amely csökkenti a párhuzamos adminisztrációt, támogatja az ágazatok közötti adatáramlást, és biztosítja, hogy **a gyermekkel kapcsolatos döntésekhez minden érintett szakember a szükséges információkhoz időben hozzáférjen.**

1.5. A gyermekvédelmi gyám életútfelelősi, érdekvédelmi szerepének erősítése

Megfelelő személyi és tárgyi feltételek biztosítása, illetve jelentős létszámbővítés mellett **a gyermekvédelmi gyámokat “életútfelelősként” indokolt kijelölni**, akiknek egyik kiemelt feladata a gyermek családi kapcsolatainak elősegítése, melynek érdekében nagyobb hatáskörrel kell rendelkezniük a család gyermeknevelési feltételeinek és funkcióinak rehabilitációjában is (együttműködve a szakellátás ma még hiányzó családgondozójával, a gyermekjóléti alapellátás szakembereivel – családsegítővel, esetmenedzserrel, valamint a ma még szintén hiányzó családgyógyógyítási koordinátorral). Ezt az elvárást erősítette meg az alapvető jogok biztosa álláspontja is: „rendszeres kapcsolattartás, és a hazagondozást segítő szakmai munka nélkül a gyermeknek a vér szerinti családjába való visszakerülésére nincs esélye.”⁶³

A **gyermekvédelmi gyámok** többsége azonban a magas fluktuáció miatt a megengedett **esetszámok fölött látják el feladataikat, jellemzően 15-25 gondozási helyszínen**, s ezáltal a gyermekek jogai sérülhetnek. A gyakorlatban jelentős különbségek tapasztalhatók továbbá **a gyámok működésében**: vannak, akik partneri együttműködésre törekednek a nevelőszülői hálózattal és a gyermekkel napi kapcsolatban álló szakemberekkel, míg más esetekben a döntések érdemi egyeztetés nélkül születnek meg. A gyermekvédelmi gyámokat is érintő túlterheltség, a munkakörből fakadó stresszhatások, a munkavégzés során tapasztalt ellátórendszer hiányosságaiból fakadó, a gyermek sorsrendezését érintő elakadások (gondozási helyek és a szakemberek hiánya, a munka minőségének folyamatos romlása, elhúzódnó ügyintézés) a szakember kiegészéhez vezetnek, miközben nincs akkreditált gyámi képzés, sem szupervízióra lehetőség. **Szükséges lenne a gyermekvédelmi gyámok képesítési előírásának az áttekintése, indokolt megváltoztatása, az egységes gyermekvédelmi gyámi képzés bevezetése.** A gyámok felkészültségében, tapasztalatában, hozzáállásában ugyanis hatalmas különbségek vannak.

Az **Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat (OGYSZ)** működése a gyámok tekintetében leginkább ellenőrzést jelent, mely statisztika és adatszolgáltatás előírásában, valamint egyéni esetekre való reagálásban valósul meg. A **centralizáció tehát nem hozott igazi szakmai fejlődést.**

JAVASLATOK:

- **Az állami szerepvállalás megerősítése a gyermekvédelmi rendszer működtetésében.**
- **A külső, független, civil monitorozás és kontroll megerősítése.**
- **A gyermekjóléti és gyermekvédelmi háttérintézmények feladatkörének áttekintése, párhuzamosságok megszüntetése.**
- **A teljes ellátórendszer áttekintése, átszervezése és a feladatoknak a szubszidiaritás elve alapján történő meghatározása.**
- **Az önkormányzatok szerepének és anyagi erőforrásainak növelése.**
- **Vizsgálandó a gyermekvédelmi szakellátás finanszírozási felelősségének esetleges önkormányzati szintre helyezése.**
- **Preventív szemléletű, a társterületekkel, társszakmákkal összehangolt gyermekjóléti politika megteremtése, a „teamben gondolkodás” szemléletének gyakorlati megerősítése.**
- **Az életpályamodell és a bérstruktúra fejlesztése, a képzés, továbbképzés és szupervízió rendszerének hatékonyabbá tétele.**

⁶³ Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-1380/2014. számú ügyben .

- A gyermekeink védelmében létrehozott nyilvántartási rendszer (GYVR) működésének hatékonyabbá tétele, fejlesztése.
- A gyermekvédelmi gyámok “életútfelelősi” feladatkörének, érdekvédelmi funkcióinak megerősítése, az egységes gyermekvédelmi gyámi képzés bevezetése.

2. A gyermekjóléti alapellátás megújítása

2.1. Kríziskezelés helyett prevenció

A gyermekjóléti alapellátásba a **legtöbb esetben esetlegesen kerülnek be a gyerekek, vagyis nem valós gondozási szükségleteik alapján**, hanem jellemzően a családjaik alacsony társadalmi és szociális státusza miatt. Jelenleg a gyermekvédelmi rendszer túlterheltségének oka a társadalom egy részének (kb. 10%) leszakadása (leszakadó települések, mélyszegénység). **A bekerülés okai nem szüntethetők meg a gyermekvédelem eszköztárával, fontos a lakhatási lehetőségekre és a jövedelmi szegénységre megoldást találni.** Jelenleg ezen kérdés megoldatlansága a gyermekvédelem szereplőire hárul, amire nincs eszközük.

Vélelmezhetően a bármely okból **ténylegesen veszélyeztetett gyerekek többsége láthatatlan a rendszer számára**, és mivel sem a megelőzéshez, sem a feltáráshoz nincsenek eszközök és kapacitások, leginkább krízisintervenciós jellegű tevékenység folyik, miután a jelenlegi rendszer sok esetben túl későn találkozik a családokkal. A prevenció valódi megerősítése csak akkor lehetséges, ha a családok támogatása nem kizárólag veszélyeztetettségi helyzetekhez kapcsolódik. A mélyszegénységben élő családok problémáinak gyermekvédelmi kezelése önmagában nem vezet tartós eredményre, amennyiben azt nem kíséri összehangolt lakhatási, foglalkoztatási, oktatási és mentálhigiénés támogatás.

Az észlelő- és jelzőrendszer működése az elmúlt évtizedek alatt⁶⁴ sem vált valódi formális, átlátható és egységes szakmai praxissá, hanem jellemzően **megmaradt az informális egyeztetéseken, személyes kapcsolódásokon alapuló működési módnál.** A jelzőrendszer célja nem a büntetés, hanem a megelőzés kell hogy legyen annak ellenére, hogy a szigorúbb büntetőjogi előírások miatt a gyermekvédelmi jelzőrendszerben ugyan megnőtt a jelzések száma, azonban az érintett gyerekek védelme igazából nem valósul meg, mert a problémák megoldásához szükséges **erőforrások nem állnak rendelkezésre, hosszabb távú intenzív családgondozás sem valósul meg. A jelzőrendszer tagjai gyakran nincsenek tisztában a szerepükkel, feladataikkal.** Ilyen irányú képzésben nem részesülnek (pl. egészségügy, oktatás). **A rendszert nem a szakmai párbeszéd, hanem a jelzés elmaradása esetén lehetséges szankcióktól való félelem hatja át.**

A fenntartható és eredményes működtetéséhez világos törvényi, finanszírozási és szakmai keretek szükségesek. Jelenleg a gyermekvédelem mélyen alulfinanszírozott. A család- és gyermekjóléti szolgálatoknál a családsegítők szükséges létszámát négyezer lakosonként kell meghatározni, illetve – amennyiben ez magasabb létszámot eredményez – minden 25 ellátott család után egy fő családsegítőt kell biztosítani. **A szolgálat működéséhez legalább egy fő családsegítő alkalmazása kötelező.** Ha a családsegítők létszáma eléri vagy meghaladja a három főt, **intézményvezetőt kell kinevezni.**

⁶⁴ Az Alapvető jogok Biztosának (akkor még Állampolgári Jogok Országgyűlési biztosának) vizsgálatai erre már legkésőbb 2010-ben rámutattak. Ld. AJB 2227/2010. számú jelentés.

Ezzel szemben a költségvetési törvényben meghatározott - a család-és gyermekjóléti szolgálatoknál - finanszírozott dolgozói **létszám ettől teljesen eltérő is lehet**, vagyis nem követi a szakmai rendeletben meghatározott létszámot, ami gátolja a megfelelő személyi és tárgyi feltételek biztosítását, az elvárt szakmai munkát, különös tekintettel a hátrányos helyzetű településekre, térségekre. Ezért a hátrányos helyzetű járásokban javasolt a **differenciált normatíva**, illetve a differenciált létszám meghatározása, továbbá a családsegítők esetében az adminisztratív munka segítésére asszisztensek biztosítása. A reform kapcsán az is lényeges szempont, hogy az egyszemélyes szolgáltatást nyújtó szervezetek száma csökkenjen.

Meg kell említeni azt is, hogy a **családok átmeneti otthonába** kerülő családok jellemzően nem átmeneti nehézségekkel küzdenek. A jogszabály jelenleg másfél év időtartamra teszi lehetővé az átmeneti gondozás igénybevételét, amely külső férőhely esetén további másfél évvel meghosszabbítható. **A gyakorlatban azonban a családok tartós lakhatási, anyagi, edukációs, szexedukációs és szociokulturális problémákkal élnek együtt, amelyek megoldására nem elegendő az intézményben töltött idő**, miközben arra lenne szükségük, hogy intenzív családgondozással és biztonságos lakhatással minél hamarabb önállóvá válhassanak. A családok átmeneti otthonába érkező gyermekek sok esetben súlyos fejlődési, érzelmi és oktatási lemaradásokkal érkeznek, míg a szülők gyakran szülői készségeikben mutatkozó hiányosságokkal, feldolgozatlan traumákkal, szorongásokkal és feszültségekkel küzdenek.

2.2. A családsegítői és az esetmenedzseri szerep szakpolitikai reformja

A családok számára a jelenlegi rendszer gyakran átláthatatlan: nem egyértelmű, hogy ki milyen szerepben van jelen, ki hoz döntést, kihez lehet segítségért fordulni, és ki vállal tényleges felelősséget az eset koordinációjáért. A szerepek tisztázatlansága nemcsak szakmai, hanem bizalmi problémát is eredményez, ezért fontos lenne a családok megfelelő tájékoztatása, edukálása a gyermekjóléti szolgálat és központ feladatairól.

A gyermekjóléti szolgálat családsegítőjének feladata a prevenció, a korai beavatkozás és a családdal való folyamatos, bizalmi kapcsolat fenntartása. Működése kapcsolati alapú, amely a család mindennapi életének támogatására és a problémák korai felismerésére épül. A gyermekjóléti központ **esetmenedzsere ezzel szemben a komplex, magas kockázatú esetekért felelős szakember**, aki nem a napi segítő munkát végzi, hanem a teljes folyamatot irányítja. Az esetmenedzser mint esetgazda feladata a beavatkozások rendszerszintű összehangolása és az eset kimeneteléért való felelősségvállalás. A koordináció részeként rendszeres esetmegbeszéléseket szervez, nyomon követi a intézkedések végrehajtását, és szükség esetén módosítja a beavatkozás irányát a gyermek érdekében.

A rendszer működését akadályozza a magas esetszám, a szerepek tisztázatlansága és a szakmai kompetenciák hiánya. Ennek következtében párhuzamos esetvitel alakul ki, amely csökkenti a hatékonyságot és elmosódott felelősségi viszonyokat eredményez. De egyre inkább elterjedőben van az a működési mód is, hogy a védelembé vételt követően a családsegítő kilép a folyamatból és az esetmenedzser veszi át a családdal kapcsolatos valamennyi teendőt, beleértve a családgondozást is (a közös családgondozás helyett). Ezért szükséges a szerepek egyértelmű jogszabályi és szakmai tisztázása, az esetmenedzseri koordináció pontos meghatározása, az adminisztratív terhek csökkentése, valamint **egy kötelező, országosan egységes esetmenedzseri képzés bevezetése**.

Minderre tekintettel erősíteni kell a gyermekek veszélyeztettségének megelőzését, az ehhez szükséges szakmaközi és ágazatközi együttműködést. Hosszabb távon egy olyan **szemléletváltás a cél**, amelyben a gyermekekért dolgozó szakemberek nem elkülönült feladatkörök mentén, hanem egymást erősítő hálózatként működnek együtt személyi, intézményi és ágazatközi erőforrásokra építve.⁶⁵

2.3. Kapcsolattartás, a kapcsolattartási ügyelet fejlesztése

A gyermek kapcsolattartáshoz való joga a családban élő és a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekeket egyaránt megilleti. A kapcsolattartás célja minden esetben az, hogy a gyermek a számára fontos személyekkel biztonságos, kiszámítható és fejlődését támogató kapcsolatban maradhasson, amennyiben ez nem ellentétes a gyermek legfőbb érdekével. A jelenlegi rendszer ugyanakkor nem egységes. A családban élő gyermekek esetében a gyermekjóléti központok működtetnek kapcsolatügyeletet, míg a nevelésbe vett gyermekek kapcsolattartása a gyermekvédelmi szakellátás keretei között, eltérő szakmai gyakorlatok szerint valósul meg. Az egységes rendszer alapja egy országosan kötelezően alkalmazandó **triázs- és kockázatértékelési módszertan lenne**. Ennek célja, hogy a kapcsolattartás formájára, feltételeire és biztonsági kereteire vonatkozó javaslatok ne egyedi megítélés, hanem **strukturált, objektív és dokumentált szempontok alapján készüljenek el. A kockázatértékelés vizsgálná különösen:**

- a bántalmazásra, elhanyagolásra vagy családon belüli erőszakra utaló információkat;
- a gyermek reakcióit, félelmeit, kötődési mintázatait és véleményét;
- a szülők együttműködési készségét és konfliktuskezelési képességét;
- a mentális egészségi, pszichiátriai vagy addikciós problémákat;
- a kapcsolattartás korábbi tapasztalatait.

Amennyiben a bíróság vagy a gyámhivatal a rendelkezésére álló adatok alapján segített vagy felügyelt kapcsolattartást tart indokoltnak, a kapcsolattartás részletes szabályainak meghatározása előtt megkeresné az illetékes szakmai szolgáltatót és tájékoztatást kérne az egységes kockázatértékelési rendszer alapján készített szakmai javaslatról. A családban élő gyermekek esetében ezt a feladatot a **gyermekjóléti központ látná el**. A nevelésbe vett gyermekek esetében a szakmai javaslatot a **területi gyermekvédelmi szakszolgálat** készítené el. A szakmai javaslat kitérne arra, hogy a kapcsolattartás milyen formában szolgálja leginkább a gyermek érdekét, így különösen arra, hogy:

- segített kapcsolattartás vagy felügyelt kapcsolattartás indokolt-e;
- milyen gyakorisággal és időtartamban történjenek az alkalmak;
- szükséges-e fokozatos visszaépítés;
- milyen speciális feltételek biztosítják a gyermek biztonságát;
- fennállnak-e olyan körülmények, amelyek a kapcsolattartás ideiglenes korlátozását vagy felfüggesztését indokolják.

A bíróság vagy a gyámhivatal a kapcsolattartás jogi kereteit és alapvető formáját határozná meg, azonban a döntésében felhatalmazza a szolgáltatót a lebonyolítás részletes szakmai szabályainak kialakítására. Ide tartozik különösen az alkalmak pontos időtartamának, gyakoriságának, fokozatosságának meghatározása. **A felügyelt kapcsolattartásban dolgozók**

⁶⁵ Gyarmati Andrea és Rácz Andrea: Innovációra épülő szemléletváltás a gyermekvédelemben – Modellprogramok értékelése kvalitatív kutatási eszközökkel. In: *Fókuszban a gyerekek jól-léte és védelme* Rubeus Egyesület 2026.

számára kötelező lenne egy képzés, amely a jelenlegi kapcsolatügyi mediátor képzéshez képest nyújt plusz speciális tudást.

JAVASLATOK:

- A veszélyeztetettség, a bántalmazás és az elhanyagolás tartalmának pontos meghatározása szükséges a szegénység, a gondozási hiányosság elhatárolása érdekében.
- A gyermekbántalmazás felismerésére, jelzésére és kezelésére vonatkozó ágazati protokollok összhangjának megteremtése.
- Rendszeres szakmaközi esetmegbeszélések és közös képzések szükségesek az egészségügyi, oktatási, szociális és gyermekvédelmi szakemberek számára,
- A gyermekjóléti szolgálatok és központok szakmai kompetenciájának pontos meghatározása, esetszámok és létszám-szükségletek pontosítása.
- Ki kell dolgozni a családsegítő és az esetmenedzser együttműködésének szakmai protokollját.
- Bővíteni kell a szakemberek szakmai-módszertani eszköztárát, az egymást kiegészítő, egymást erősítő hálózati működés kialakítása érdekében.
- A megyei/fővárosi módszertani gyermekjóléti szolgálatok országos hálózatát ismételtelen ki kell alakítani.
- A hátrányos helyzetű járásokban differenciált normatíva és differenciált létszám bevezetése szükséges, segítve az egyszemélyes szolgálatoknál szociális asszisztensek foglalkoztatását.
- Bővíteni szükséges a közösségi alapú szolgáltatásokat, a családmegerősítő programokat, különös tekintettel a prevencióra.
- Programokat kell indítani a mélyszegénységben élő családok megtámogatására, különösen az első gyermeket vállaló, mélyszegénységben élő szülők sokoldalú támogatásával.
- Komplex módon kell támogatni és segíteni a válsághelyzetben lévő várandós anyákat az újszülött gyermekük megtartásában és felnevelésében.
- A gyermekjóléti központokban a kórházban rekedt csecsemők szüleinek támogatása érdekében önálló "kórházi szociális munkás" munkakör kialakítása szükséges, a kórházban dolgozó szociális szakemberhálózat megerősítése mellett.
- A gyermekjóléti központ kapcsolattartási ügyeleti szolgáltatásait meg kell erősíteni, és ki kell dolgozni egy egységes kapcsolattartási ügyeleti protokollt.
- A családok komplex támogatás érdekében szülők és gyermekek számára egyaránt jobb hozzáférést kell biztosítani a mentálhigiénés, addiktológiai, pszichiátriai ellátáshoz.
- Az átmeneti gondozást biztosító intézményrendszert fejleszteni kell, különösen figyelemmel a helyettes szülői hálózat láthatóvá tételére, a helyettes szülői díj markáns megemelésére, a gyermekek átmeneti otthona és családok átmeneti otthona férőhely kapacitásának bővítésére, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés területi egyenlőtlenségének csökkentésére, amely intézkedések hozzájárulhatnak a családból történő jogszerűtlen kiemelés, a kórházban rekedt újszülött gyermekek számának csökkenéséhez is.

3. A gyermekvédelmi szakellátás megújítása

3.1. A gyermekvédelmi szakellátás személyi és tárgyi feltételeinek megteremtése

A gyermekvédelmi szakellátásban kritikus a férőhely- és szakemberhiány, ugyanakkor egyre több gyerek kerül az ellátórendszerbe. A KSH adatai alapján az évente frissen szakellátásba kerülő összes gyermek körében 2010 óta 30%-ról 38%-ra növekedett a frissen bekerülő 0-2 éves gyerekek aránya 2024-ben. Ez Európában példátlan jelenség, leszámítva a legszegényebb európai országokat (Bulgária, Románia). Cél, hogy csökkenjen a bekerülő gyerekek száma és csökkenjen a gyermekvédelmi szakellátásban eltöltött idő. Sajnos a jelenlegi rendszer nincs figyelemmel arra, hogy a gyermekek fejlődése gyorsabb ütemben halad, mint a felnőttek élete, s ezért gyors, de megalapozott döntéseket kell hozni a védelmük érdekében.

A gyermekvédelmi szakellátásba kerülés okai az alapellátáshoz hasonlóan esetlegesek, ezért vélelmezhető a jelenlegi szakellátási adatok alapján, hogy **a szakellátásra szoruló gyerekeknek csak egy része kerül a gyermekvédelmi intézményrendszerbe. Ezt tovább nehezíti az is,** hogy nem egységesek a bekerülési mechanizmusok, területileg eltérő a gyakorlat és a rendszer kapacitása. **A gyermekszegénység problémája a gyermekvédelmi szakellátásban is jelen van,** mert a szakellátásba való beutalásoknál a kizárólag anyagi okokra visszavezethető családból való kiemelés tilalma nem érvényesül maradéktalanul. Az alapvető jogok biztosa számos vizsgálatban⁶⁶ tárta fel, hogy a gondozott gyermekek nagy részét elsősorban vagy kizárólag szüleik rossz életkörülményei és anyagi nehézségei miatt emelték ki a családjukból. **Ez a helyzet még súlyosabb a roma származású gyermekek esetében.** A kutatások szerint a roma gyerekeket gyakrabban emelik ki családjukból anyagi okokra visszavezethető problémák miatt, mint nem roma társaikat, amit azonnal fel kell számolni.⁶⁷ Szintén egyértelműen mutatnak rá arra is, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő fiatalok körében sokszorosan gyakoribb a szorongás, a depresszió, a poszttraumás tünetek és a kötődési zavarok előfordulása, mint a családjukban nevelkedő kortársaiknál.⁶⁸

Az utóbbi években a **súlyos férőhelyhiány** miatt sok **gyámhatóság elhalasztja vagy elkerüli a családból való kiemelést,** mert nincs hova elhelyezni a gyerekeket, s ezért **mintegy kétezer gyermek vár elhelyezésre.** A bekerülő és a (nevelésbe vételi eljárások akár évekig történő elhúzódása miatt) bekerülésre váró gyermekek magas száma, a hazagondozások alacsony száma – különösen a kelet-magyarországi régiókban – **a rendszer működésképtelenné válását eredményezte.**

A férőhelyhiány mellett a **férőhelyek minősége** is kívánnivalót hagy maga után. Aggasztó ugyanis, hogy a lakásotthonok többsége és sok gyermekotthon külterületen található, ahonnan a gyermekek megfelelő közlekedés és más lehetőség hiányában **nem tudják elérni az alapvető szolgáltatásokat (iskola, fejlesztés, szabadidős tevékenységek stb.).** Ez tovább csökkentheti esélyeiket a családban nevelkedő kortársaikhoz képest.

A gyermekvédelmi szakellátás helyzetét **tovább súlyosbítja a megbízhatósági vizsgálat bevezetése, továbbá a kifogástalan életvitel vizsgálatára vonatkozó szabályozás.** A lefolytatott ellenőrzési eljárások gyakorlati tapasztalatai azt mutatják, hogy az új munkavállalók belépése jelentős késedelmet szenvedhet. Az eljárások időtartama gyakran

⁶⁶ Az Alapvető Jogok Biztosának jelentése az AJB-276/2023. sz. ügyben

Elérhető: <https://www.ajbh.hu/documents/10180/3dae8c3a-0a60-e61c-e40a-ee1e61ef5b40>

⁶⁷ Darvas Ágnes-Farkas Zsombor-Kende Ágnes-Vígh Katalin: Roma gyerekek a szakellátásban. Gyermekjólét és gyermekvédelem Nógrád megyében.

Elérhető:

https://www.esely.org/kiadvanyok/2016_4/2016-4_3-1_Darvas-Farkas-Kende-Vigh_Roma_gyerekek.pdf

⁶⁸ Regős Judit: A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek mentális jólléte KAPOCS folyóirat, 2025/3-4. szám

Elérhető: <https://doi.org/10.63582/KAPOCS.2025.3-4.10>

több hónapra nyúlik, miközben az intézményeknek azonnali munkaerőigénye van. **A jelenlegi szabályozás több szempontból is problémás.** Egyrészt az eljárás adminisztratív terhei aránytalanul nagyok, másrészt a gyakorlatban nem feltétlenül eredményeznek valóban hatékony kockázatszűrést. **A hosszadalmas vizsgálati folyamat sok esetben elriasztja a potenciális munkavállalókat,** különösen egy olyan szektorban, amely eleve alacsony presztízzsel és jelentős érzelmi megterheléssel jár. Szakmailag indokolt lenne ezért a jelenlegi szabályozás felülvizsgálata és jelentős egyszerűsítése. Megjegyzést érdemel, hogy a – titkos információgyűjtést is megengedő – megbízhatósági vizsgálatról a Strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy jogsértő. Az ügyben a korábbi kormány “fellebbezett”, így az még nem zárult le véglegesen.

3.2. A nevelőszülői ellátás reformja

Hazánkban a **nevelőszülők helyzete** elnehezült, amit a súlyos szakemberhiány, az alacsony megbecsülés és a rendszer túlterheltsége jellemez. KSH adatai szerint 2025-ben az állam összesen 5553 nevelőszülőt foglalkoztatott, vagyis 2010 óta alig valamivel nőtt a számuk (akkor 5416 nevelőszülő volt). A 2025. évi adatok szerint a gyermekvédelemben összesen 20.843 kiskorú gyermek volt nyilvántartva, közülük 13.776-an voltak nevelőszülőnél elhelyezve. Ez egyben azt is jelenti, hogy a **nevelőszülők számát nem sikerült érdemben növelni,** és a nevelőszülőknél 4-6 nevelésbe vett gyermek is zsúfolódik, illetve gyakran a lakóhelyüktől távol eső gondozási hely kerül kijelölésre, mellyel **elnehezül a családi kapcsolatok fenntartása.**

A nevelőszülők díjazása sokáig elmaradt a megélhetési költségektől, ami jelentős pályaelhagyáshoz vezetett. Biztató, hogy megtörtént a **nevelőszülői díj megduplázása.** Fontos azonban annak nyomonkövetése is, hogy ez az intézkedés hogyan hat a jelentkezők számára és minőségére. **Kérdés, hogy mennyire lehet tovább bővíteni a nevelőszülői hálózatot,** mert lehet, hogy a bérek megduplázásával **sem lesz nagyobb a nevelőszülők száma annál, hogy a szakellátásban lévő gyermekek 70%-át** (20.843 gyerekből 13.776 gyereket) el tudjuk nevelőszülői családokban helyezni.

Jelenleg minden nevelőszülői hálózat maga toboroz, s az aktívan toborzó hálózatok számára ez óriási terhet jelent. A folyamat során magas a lemorzsolódás: sok jelentkező már az előzetes interjúk és családlátogatások során visszalép, további jelentős arányú kiesés tapasztalható a képzés alatt, és a tanfolyamot sikeresen elvégzők közül sem mindenki válik ténylegesen működő nevelőszülővé. **Hatékonyabb lenne egy országos vagy regionális toborzási rendszer,** amit az egyes hálózatok gyakorlata alapján lehetne kialakítani. **Mivel nevelőszülői hálózat nem növelhető egy határon túl, ezért a lakóotthoni ellátás minőségével feltétlenül foglalkozni kell** (finanszírozás jelentős emelése, innovatív, terápiás lakóotthoni modellek importálása, hazai adaptálása).

A nevelőszülői engedélyeztetési eljárás gyakorlata sem egységes az egyes megyékben, különösen a gondozási helyek ellenőrzése tekintetében nem az. Mivel a nevelőszülői hálózatok működésében és a kötelező szakmai szttenderdek érvényesülésében jelentős különbségek tapasztalhatók, **indokolt lenne egy országosan egységes, független és rendszeres ellenőrzési rendszer kialakítása, amely valamennyi gondozási helyre kiterjed.** Ennek célja, hogy a gyermekek valóban életkoruknak, szükségleteiknek és állapotuknak megfelelő, biztonságos és megfelelően felkészített gondozási környezetbe kerüljenek.

A rendszer hosszú távú fenntarthatóságához nemcsak anyagi, hanem jelentős erkölcsi és **szakmai (pszichológiai segítségnyújtás, szupervízió) támogatásra is szükség lenne** a meglévő nevelőszülők megtartásához, amivel kapcsolatban több alkalommal felszólalt a Gyermekjogi Civil Koalíció is.⁶⁹ Mindenképpen elemzendő az is, hogy azokon a településeken, ahol az idősebb korú nevelőszülők élnek, vajon **biztosítottak-e a nevelés, gondozás feltételei, vannak-e elérhető szolgáltatások, pszichológusok, fejlesztőpedagógusok, gyógypedagógusok**, mert az új bekerülő gyermekek egyre rosszabb pszichés állapota ezt régóta indokolná. A nevelőszülők önmagukban nem jelentenek megoldást: **a náluk elhelyezett gyermekeknek komoly segítségre van szükségük.** Az elmúlt években a nevelőszülői hálózatok különböző mértékben biztosítottak kiegészítő szolgáltatásokat, alkalmaztak szakembereket: logopédust, fejlesztő pedagógust, pszichológust, gyógytornászt, illetve piaci alapon biztosítottak pszichiátriai ellátást. Egy gyermek attól függően, hogy melyik hálózathoz kerül elhelyezésre, eltérő ellátásban és támogatásban részesül. A nevelőszülő legfontosabb szakmai segítője a nevelőszülői tanácsadó, azonban a jogszabály olyan tág képesítési kört szab meg a feladat betöltésére, hogy az teljesen esetleges, szintén hálózat függő.

Számos probléma merül fel a **helyi önazonosság védelméről** szóló 2025. évi XLVIII. törvény gyakorlati alkalmazásával, miután a törvény alapján számos olyan önkormányzati rendelet, született, amely a betelepülést korlátozza vagy feltételekhez köti, így a **nevelésbe vett gyermek nevelőszülői háztartásba történő bejelentése – akár tartózkodási helyként is – bizonytalanná válik, vagy akadályba ütközik.** A törvény ugyan tartalmaz kivételeket, de ezek nem vonatkoznak egyértelműen a **nevelőszülői lakóhelyre, amit mindenképpen orvosolni kell**, mert ellenkező esetben gyermekek egy része ténylegesen kiszorulhat a lakóhelyhez kötött alapvető szolgáltatásokból, így különösen az egészségügyi alapellátásból és a köznevelési rendszerből. Előfordulnak olyan esetek is, hogy önkormányzati bérlakásban élő nevelőszülőnél a nevelésbe vett gyermek számára sem lakóhely, sem tartózkodási hely létesítését nem tették lehetővé.

A **kórházban rekedt csecsemőkre** tekintettel is, hosszútávon a vérszerinti család intenzív és komplex támogatása mellett olyan nevelőszülői ellátás fejlesztésében szabad és kell gondolkodni, ahol a szabályozás lehetővé teszi, hogy a **nevelőszülő csak megfelelően elérhető szolgáltatásokkal rendelkező településen gondozhassa a csecsemőket, kisgyerekeket**, nagyobb mértékben megemelt nevelőszülői díjjal rendelkezzen, s akiket a gyermekek gondozására célzottan fel is készítenek. A kórházban hagyott csecsemők kapcsán átlátható és világos adatgyűjtés és elemzés lenne fontos akár a szaktárca által létrehozott **ágazatközi szakmai team keretében, amit a Gyermekjogi Civil Koalíció korábban is javasolt.**⁷⁰ Szükséges egy azonnali alapos elemzése annak, hogy milyen helyzetből kerülnek kórházba ezek a babák, de **meggyőződésünk szerint a csecsemők a többgenerációs reménytelen szegénységből születtek.**

3.3. A születendő gyermek haza nem adhatósága intézményének felülvizsgálata

A születendő gyermek haza nem adhatóságáról szóló, még egy éve sem hatályos **törvényi rendelkezések nem jelentenek megoldást a kórházban rekedt újszülöttek helyzetére.** Mégha meg is születik a haza nem adhatóságról szóló hivatalos döntés, ezt nem követi egyértelműen a gyermek helyzetének rendezése. Nem történik meg rövid időn belül annak

⁶⁹ [Jó szülő-e az állam? - Állásfoglalás a családból kiemelt gyermekek nevelőszülői ellátásáról](#)

⁷⁰ [Nyilatkozat a kényszerűen kórházban rekedt csecsemők és kisgyermek helyzetének gyermekközpontú rendezéséről](#)

vizsgálata, hogy a szülő általi gondozás veszélyeztető-e az újszülöttre nézve, a vizsgálat nyomán pedig nem születik döntés a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezéséről vagy nevelésbe vételéről. Mindez azt eredményezi, hogy azok az újszülöttek, akik esetében kiemelt jelentősége van annak, hogy a gyermekvédelem gyors lépéseket tegyen, hetekig, hónapokig olyan helyen – gyermekkórházakban, gyermekklinikákon – élnek, amely gyermekek nevelésére, gondozására nem alkalmas, hiszen nem ez a feladata. **Ezek a gyerekek életük legkorábbi, legérzékenyebb szakaszában esnek el az elsődleges gondozóval való kapcsolat kialakításának lehetőségétől.**

A haza nem adhatóság intézményét a törvényből ki kell iktatni, helyette egyértelművé kell tenni, hogy az érintett újszülötteknek a törvény egyéb hatósági intézkedési lehetőségeinek – védelembe vétel, ideiglenes hatályú elhelyezés, nevelésbe vétel – keretében a lehető legrövidebb határidővel kell megfelelő gondozási helyet találni. **Ilyen fiatal gyermek esetében pedig ez a gondozás kizárólag szülői vagy nevelőszülői kapcsolatban megengedhető; a csecsemőotthonokat le kell építeni.**

3.4. Gyermek traumatudatos ellátásának szükségessége

Az ártalmas gyermekkori tapasztalatok (bántalmazás, elhanyagolás) traumához vezethetnek, és hosszútávon károsíthatják a gyermekek fejlődését és jóllétét. A gyermekvédelmi gondoskodásba kerülés is aktiválhat veszteséggel, elszakadással kapcsolatos emlékeket, érzéseket, illetve maga a rendszer is újratraumatizálhatja a gyermeket, például ismételt bántalmazással, a szükségletei nem megfelelő kielégítésével, a gondozási hely gyakori változtatásával. Elengedhetetlen, hogy a **gyermekkel foglalkozó intézmények traumatudatosan működjenek, megfelelő szabályzatok legyenek és hatékony gyakorlat valósuljon meg a gyermekek traumából való gyógyulásához.** Fontos, hogy a gyermek biztonságban érezze magát a gyermekvédelmi rendszerben, bízzon a felnőttekben, szakemberekben, tapasztalja meg a gondoskodó kapcsolatokat, továbbá tanulja meg kezelni érzéseit, és birkózzon meg az élet nehéz helyzeteivel, amihez megfelelő és folyamatos szakmai támogatást és segítséget kell kapnia.

A szakellátásba kerülő gyermekek jelentős része korábbi kapcsolataiban megsérült, mert sokukat nem is egyszeri, hanem **ismétlődő, komplex trauma érte.** Ez azt jelenti, hogy a bizalmatlanságukat, esetleges agressziójukat vagy épp túlzott visszahúzódásukat nem értelmezhetjük magatartási problémaként, hanem a trauma hatásaként. Azonban a **traumatizált, súlyosan bántalmazott, bármely okból speciális szükségletű gyermekek ellátása máig megoldatlan,** részben közülük kerülnek ki a bűncselekményt elkövető gyerekek, akiknek speciális nevelése, reintegrációja szintén kedvezőtlen körülmények között zajlik.⁷¹

A traumatudatos gyermekvédelem arra épül, hogy a viselkedés mögött a trauma hatását keresi, kiszámítható és biztonságos környezetet teremt, erősíti a kötődéseket, korának és érettségének megfelelően bevonja a döntésekbe, és igyekszik elkerülni az újratraumatizálást. Az újratraumatizálódás elkerülése érdekében **módosítani kell az intézményi bántalmazások kivizsgálására és kezelésére vonatkozó útmutatót,⁷² ami nem gyermekközponitú, mert nem ad iránymutatást arra, hogy a szakellátás intézményeiben és javítóintézetekben elhelyezett gyermekek hogyan tehetnek jelzést, ha bántalmazást vagy annak gyanúját észlelik, és milyen lépésekből áll a kivizsgálás folyamata. A**

⁷¹ Lásd az Alapvető Jogok Biztosának az AJB-951/2026 sz. ügyben tett Jelentését

⁷² A gyermekvédelmi szakellátást nyújtó intézményekben, nevelőszülői hálózatokban és a javítóintézetekben ellátott gyermekek és fiatal felnőttek bántalmazási eseteinek kivizsgálására és kezelésére vonatkozó intézményi, fenntartói és ágazati módszertan. Elérhető: https://tamogatoweb.hu/letoltes2026/gyermekbantalmasas-elleni-agazati-modszertan_4.pdf

bántalmazottak ritkán találkoznak traumatudatos, a gyermek érdekeit és szükségleteit középpontba állító hatósági hozzáállással, ami elbátortalanítja őket a további jelzésektől.

Különösen aggályos, hogy **a jelzések kezelésére nem független hatóságot, hanem a fenntartót jelölik ki,** ami azt eredményezi, hogy az intézmény „saját magát vizsgálja”. Ez strukturális érdekellentétet teremt, és gyengíti a bizalom- és felelősségvállalás kultúráját. Mindezt tovább nehezíti az is, hogy **nem állnak rendelkezésre nyilvános adatok a gyermekbántalmazási esetekről, hiányoznak a transzparens jelentések.**⁷³

3.5. Önálló életvitel kialakítása, utógondozás

A gyermekvédelmi rendszer diszfunkcionális működését mutatja, hogy a gondozási -nevelési folyamatnak nem eléggé hangsúlyos eleme az **önállóságra nevelés, az önálló életvitel kialakítása.** A társadalmi beilleszkedés elnehezül, ha elmaradnak az önálló élethez szükséges készségek elsajátítása, a megfelelő képzettség megszerzése. Ezért a fiatal felnőttek szükséglet szerinti ellátását ki kell egészíteni **szociális, közösségi és mentálhigiénés elemeket is tartalmazó segítségnyújtással.** A támogatás célja, hogy a fiatal felnőttnek a kilépés előkészítésétől kezdve a gyermekvédelmi rendszer elhagyásáig fejlesszék a képességeit, kompetenciáit részben a mindennapi élet területén, részben a munkaerő-piacon. Segíteni kell őket abban is, hogy biztonságos lakhatást találjanak maguknak. Ebbe a folyamatba, az anyagi források biztosítása mellett, be kell vonni az **ifjúságügyi szakembereket, civil szervezeteket, valamint magukat a fiatal felnőtteket is.**

Az utóbbi években jelentősen csökkent az utógondozói ellátást biztosító férőhelyek száma annak ellenére, hogy számos fiatal felnőtt van, akinek erre szüksége lenne a rendszerből való biztonságos kilépés érdekében. Plusz finanszírozással, pályázati erőforrásokkal lehetne támogatni az utógondozói férőhelyek bővítését, az önálló életre való felkészítést segítő programok terjedését. Érdemes lenne gyűjteni, promotálni és anyagilag támogatni az eredményesen működő utógondozói programokat. **Az otthonteremtési támogatás** összege nagyon sok éve nem emelkedett, ez nagyban megnehezíti az önálló életkezdést, miközben szükség van arra, is hogy az emelt összeggel be tudjanak lépni **az államilag támogatott bérlakás programokba.**

3.6. A hazagondozás eredményessége

A gyermekvédelmi szakellátás ugyan átmeneti időre szól, mégis a hazai gyermekvédelemben a gyerekek **80% a szakellátásban nevelkedik fel.** A hazagondozás eredményességét több tényező befolyásolja: a gyermekvédelmi szakellátásban eltöltött idő, a gyermekek életkora, szükségletei, személyiségállapota a működési feltételek (nevelőszülői vagy gyermekotthoni, lakásotthoni ellátás), valami a szülő-gyermek kapcsolattartás. A hazagondozást befolyásolja az is, hogy a család a gyermek kiemelése után milyen segítséget kap. **Rendelkezésre állnak-e a szülők részére olyan szolgáltatások, támogatások,** amelyek megsegítik őket, és lehetővé teszik azoknak a problémáknak a megoldását, amelyek a kiemeléshez vezettek. A szakemberhiány és a magas esetszám miatt jelenleg a család és gyermekjóléti szolgálatok családgondozói számára elsőbbséget a családjukban élő gondozott gyerekek jelentenek a szakellátásban élő gyermekekhez képest, és az előbbi esetben is főképpen az azonnali krízisek elhárítására van jellemzően kapacitásuk, illetve a család és gyerekjóléti központok esetmenedzserei pedig ebbe a gondozási folyamatba nem vagy nem

⁷³Jánoskúti Boglárka: „Ki hall minket?” – Az intézményi gyermekbántalmazás jelzésének és hatékony kezelésének akadályai In: Falakon Túl Munkacsoport 2026.

intenzíven kapcsolódnak be. **Erre figyelemmel indokolt felülvizsgálni a gyermekjóléti szolgáltatás kétszintű működésének hatékonyságát, azaz a családsegítő és az esetmenedzser integrált működését.**

A hazagondozás eredményessége érdekében indokolt egy **egységes, országos családegyesítési rendszer kialakítása.** Ennek központi eleme egy új, specializált munkakör, a családegyesítési koordinátor létrehozása lehetne, a gyermekjóléti központban, aki a gyermek kiemelésétől kezdve a hazatérést követő utógondozás lezárásáig felel a teljes folyamat szakmai koordinációjáért. A koordinátor szervezetileg a gyermekjóléti központ keretében működne, mivel ez a szervezet rendelkezik a legerősebb helyi kapcsolatrendszerrel, és a gyermek hazatérése után is képes hosszú távú támogatást biztosítani. **A családegyesítési koordinátor elkészíti a családegyesítési tervet, meghatározza a hazagondozás feltételeit, összehangolja a szükséges szolgáltatásokat, rendszeresen összehívja a multidiszciplináris csapatot, nyomon követi a szülők előrehaladását, megszervezi a fokozatos visszahelyezést, valamint koordinálja a hazagondozást követő legalább 12 hónapos utógondozást.** Kiemelt feladata a gyermek és a szülő közötti kapcsolattartás megszervezése és szakmai támogatása, mivel a rendszeres, intenzív és minőségi kapcsolattartás a családi kötődés helyreállításának és a sikeres hazagondozásnak az egyik legfontosabb feltétele. A családegyesítésben részt kell vennie a gyermekjóléti központnak, a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatnak, a nevelőszülői hálózatnak vagy gyermekotthonnak, a gyámhatóságnak, az oktatási és egészségügyi intézményeknek, valamint az önkormányzatnak. Az önkormányzatok feladata különösen a lakhatási, adósságkezelési, foglalkoztatási és egyéb helyi támogatások biztosítása, amelyek nélkül a családok gyakran nem képesek tartósan megfelelő körülményeket teremteni.

3.7. A szakellátás intézményeinek folyamatos monitorozása

Több állami szerv hatáskörébe is beletartozik a gyermekvédelmi szakellátás intézményeinek monitorozása. Ide tartozik a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF). az ügyészség és az alapvető jogok biztosának zárt intézményeket monitorozó nemzeti megelőző mechanizmusa. Ezek a szervek az intézmények megfelelő működését vizsgálhatják, beleláthatnak ennek belső – formális és informális – viszonyaiba, a gyermekek és az őket nevelő felnőttek mindennapjaiba. Az elmúlt években azonban – ahogy ezt az intézményekben történt gyermekbántalmazásos esetek tanúsítják – **ezek a szervek nem vagy nem elégséges módon töltötték be feladatukat.** (Az alapvető jogok biztosja például az elmúlt 4 évben mindössze négy gyermekvédelmi intézményt látogatott meg.)

Mindezekre tekintettel valamennyi szakmai szereplő számára tudatosítani kell, hogy a gyermekvédelem intézményeiben mint **zárt vagy félig zárt intézményekben nagyobb a kockázata a visszaélések megjelenésének.** A szakellátás intézményeinek működését monitorozó állami szerveknek pedig **kellő gyakorisággal és érdemben kell vizsgálniuk ezekben az intézményekben a gyermekekkel szembeni rossz bánásmód és visszaélés megjelenését.**

JAVASLATOK:

- **A megbízhatósági vizsgálat, továbbá a “kifogástalan életvitel és a pszichológiai alkalmassági” vizsgálat szabályainak módosítása, az emberi méltóságot sértő, a magánélethez való jog sérelmével járó elemeinek megszüntetése, a hosszadalmas vizsgálati folyamat korszerűsítése.**

- A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek intézményi, különösen csecsemőotthoni ellátásának azonnali kivezetése és családi jellegű gondozásuk (örökbefogadás, nevelőszülői ellátás) prioritizálása.
- A szakmai munka erősítése a szakmai létszám növelésével, így a gyermekotthonra és gyermekotthoni csoportra vonatkozó dolgozói létszámminimum emelésével, figyelemmel a nevelői és a gyermekfelügyelői státuszra.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a kórházban rekedt csecsemők helyzetének rendezésére, amely kizárólag hazagondozás vagy családi jellegű ellátás keretében történhet.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a mintegy hétszáz speciális ellátási szükségletű gyermek rehabilitációjára, a megfelelő pszichológiai, pszichiátriai és drogrehabilitációs ellátás kialakítására.
- Ki kell dolgozni a nevelőszülők kiválasztásának országosan egységes szakmai szempontrendszerét, valamint az őket támogató szakemberek kötelezően egységes hálózatát.
- A nevelőszülővé válás folyamatának rendszeres országos adatgyűjtése és elemzése (jelentkezők száma, lemorzsolódási pontok, sikeres elhelyezések aránya) szükséges.
- A nevelőszülői ellátás, a gyermekotthoni ellátás minőségbiztosítási rendszerének megerősítése, különös tekintettel a gyermekek egyéni szükségleteinek vizsgálatára.
- A nevelőszülői tanácsadók helyzetét, a hozzájuk rendelt gyerekszámot, képzettségét fel kell mérni, létszámukat, folyamatos továbbképzésüket, szupervíziójukat meg kell erősíteni, a maximált gyermeklétszámot csökkenteni kell.
- A gondozási hely meghatározásának elsődleges szempont legyen a szakértői bizottság javaslata, a gyermek szükséglete, indokolt kívánsága, a testvérek együttes elhelyezése, köznevelési intézmény és egyéb szolgáltatások (pl. gyógytorna, fejlesztés, pszichológus) közelsége, valamint - ha érdekében áll - a család közelsége, a családi, baráti kapcsolatok fennmaradása, biztosítása.
- A helyi önazonosság védelméről szóló törvény azonnali felülvizsgálata szükséges a nevelésbe vett gyermekek védelme érdekében.
- Új (rég) munkakörök létrehozása – családgondozói (utógondozói), amely a családba történő visszahelyezés érdekében látja el tevékenységét, segíti a gyermekjóléti központ szakemberének tevékenységét a család alkalmassá tételében a gyermekeik visszafogadására.
- Vizsgálandó egy esetlegesen egy új szerepkör, a családegyesítési koordinátori munkakör létrehozása a gyermekjóléti központokban, aki a gyermek kiemelésétől kezdve a hazatérést követő utógondozás lezárásáig felel a teljes folyamat szakmai koordinációjáért.
- A gyermekvédelmi, oktatási és egészségügyi intézmények traumatudatos működésének biztosítása, különös figyelemmel a bántalmazott gyermekek terápiás kezelésére.
- A gyermekek bevonásával, a gyermekekre kellően érzékeny és hozzáférhető panasz- és bejelentési eljárások kialakítása illetve ismertté tétele minden gyermek és velük dolgozó szakember, szülő számára.
- A nevelésbe vételi eljárás során a gyermek legfőbb érdekének képviselőjére hivatott gyermekjogi képviselők feladatkörének bővítése, figyelemmel a gyermek és az szülő közötti érdekellentétre.
- Ki kell dolgozni a gyermekek gondozási helyének megváltoztatásához szükséges megfelelő döntési és felülvizsgálati protokollt.

- A gyermekvédelem ágazati irányítója tárja fel, elemezze és a szakmának ismertesse az intézményi és a nevelőszülői bántalmazások okait, tendenciáit a hozzá érkező bejelentések, panaszok alapján, bemutatva a rendszerszintű problémák kezelése érdekében tett eddigi intézkedéseket, jó gyakorlatokat, továbbá módszertani, szakmai és szervezési tevékenységet.
- A gyermekvédelmi intézményeket ellenőrző szervek (SZGYF, ügyészség és ombudsman) végezzenek folyamatos és szisztematikus monitorozást a gyermekekkel szembeni rossz bánásmód és a visszaélések feltárására.
- A kapcsolattartáshoz való jog kiemelt szerepét meg kell erősíteni a hazagondozás érdekében, ezért a gyermekek szakellátásba történő elhelyezésénél kiemelt szempont legyen az 50 km-en belüli elhelyezés.
- A kapcsolattartások gyakorlatának az általános felülvizsgálata szükséges.
- Meg kell újítani kapcsolattartási színtereket, azokat bensőségessé téve és megszüntetve a „tömegesen“ zajló kapcsolattartásokat, valamint biztosítva a kapcsolattartásban részt vevő mentális és fizikai biztonságát.

4. Gyámhatóság szervezetét érintő reformok

A gyámhatóságok speciális jogállása

A Gyermekvédelmi törvény egyik célkitűzése volt a gyermekek ügyében eljáró **igazgatási szakemberek korábbi társadalmi presztízsének, elismertségének visszaszerzése**. A szakmaiság erősítése és a jelentősebb állami felelősségvállalás érdekében speciális szervezeti keretek jöttek létre a megyei és városi gyámhivatalok kialakításával. 2015. április 1-jétől azonban megszűntek a megyei és fővárosi szinten önálló szakigazgatási szervként működő gyámhivatalok, s helyettük egységes kormányhivatalok jöttek létre (*megyei és járási szinten is*), jó esetben önálló gyámügyi főosztályokkal, de többnyire inkább a hatósági főosztályok szociális és gyámügyi osztályaiként működnek. **Ezzel a gyámhatóságok speciális jogállása megszűnt.**

A gyámügyi igazgatásban dolgozók többsége nem a korábban megszokott specializáció szerint dolgozik azon a szűkebb területen, ahol nagy szakértelemmel és gyakorlattal rendelkezik, hanem minden típusú gyámügyhöz kapcsolódó feladattal, ami csökkenti a hatékonyságot és a munka színvonalát. A gyámügyi igazgatás csak akkor lehet a gyermeki jogok védelmezője, ha gyámhatósági munka és ezáltal a **szakemberek presztízse megfelelő**, mert ma a túlterheltség és az alacsony jövedelem miatt nagy a fluktuáció. A korábbi gyámhivatali rendszert alapul véve a gyámügyi igazgatás szervezeti kereteit át kell alakítani, és az elvárható szakmai teljesítmény érdekében a feladatkörhöz szükséges - a ma igen tágran meghatározott - **végzettséget és szakképzettséget felül kell vizsgálni, a szükséges felkészítést, továbbképzést, szupervíziót és a szakmai értékelést is biztosítani kell.**

A gyámügyi igazgatás alapvető kérdései közé tartoznak a jogállása mellett a **speciális eljárási szabályai is**. Több vizsgálat igazolja, hogy az érdemi döntés meghozatalára számos esetben csak igen jelentős határidő túllépés után kerül sor, vagy maga az eljárás is késedelmesen indul el. A **merev, rugalmatlan jogszabályok** nem alkalmasak a gyámügyek kezelésére, a **közigazgatási eljárás általános szabályai pedig nem alkalmasak a gyámügyek speciális, jellegében sokkal inkább a bírósági peres eljáráshoz hasonló eljárásrendet követelő intézésére** (pl. a fellebbezési jog visszaállítása). A jogszabályok gyakorlatilag folytonos változása

következtében nagy a **jogbizonytalanság**, nincs **egységes jogalkalmazás**, valódi, folyamatos szakmai segítségre sem számíthatnak.

JAVASLATOK:

- A kormányhivatalokba és a járási hivatalokba integrált gyámhatóságok szervezeti kereteit és eljárási szabályait át kell alakítani.
- A gyámügyi ügyintézők (gyámhivatali ügyintézők) munkakörének betöltéséhez szükséges felsőfokú végzettséget és szakirányú szakképzettséget felül kell vizsgálni;
- Meg kell szüntetni a szakemberhiányt, a fluktuációt, amely – többek között – a folyamatos túlterheltségnek, valamint a rendszeres pszichés terhelésnek, kiegésznek is a következménye.
- A felsőoktatásban a gyermekek jogait, a gyermekvédelmet középpontba helyező képzési formát vagy tematikát kell létrehozni, így különösen a közszolgálati és jogi egyetemeken, a pedagógiai és a gyógypedagógiai karokon, továbbá a szociális képzésekben.

5. Gyermekközpontú örökbefogadás

Az elmúlt időszakban az örökbefogadás jogintézménye ismételten a társadalmi és a szakmai közbeszéd középpontjába került. Az egyedülállók általi örökbefogadás, illetve az egyedüli örökbefogadók ügye azután került a fókuszba, miután az Országgyűlés elfogadta az Alaptörvény kilencedik módosítását, amely többek között kimondja, hogy az anya nő, az apa férfi, valamint védi a gyermek születési nemének megfelelő önazonossághoz való jogát. Majd a Polgári Törvénykönyv módosítása következtében az **egyedüli örökbe fogadni szándékozók alkalmasságát miniszteri engedélyhez kötött eljárás keretében kell vizsgálnia a gyámhatóságnak.**⁷⁴ Jellemzően a miniszter azonban nem ad hozzájárulást, vagy a kérelem el sem jut hozzá, ha az egyedüli örökbefogadásra való alkalmasság megállapítása olyan személyek tekintetében merül fel, akik azonos nemű párkapcsolatban élnek. Az azonos nemű párok gyermeknevelésével kapcsolatos társadalmi hozzáállás az elmúlt években jelentősen átalakult Magyarországon. **A magyarok 60% úgy vélte: lehetővé kell tenni, hogy az azonos nemű párok is fogadhassanak gyermeket örökbe.**⁷⁵ Bár a magyar jog szerint az egyedüli örökbefogadásnak nincs akadálya abban az esetben, ha az örökbefogadni szándékozó személy élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban él az azonos nemű párjával, **amennyiben külföldön közös örökbefogadás történt, az erről szóló külföldi határozat tartalmától a magyar hatóságok nem térhetnek el a hazai elismerésre irányuló eljárás során.** Emiatt a külföldön, azonos nemű párok által közösen örökbefogadott gyermekek hazai anyakönyvezésére jelenleg nincs lehetőség.

A kegyelmi ügy kirobbanása rávilágított a gyermekvédelmi rendszer működésében tapasztalható súlyos anomáliákra, férőhely hiányokra, a kórházban rekedt csecsemők magas számára, azonban a kormányzat csupán az örökbefogadási szabályok módosításával, majd új csecsemőotthonok megnyitásával válaszolt a rendszerszintű krízisre, melyek nem minden esetben szolgálja a gyermek legfőbb érdekeit.

⁷⁴ [Katonáné Pehr Erika: Tilalmak és tanulságok az örökbefogadás megváltozott hazai gyakorlatába Fundamentum, 2025/1., 74-85. o.](#)

⁷⁵ Dombos Tamás, Dóra Luca, Sipos Alexandra: Az LMBTQI témák magyarországi megítélése. Háttér Társaság, 2023. Elérhető: <https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/az-lmbtqi-temak-magyarorszagi-megitelese-2023-november.pdf>

Az utóbbi évek magyar statisztikai adatai szerint több mint **kétezer gyermek (2025-ben 2416) várja, hogy örökbefogadói családba kerüljön**, miközben az **alkalmas örökbe fogadni** szándékozó családok száma egyre csökken, **2025-ben már csak 1478 család várt örökbefogadásra. Az örökbefogadások száma a csökkenő születésszám mellett növekszik**, 2010-ben minden 123., 2025-ben minden 50. gyermek került örökbefogadó családhoz.

Az örökbefogadást is érintő módosítások elsődleges célja, hogy az örökbe fogadni szándékozó személyek és az örökbefogadásra váró gyermekek minél gyorsabban egymásra találjanak. A jogi változásokat a gyermekvédelmi szakma azonban vegyesen fogadta, amely változások érintették örökbefogadásra felkészítő tanfolyam önkéntes (eddig kötelező) igénybe vételét, az örökbefogadó szülő és a 3. életévét betöltött gyermek életkora között előírt korkülönbség ötven évre történő felemelését, valamint nevelésbe vett gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítása során figyelembe vehető időtartamok rövidülését. Ezt követően került szabályozásra a kórházban rekedt csecsemők helyzete. A jogalkotó a kórházban rekedt csecsemők, kisgyermek helyzetének rendezésére – az inkubátorba helyezett gyermekek analógiájára – azt a szülői ráutaló magatartást veszi figyelembe, mellyel gyermekét hátrahagyva távozik a kórházból és nem tesz lépéseket a gyermekkel való kapcsolatfelvétellel. **A titkos örökbefogadás ezen új formája azonban nem tudja enyhíteni a gyermekvédelmi rendszer súlyos férőhely problémáit, illetve nem lesz ennyi örökbe fogadni szándékozó szülő.**⁷⁶

Erős szakmai aggályokat vetett fel az változás is, amely szerint a nevelésbe vett gyermek örökbefogadása esetén **előnyben részesíti azt a gyermekvédelmi nevelőszülőt**, aki a gyermeket legalább két éve folyamatosan saját háztartásában neveli, és megfelel az örökbefogadás feltételeinek. A jogszabályi változás annak ellenére történt meg, hogy az ombudsman többször felhívta a figyelmet arra, hogy a nevelőszülői jogintézmény működése szempontjából **diszfunkcionális volna az, ha a nevelőszülő jogszabályi rendelkezés szerint előnyt élvezhetne a nála nevelkedő gyermek örökbefogadása esetén.** Ezekben az esetekben a pszichológusnak azt kell vizsgálnia, hogy a gyermeknek milyen traumával járna a nevelőcsaládból való kiemelése, illetve van-e esélye az átgondozásnak, továbbá a gyermek képes lesz-e egy új kötődés kialakítására, a veszteség feldolgozására. Természetesen lehetséges olyan helyzet is, amikor a gyermek legjobb érdekét éppen a nevelőszülő örökbefogadása szolgálja, de ez is minden esetben egyedileg vizsgálandó.⁷⁷

JAVASLATOK:

- **A kórházban rekedt újszülöttek helyzetét fel kell mérni és sorsukat gyermekközpontú módon rendezni kell, elsősorban a vér szerinti család komplex támogatásával.**
- **Meg kell teremteni - több országhoz hasonlóan - az ingyenes, jó színvonalú egészségtudatos magatartáshoz, fogamzásszabályozáshoz való hozzáférés lehetőségét, valamint a gyerekeket és szülőket felvilágosító, támogató programok kialakítását.**
- **Az örökbe fogadókra vonatkozó felkészítő tanfolyam kötelezővé tétele mellett át kell alakítani a tanfolyam tematikáját is, különös figyelemmel a traumák feldolgozására, a gyerekek eltérő idegrendszeri fejlődésére (neurodivergenciákra), a gyermekek elfogadásra.**
- **Az egyedüli örökbefogadók diszkriminációjának, alkalmasságuk külön miniszteri engedélyhez kötését meg kell szüntetni. Az alkalmasság megállapítása során kizárólag szakmai szempontok érvényesülhetnek.**

⁷⁶ [ÁLLÁSFOGLALÁS Gyerekvédelmi jogszabály-módosítás 2024.docx](#)

⁷⁷ Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-3481/2017. számú ügyben

- Vizsgálni szükséges a tartós élettársi kapcsolatban élő személyek örökbefogadási lehetőségét, valamint a partner gyermekének örökbefogadását.
- A külföldön örökbefogadással jogszerűen létrejött szülő-gyermek kapcsolatokat ismerjék el a szülők nemétől függetlenül.
- A nevelőszülők általi örökbefogadás szabályait felül kell vizsgálni, mert a nevelőszülőnél eltöltött idő csak egy szempont lehet a gyermek helyzetének értékelésénél.
- A nevelőszülők felkészítésében hangsúlyossá kell válnia az általuk nevelt gyermek örökbefogadásának elősegítése is, mert számos kisgyermek nincs azzal tisztában, hogy a nevelőszülő nem a vér szerinti anyja, ily módon az örökbefogadás szinte ellehetetlenül.
- A gyermekvédelmi rendszerből örökbeadott gyerekek esetében, a törvényi határidők csökkentése ellenére még mindig nagyon sok idő telik el az utolsó szülői kapcsolattartás és a tényleges örökbefogadás között, ezért a folyamatokat rendszeresen ellenőrizni kell.
- A növekvő gyerekszám mellett az örökbe fogadni szándékozók száma jelentősen csökken, különösen a roma, sérült, idősebb gyermekeket elfogadó szülők tekintetében, új célcsoportokat kell megszólítani egy országos kampány során.
- Az örökbefogadók nagy része nem készült fel az örökbefogadott gyerekekkel együtt érkező neurodivergenciákra (pl. ADHD, autizmus, diszlexia, tanulási zavarok), fejlődési lemaradásokra, viselkedési gondokra és traumákra, sem lelkileg, sem anyagilag. Ezzel egyidejűleg az ellátórendszert is fejleszteni kell az örökbefogadók megfelelő támogatására.
- Az örökbefogadás utánkövetési rendszerét át kell tekinteni, és egy sokkal hosszabb, tényleges bizalomra és segítségnyújtásra építő rendszert szükséges kidolgozni.
- Az örökbeadó anyák (apák), gyermeküket elvesztő vér szerinti szülőket is támogatni kell gyász feldolgozásban.
- Az örökbefogadó és a vér szerinti család közötti önként vállalt kapcsolattartás lehetőségét bele kell építeni az örökbefogadás “származás megismerési” folyamatába. Az örökbefogadás módszertanát a származás megismerésének egységes gyakorlatával bővíteni szükséges.

5. FEJEZET FOGYATÉKOSSÁG, EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT⁷⁸

1. Gyermek napközbeni ellátása

A **bölcsődei adatok**⁷⁹ némileg, de egyenlőtlenül javultak (16,2%), a kistéleptülésekre tervezett mini és családi bölcsődék, amiknek célja lett volna, hogy ellássák a helyi gyerekeket, nagyon drága magánbölcsődéként működnek. Nem elérhetőek az alacsony jövedelműek, szegények számára, és a szakmai, végzettségbeli követelmények alacsonyak. A munkahelyi bölcsődék

⁷⁸ Fejezetfelelős: Herczog Mária, Szlankó Viola, Baranyai Blanka. A fejezet szerzői: Balogh Karolina (Hintalovon Alapítvány), Baranyai Blanka (Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány), Herczog Mária (CSAGYI), Ritók Nóra (Igazgyöngy Alapítvány), Szlankó Viola (UNICEF), Szotyori Nagy Viktória (UNICEF), Schönviszky Csenge (Validity Alapítvány), Toma Andrea

⁷⁹ <https://tamogatoweb.hu/bolcsodei-ellatas/>

esetében a képzettségi előírások alapján csak gyermekmegőrzésre alkalmasak, de ilyen is csak nagyon kevés van. 2025. évi adatok⁸⁰ szerint a 3 év alatti gyermekek 12,5%-a nem fér hozzá helyben a napközbeni ellátáshoz. A **3 éves kortól kötelező óvodai ellátás**⁸¹ a tervezetlenség okán súlyos munkaerőhiánnyal (4000 óvodapedagógus, sokezer segítő szakember) és egyenlőtlen kihasználtsággal küzd, amire a kormányzati reakció a képzettségi feltételek leszállításával⁸² válaszolt. A túlszűfolttság, felszerelés hiány, illetve a növekvő szegregáció nem segíti az óvoda felzárkóztató, iskolaelőkészítő funkcióját.⁸³

A **sajátos nevelési igényű gyerekek** integrált, inkluzív, együttes nevelése a közoktatási intézményekben, napközbeni ellátásban a legtöbb helyen megoldatlan, szakemberek, helyi támogatás hiányában, és a többségi gyerekek szüleinek, illetve a helyi intézményben dolgozók ellenállása, tiltakozása okán⁸⁴. Ahol a befogadás megtörténik, ott súlyos problémákat okoz a szakemberek és segítők hiánya, így mind a speciális szükségletű, mind pedig a többi gyerek számára elégtelen az ellátás. A KSH csak a külön csoportban nevelkedőket tartja számon, az együttnevelést nem.

JAVASLAT:

- **A szakmai szabályozás, protokollok és pénzügyi feltételek preferálják a magas színvonalú, elérhető, rugalmas, inkluzív kisgyermekkorai ellátások biztosítását az EU ajánlások és sztenderdeknek⁸⁵ megfelelően.**

2. Családtervezés, várandós nők gondozása

A családtervezés változatlanul nagyon kevésbé elérhető és gyenge minőségű. A tömegkommunikáció egyáltalán nem foglalkozik sem műsorokkal, sem kampányokkal, sem hirdetésekkel a gyerekvárás tervezésével, a nem kívánt terhesség megelőzésével. Az iskolákban nagyon kevés és változó minőségű a szexuális edukáció, miközben gyakorlatilag nincs ön- és testismeret tanítás, konfliktuskezelés, erőszakmentes kommunikáció. A civil szervezetek az elmúlt években nem vehettek részt ilyen programokban, a feladat a tanárookra és néhol védőnőkre, orvosokra maradt. A védőnők egyetemi oktatásában ugyan kevés óraszám, de szerepel a korszerű szexedukációs ismeretek oktatása, azonban a gyakorlatban nincs kialakítva megfelelő keret a folyamatos, struktúrált, korszerű módszertani alapokon nyugvó oktatásnak. **Nincs ingyenes fogamzásszabályozó eszköz,** és ezek használatát sem tanítják többnyire, az abortuszok száma ugyan csökkent, de a tinédzser terhességek és abortuszok száma nőtt, nem függetlenül a 18-ról 16 évre leszállított tankötelezettségtől sem.

Az alapellátásban a szövődménymentes várandósgondozásért a területi védőnő felel. Azonban a szakemberhiány, a gondozottak egyenetlen létszám eloszlása miatt a várandósgondozás változó színvonalú. Azokon a településeken, ahol a leginkább szükség lenne erre, hiány van orvostól, védőnőtől. További nehezítő körülmények a közlekedési nehézségek, költségek és a szolgáltatások hozzáféréseinek egyenetlenségei. A koraszülések és

⁸⁰ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0040.html

⁸¹ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0007.html

⁸² <https://petroczigabor.hu/ovodak/ovodapedagogus-munkakor-betoltese-kozepfoku-ovodai-nevelo-szakkepitesse/el/>

⁸³ <https://www.szavon.hu/2025/05/28/a-tuszul-ejtett-magyar-ovodapedagogia/>

⁸⁴ Mező Katalin és Juhász Anna (2024): (Óvodai intézményvezetők (igazgatók) véleménye a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásával és integrációjával kapcsolatban. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat*, 10(4), 69-79. DOI: <https://doi.org/10.18458/KB.2024.4.69>

⁸⁵ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022H1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022H1220(01))

kis súlyú születések, valamint a császármetszések száma és aránya rendkívül magas a csökkenő gyermekszám ellenére is. A koraszülöttek mintegy 84%-a születik a 32–36. gesztációs hét között, közelítőleg 5%-uk extrém koraszülött.⁸⁶ A WHO adatok szerint Magyarországon a koraszülöttségi gyakoriság 8,8%.⁸⁷

JAVASLATOK:

- **A magas színvonalú, korszerű tartalmú és módszertanú testtudatosság, egészségnevelés, önismeret, családtervezés, konfliktuskezelés, erőszakmentes kommunikáció legyen része a közoktatási programoknak az óvodától kezdve minden gyerek számára, bevonva a szülőket is.**
- **A médiában szerepeljenek ezek a témák, és a közintézményekben, közlekedési eszközökön is legyenek láthatók a szükséges információk, krízistanácsadás, a szakmai és civil szervezetek bevonásával.**
- **Szükséges a várandósgondozási szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosítása, a területi ellátási egyenlőtlenségek feltérképezése és csökkentése.**

3. Védőnői hálózat

A magyar védőnői hálózat hosszú ideje a gyermekekkel és családokkal foglalkozó alapellátás egyik legfontosabb pillére, különösen a hátrányos helyzetű térségekben, ahol sok esetben a védőnő az egyetlen helyben elérhető diplomás szakember. A 2023-ban végrehajtott átalakítás során a védőnői szolgálat az önkormányzati alapellátásból a megyei irányító kórházakhoz került át⁸⁸, jelentősen centralizálva a munkáltatói és szakmai irányítási rendszert. Az átszervezés⁸⁹ azonban számos működési problémát eredményezett: romlott az ellátás koordinációja, nőtt az adminisztratív és kommunikációs nehézségek száma, miközben a védőnők jelentős része nem tapasztalt érdemi bérrendezést, elveszítette korábbi önkormányzati juttatásait, és sok esetben továbbra is saját forrásból kénytelen biztosítani a munkavégzéshez szükséges alapvető eszközöket.

A rendszer működését informatikai és finanszírozási hiányosságok is nehezítik. A Védőnői Országos Információs Rendszer (VOIR) technikai problémái, az EESZT-vel való összekapcsolás hiánya, valamint a rendelők fenntartásának rendezetlen finanszírozása akadályozza a hatékony ellátást⁹⁰. Emellett több térségben súlyos kapacitáshiány alakult ki: a körzetek túlterheltek, gyakori a helyettesítéssel történő ellátás, és a szakemberhiány különösen a hátrányos helyzetű régiókban jelentős. Mindezt tovább súlyosbítja a védőnői utánpótlásképzés szűkülése és az előregedő szakmai korfa, ami hosszabb távon a rendszer fenntarthatóságát is veszélyezteti.

JAVASLATOK:

- **A védőnői szolgálat visszahelyezése az alapellátás rendszerébe, a prevenció és egészségfejlesztési szerep megerősítésével, a képzések és továbbképzések átgondolásával, a szükségleteknek megfelelően.**
- **Egységes, átlátható és helyben is működőképes irányítási modell kialakítása a szakmai támogatás és területi koordináció biztosítására.**

⁸⁶ https://okfo.gov.hu/Szakmai_informaciok/nic-jelentesek-2020-2024

⁸⁷ <https://mipszi.hu/cikk/251119-van-segitseg>

⁸⁸ <https://wmn.hu/ugy/65138-vedonoi-halozat-allamositas>

⁸⁹ <https://444.hu/2023/08/21/hetszaz-megkerdezett-vedonobol-heten-orultek-az-allamositasnak%20>

⁹⁰ https://www.medicina2000.hu/hu/hirek/sajtokozlemeney_240605

- A védőnői bérrendszer, juttatások és munkafeltételek felülvizsgálata, az alapvető működési eszközök központi finanszírozásával.
- A VOIR korszerűsítése és integrációja az EESZT-be megfelelő informatikai és adatvédelmi garanciákkal.
- A védőnői körzetek újraszabályozása a területi szükségletek és gyermeklétszám alapján az ellátási terhek csökkentése érdekében.
- Célzott ösztönzők bevezetése a hátrányos helyzetű, szakemberhiánnyal érintett térségekben dolgozó védőnők támogatására.
- A minőségbiztosítási és szakmai ellenőrzési rendszerek megerősítése az egységes ellátási színvonal biztosítása érdekében.
- A védőnői utánpótlásképzés bővítése, valamint ösztöndíj-, mentor- és pályán tartó programok kialakítása.
- Hosszú távú stratégia kidolgozása a védőnői rendszer megújítására, különös tekintettel a koragyermekkorai intervencióra, a szülőtámogatásra és a gyermekvédelmi jelzőrendszer erősítésére.

4. Nemi betegségek terjedése

Magyarországon az elmúlt években jelentősen emelkedett a szexuális úton terjedő fertőzések száma, különösen a szifilisz, a gonorrhoea és a chlamydia esetében. Kiemelten aggasztó a veleszületett szifiliszes esetek gyors növekedése⁹¹: 2025-ben már 93 esetet regisztráltak, és 26 csecsemő halt meg a fertőzés következtében, miközben a betegség szűréssel és időben megkezdett kezeléssel megelőzhető lenne. A szakemberek szerint a regisztrált adatok a valós fertőzés-számnak csak töredékét mutatják.

A fertőzések terjedésében szerepet játszik az óvszerhasználat visszaszorulása, a rendszeres szűrések hiánya, valamint a szexuális úton terjedő fertőzésekkel kapcsolatos alacsony tudásszint. Külön problémát jelent a korszerű, tudományosan megalapozott szexuális edukáció hiánya az iskolákban, valamint az iskola-egészségügyi rendszer kapacitáshiánya: az iskolaorvosi szolgálatok közel ötöde betöltetlen. Emellett az iskolai bántalmazások számának növekedése és a pedagógusok eszköztelensége is azt mutatja, hogy az iskolai prevenciók megerősítése sürgető feladat.

JAVASLATOK:

- Országos szexuális egészségfejlesztési stratégia kidolgozása, kiemelt fókuszban a prevencióval és a korai felismeréssel.
- Korszerű, életkornak megfelelő szexuális edukáció bevezetése az iskolákban, egységes szakmai módszertannal és megfelelően képzett szakemberekkel.
- Az iskolai egészségfejlesztési és prevenciók programok, valamint a civil szervezetek bevonásának kiszámítható szabályozása.
- A térítésmentes és anonim STD-szűrések országos elérhetőségének bővítése, különösen a fiatalok és a hátrányos helyzetű térségek számára.
- A várandósgondozás során végzett szifilisz- és STD-szűrések megerősítése, szükség esetén ismételt szűrések bevezetése.
- Az iskola-egészségügyi rendszer megerősítése, az iskolaorvosi és iskolavédőnői betöltetlen helyek csökkentése.

91

<https://telex.hu/techtud/2025/06/11/szifilisz-betegek-szama-megduplazodott-nemi-betegek-europa-magyarorszag>

- Az óvszerhez és egyéb védekezési eszközökhöz való hozzáférés javítása, valamint országos figyelemfelhívó kampányok indítása.

5. Házi gyermekorvosi ellátás⁹²

A házi gyermekorvosi és házi orvosi ellátás évről évre romlik. A legfrissebb elérhető adatok alapján 2022-ről 2023-ra csekély mértékben (2022. december 31-én 103 731 0-18 éves gyerek nem fért hozzá helyben gyermek házi orvosi ellátáshoz) tovább emelkedett a betöltetlen házi orvosi praxisok száma, ezért december 31-én 103 817 gyerek nem fért hozzá helyben az ellátáshoz (beleértve a gyerekeket a felnőtteket és a vegyes praxisokat is). **Országosan a házi orvosi praxisok 12,9%-a volt betöltetlen, ami egy évvel korábban 10,7% volt.** A betöltetlen praxisok arányában jelentős területi különbségek vannak. Nógrád (26,3%) Békés (22,2%) és Jász-Nagykun-Szolnok (22,0%) vármegyékben a legmagasabb a betöltetlen praxisok aránya, míg Csongrád-Csanád (6,4%) vármegyében és Budapesten (6,6%) a legalacsonyabb.

JAVASLATOK:

- A pénzügyi feltételek biztosítása, korszerű, országos szinten egyenlően hozzáférhető házi orvosi ellátórendszer kialakítása.
- Alapellátási reform: a házi gyermekorvosi praxisok betöltése érdekében célzott ösztönzők bevezetése a hiányterületeken. Az orvosok és védőnőképzése a gyermekkori és kamaszkori mentális zavarok korai felismerésére, a gyermekbántalmazás felismerésére és kezelésére elengedhetetlen.

6. Alkohol és drogstratégia

A 2022-es HBSC kutatás⁹³ szerhasználattal kapcsolatos eredményei alapján **az iskoláskorú gyerekek 16%-ára jellemző a jelenlegi rendszeres (legalább heti gyakoriságú) dohányzás**, ami 2018-hoz képest magasabb arányt jelent. Szignifikáns nemi különbségek nem figyelhetők meg. A diákok közel 40%-a volt már legalább egyszer részeg életében, ugyanakkor a 2022-es vizsgálatban a részegség gyakorisága szignifikánsan magasabb volt, mint 2018-ban. A 9–11. évfolyamon tanulók 17%-a kipróbálta már életében a marihuánát, és körülbelül 12%-uk körében előfordult már visszaélészerű legális szerhasználat (pl. nyugtató vagy altató). A marihuána vagy más drogok kipróbálásának aránya nem növekedett a korábbi adatfelvételekhez képest.

2025-ben publikálták az ESPAD⁹⁴ (European School Survey Project on Alcohol and other Drugs) 8. hullámának főbb eredményeit. A kutatás 30 éve követi nyomon a serdülők rizikómagatartását Európában 37 ország részvételével. A felmérés a 15-16 éves gyerekek körében készül. Magyarország a dohányzás és az alkoholfogyasztás szempontjából is a legrosszabb helyen áll. **A magyar gyerekek 51%-a dohányzott már életében, és 91%-uk fogyasztott már alkoholt, mindkét esetben ez a legmagasabb arány a vizsgált országok között.** A tiltott drogok használata közül a kannabisz használata a leggyakoribb (12%), ami megegyezik az európai átlaggal.

⁹² KSH OSAP 1021. sz. adatgyűjtés (Jelentés a házi orvosok és házi gyermekorvosok tevékenységéről)

https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0007.html

⁹³

https://hbcs.ppk.elte.hu/media/a3/fd/8127578da4d410a66e72f58fe74845e0cdfc9b890255362ba0e95ba4ca51/HBSC_2022_Riport.pdf

⁹⁴ https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_hu

A Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központtól megkapott adatok szerint a gyermek- és ifjúságaddiktológiai ellátás kapacitásai változatlanok. Továbbra is 4 vármegyében, összesen 85 ágy érhető el kiskorúak számára rehabilitációs intézményekben. Járóbeteg-szakellátás pedig 3 vármegyében érhető el.

Jelenleg nincs hatályos drogstratégia és továbbra sem létezik átfogó alkoholstratégia, miközben egy 2023-as kutatás⁹⁵ szerint Magyarországon közel 400 ezer gyermek él olyan családban, ahol az egyik, vagy mindkét szülő alkoholbeteg.

JAVASLAT:

- **Szükséges egy prevenció fókuszú, ártalomcsökkentést és kezelést elősegítő drog- és alkohol stratégia kidolgozása.**
- **A korábban kidolgozott, alkoholfogyasztás szempontjából fokozott rizikónak kitett serdülők szűrése - iskolai rizikó kérdőív.**⁹⁶

7. Fogyatékos gyermekek helyzete

A fogyatékossgal élő gyermekek Magyarországon továbbra sem jutnak minden esetben hozzá a szükségleteiknek megfelelő ellátásokhoz és szolgáltatásokhoz. A gyermekvédelmi és köznevelési rendszerben jelentős **szakember- és kapacitáshiány tapasztalható,** különösen a különleges, speciális és kettős szükségletű gyermekek támogatása terén. A gyermekvédelmi szakellátásban hiányoznak a megfelelő számú különleges és speciális nevelőszülők és a célzott szolgáltatások, miközben egyes fogyatékossgal élő gyermekeket továbbra is felnőtt intézményekben helyeznek el. Továbbá, probléma a fogyatékossgal élő gyermekek intézményi ellátása a megfelelő családi körülmények biztosítása helyett is. Emellett az **inkluzív, befogadó oktatáshoz való hozzáférés sem biztosított minden gyermek számára,** és több térségben nem érhető el megfelelő közösség alapú gyermekpszichiátriai és rehabilitációs ellátás. Hiányoznak az önálló életvitelre, továbbtanulásra és foglalkoztatásra való felkészítést biztosító programok, szolgáltatások. **A fogyatékossgal élő gyermekek helyzetének pontos feltérképezését az átlátható és részletes adatgyűjtés hiánya is nehezíti.**

JAVASLATOK:

- **A fogyatékossgal élő gyermekek számára elérhető, szükségletalapú egészségügyi, szociális és gyermekvédelmi szolgáltatások fejlesztése és országos hozzáférhetőségének biztosítása.**
- **A különleges és speciális nevelőszülői hálózat és a szakemberkapacitások megerősítése.**
- **A fogyatékossgal élő gyermekek intézményekben történő elhelyezésének megszüntetése, ideértve a felnőtt intézményekbe történő elhelyezéseket is.**
- **Az inkluzív, befogadó oktatás személyi és tárgyi feltételeinek javítása, megfelelően képzett szakemberek és megfelelő, akadálymentes infrastruktúra biztosításával.**
- **Közösségi alapú gyermekpszichiátriai és rehabilitációs ellátások területi egyenlőtlenségeinek csökkentése.**

⁹⁵

<https://www.economx.hu/magyar-gazdasag/2022/10/12/csalad-gyerek-alkohol-szulo-maltai-szeretetszolgalat-sok-kolo-adat-761370/>

⁹⁶ <https://mersz.hu/fuggosegek-kulonos-tekintettel-a-noi-fuggosegekre//>

- A gyermek- és felnőtt ellátások közötti átmenetet támogató szolgáltatások fejlesztése.
- A fogyatékossgal élő gyermekekre vonatkozó adatgyűjtés átláthatóbbá és részletesebbé tétele a szakpolitikai tervezés támogatása érdekében.

8. Szociális biztonság, gyermekszegénység, monitoring rendszer

A gyermekek és a roma kisebbség tagjai továbbra is sokkal nagyobb mértékben ki vannak téve a szegénység kockázatának, mint a lakosság többi része. **Magyarországon továbbra is minden ötödik gyermek szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben él.**⁹⁷ **Hiányzik a valós, a gyermekek rászorultságán alapuló hatékony pénzübeli támogatás,** amit nem pótolhat a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők számára évente két alkalommal adandó szegényteljesen alacsony mértékű kiegészítő pótlék, ami érdemi segítséget nem jelent.

Sok gyermek él elhanyagoló, bántalmazó vagy súlyosan deprivált környezetben, miközben a gyermekszegénység szorosan összefügg a családok társadalmi és gazdasági helyzetével, ezért a kizárólag gyermekközpontú beavatkozások önmagukban nem elegendők.

A generációs szegénységben élő családokban a mindennapi túlélés kerül előtérbe, ami nehezíti a hosszú távú tervezést és a társadalmi mobilitást. Az iskola fontos szerepet játszik az egyenlőtlenségek csökkentésében, de önmagában nem elegendő. Különösen súlyos problémát jelent, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek gyakran koncentráltan, szegregált intézményekben tanulnak. A pedagógushiány, a szakemberek elégtelen száma, az alapkészségek hiányosságai és a korai iskolaelhagyás tovább mélyítik a társadalmi különbségeket.

A lakhatási szegénység szintén jelentős kockázati tényező. A túlszűfolt, rossz minőségű vagy bizonytalan lakhatásban élő gyermekek számára sok esetben nem biztosított a megfelelő tanulási és fejlődési környezet. A gyermekvédelmi rendszerben továbbra is előfordul, hogy gyermekek anyagi és szociális okokból kerülnek ki családjukból, annak ellenére, hogy a gyermekvédelmi törvény ezt tiltja. A családok támogatása sok esetben nem komplex, nem preventív jellegű, és nem épít megfelelően a közösségi erőforrásokra.

A jelenlegi rendszer működését jelentős mértékben ügykezelő szemlélet jellemzi: a problémák mögött húzódó strukturális okok kezelése helyett az intézményrendszer elsősorban a már kialakult krízishelyzetekre reagál. **A prevenció, a közösségi alapú támogatás, az ágazatok közötti együttműködés és a hosszú távú családmegerősítő programok továbbra is hiányosak.**

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság Magyarországgal kapcsolatos ajánlásai hangsúlyozzák, hogy a gyermekszegénység csökkentése kizárólag komplex, rendszerszintű és több ágazatot összekapcsoló beavatkozásokkal lehetséges.

Jelenleg nincs egységes, rendszeres és nyilvános monitoringrendszer a gyermekszegénység és társadalmi kirekesztettség helyzetének nyomon követésére, ami nehezíti a célzott szakpolitikai beavatkozásokat.

JAVASLATOK:

⁹⁷Gyermekjogi Civil Koalíció - Mít kíván a magyar gyermekvédelem?
chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpegclclefindmkaj/https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/wp-content/uploads/2025/03/GYJCK_mit_ki%CC%81va%CC%81n_20250308.pdf

- Átfogó országos kutatás és rendszeres monitoring kialakítása a gyermekszegénység, lakhatási szegénység és társadalmi kirekesztettség helyzetéről.
- Egységes indikátorrendszer kialakítása a gyermeki jóllét és anyagi depriváció mérésére.
- Területi egyenlőtlenségekre vonatkozó rendszeres adatgyűjtés és nyilvános jelentések készítése.
- A gyermekek és családok bevonása a kutatások és szakpolitikai programok tervezésébe.

9. Gyermekszegénység elleni stratégia

A gyermekszegénységet érintő szakpolitikai intézkedések jelenleg széttagoltak, az egyes rendszerek – szociális, gyermekvédelmi, oktatási, egészségügyi és foglalkoztatási – közötti koordináció hiányos. **Nem áll rendelkezésre egységes, hosszú távú, gyermekközpontú stratégiai keret**, amely a megelőzésre, a korai intervencióra és a családok komplex támogatására épülne. Indokolt a gyermekszegénység elleni fellépést az átfogó Gyermekjogi Stratégia keretében kiemelten kezelni.

JAVASLATOK:

- **Az átfogó Gyermekjogi Stratégia keretében kiemelten kell kezelni a gyermekszegénység elleni fellépést, az oktatási, szociális, gyermekvédelmi, egészségügyi és foglalkoztatási rendszerek összehangolásával.**
- **A prevenció és a korai beavatkozás középpontba helyezése.**
- **Rendszeres monitoring és hatásvizsgálati mechanizmusok kialakítása.**
- **A gyermekek, fiatalok, családok és civil szervezetek érdemi bevonása.**
- **A civil szervezetek hosszú távú, kiszámítható finanszírozásának biztosítása.**

A stratégia keretében érintett főbb területek:

Pénzbeli és természetbeni ellátások megerősítése

A gyermekes családokat támogató pénzbeli ellátások reálértéke jelentősen csökkent az elmúlt években. A családi pótlék összege 2008 óta változatlan, így az állami hozzájárulás mértéke egyre kevésbé képes ellensúlyozni a gyermeknevelés költségeit.⁹⁸

JAVASLATOK:

- **A családi pótlék összegének jelentős emelése és inflációkövető indexálása.**
- **A legszegényebb családokat célzó kiegészítő támogatási forma kialakítása.**
- **A gyermekek anyagi okból történő családból való kiemelésének megszüntetése.**
- **Komplex családmegtartó szolgáltatások biztosítása anyagi veszélyeztetettség esetén.**
- **Lakhatási, adósságkezelési és foglalkoztatási támogatások erősítése.**

A koragyermekkorai intervenció és az oktatási esélyteremtés megerősítése

⁹⁸Gyermekjogi Civil Koalíció Nyilatkozata: Mit kíván a magyar gyermekek védelme? Azonnali intézkedéseket!
 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj
[/https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/wp-content/uploads/2025/03/GYJCK_mit_ki%CC%81va%CC%81n_20250308.pdf](https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/wp-content/uploads/2025/03/GYJCK_mit_ki%CC%81va%CC%81n_20250308.pdf)

A társadalmi hátrányok korai életkorban történő csökkentése kiemelt jelentőségű. Az alapkészségek hiányosságai, a fejlesztésekhez való korlátozott hozzáférés és az oktatási szegregáció jelentősen növelik a későbbi lemorzsolódás és társadalmi kirekesztődés kockázatát.

JAVASLATOK:

- **A Biztos Kezdet Gyerekházak hálózatának bővítése, és korábbi koncepciójának alkalmazása.**
- **Alsó tagozatban csoportbontások és fejlesztő programok biztosítása.**
- **Fejlesztő pedagógusok, logopédusok, pszichológusok és az óvodai, iskolai szociális segítők számának növelése.**
- **A szegregáció csökkentését célzó oktatáspolitikai intézkedések bevezetése.**
- **Traumaérzékeny és inkluzív pedagógiai módszerek támogatása.**
- **Az iskolai szociális munka és mentorálási programok megerősítése.**

Lakhatási szegénység csökkentése

A rossz lakhatási körülmények közvetlenül befolyásolják az oktatási eredményességet, az egészségi állapotot és a gyermekek biztonságérzetét.

JAVASLATOK:

- **Gyermekek családot célzó szociális bérlakásprogramok kialakítása.**
- **Energiaszegénységi támogatások bővítése.**
- **A túlzásfolt lakhatási körülmények csökkentését célzó programok indítása.**
- **A gyermekvédelmi és lakhatási szolgáltatások együttműködésének megerősítése.**
- **Kilakoltatás-megelőző programok fejlesztése.**

Gyermekétkeztetés és alapvető szükségletek biztosítása

A megfelelő minőségű és rendszeres étkezés biztosítása alapvető gyermeki jog. A rászoruló gyermekek számára az intézményi és szünidei étkeztetés mellett hétfélig támogatásokra is szükség van.

JAVASLATOK:

- **Az állam biztosítson célzott forrást az önkormányzatok számára a hétfélig gyermekétkeztetés megszervezésére.**
- **Melegíthető ételek, tartós élelmiszersomagok vagy alapanyagcsomagok biztosítása a rászoruló családok számára.**
- **A helyi civil és közösségi szervezetek bevonása a programok megvalósításába.**
- **A támogatások automatikus, alacsonyküszöbű hozzáféréseinek biztosítása a hátrányos helyzetű gyermekek számára.**

Közösségi alapú és munkaszocializációs programok fejlesztése

A generációs szegénységből való kitörés támogatásához nem elegendő kizárólag az egyéni fejlesztés; szükség van a közösségi erőforrások megerősítésére és a munkavállaláshoz szükséges készségek korai fejlesztésére is.

JAVASLATOK:

- **Közösségi alapú mentorálási és családtámogató programok fejlesztése.**
- **Felső tagozattól induló pályorientációs és munkaszocializációs programok kialakítása.**
- **Szociális kompetenciákat fejlesztő közösségi programok támogatása.**

- **Helyi vállalkozások és közösségi szereplők bevonása a programokba.**
- **A gyermekjóléti szolgáltatások közösségfejlesztő funkciójának megerősítése.**

Sérülékeny csoportok célzott támogatása

A szegénységben élő gyermekek, roma gyermekek, gyermekvédelmi gondoskodásban élők, fogyatékossgal élő gyermekek, egyszülős családban nevelkedő gyermekek és a tartósan leszakadó térségekben élő családok fokozottan ki vannak téve a társadalmi kirekesztődésnek és a generációs szegénység újratermelődésének.

JAVASLATOK:

- **Területi alapú, szükségletekhez igazított erőforrás-allokáció.**
- **Komplex, kulturálisan érzékeny szolgáltatások fejlesztése.**
- **A leszakadó térségekben dolgozó szakemberek célzott támogatása.**
- **Roma közösségekkel együttműködésben kialakított programok támogatása.**
- **A gyermekvédelmi gondoskodásban élő és bántalmazást átélt gyermekek komplex támogatása.**

10. Gyerekek és fiatalok mentális egészsége

A mentális egészség az egészséghez való jog szerves része, és egyben alapvető gyermekjogi kérdés. Világszinten a 10–19 évesek körében minden hetedik⁹⁹ fiatal él diagnosztizálható mentális zavarral, és a prevalencia az életkor előrehaladtával növekszik. A 15–19 évesek körében már több mint minden ötödik¹⁰⁰ fiatal érintett, az öngyilkosság pedig ebben a korosztályban a negyedik leggyakoribb halálok. **Magyarországon is romló tendenciák figyelhetők meg: az iskolapszichológusok tapasztalatai¹⁰¹ szerint egyre gyakoribbak a szorongásos és magatartási problémák, a tanulási és beilleszkedési nehézségek, valamint növekszik a súlyos tünetek – például depresszió, önsértés és evészavarok – előfordulása.** Nemzetközi felmérések¹⁰² is alátámasztják, hogy a magyar tanulók jelentős része rendszeresen tapasztal szorongást, magányt és depresszív tüneteket. A pszichoszomatikus tünetek is jelentősen nőttek (fejfájás, fáradtság), miközben az étellel való elégedettség csökkent. Emellett emelkedik az akut krízishelyzetben segítséget kérő fiatalok száma is: a Kék-Vonalnál¹⁰³ az önsértéssel kapcsolatos megkeresések száma öt év alatt hatszorosára emelkedett (míg 2020-ban 301 esetben jelent meg a téma a konzultációkban, 2025-ben már 1866 alkalommal). Ugyanebben az évben 2469 beszélgetésben került szóba az öngyilkosság.

Ezzel párhuzamosan az **ellátórendszer kapacitása nem tart lépést a szükségletekkel.** Súlyos szakemberhiány tapasztalható a gyermekpszichiátriában és az iskolai segítő rendszerekben, különösen a hátrányos helyzetű térségekben. A hozzáférés területileg egyenlőtlen, az ellátási utak nehezen átláthatók, a különböző rendszerek – egészségügy, oktatás, szociális és gyermekvédelmi ellátás – közötti koordináció hiányos. A rendszeres,

⁹⁹ <https://www.unicef.org/media/114636/file/SOWC-2021-full-report-English.pdf>

¹⁰⁰ <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/17b159dd-58f0-4bb6-b6f9-fab36931f05b/content>

¹⁰¹ <https://unicef.hu/ezt-tesszuk-itthon/hazai-kutatasok/orszagos-felmeres-az-ovoda-es-iskolapszichologusok-hely-zeterol>

¹⁰²

<https://hbsc.ppk.elte.hu/content/reflektorfenyben-a-kamaszok-egeszsege-es-jollete-hbsc-kutatasi-eredmenyek-2022.t.24635?m=7142>

¹⁰³ <https://kek-vonal.hu/hirek/jelentosen-nott-a-krizisben-segitseget-kero-fiatalok-szama-a-kek-vonalnal-megjelen-t-2025-os-szakmai-beszamolok>

adatvezérelt szakpolitikai tervezéshez szükséges országos adatgyűjtés és monitoring szintén nem megfelelően kiépített.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság Magyarországgal kapcsolatos ajánlásai¹⁰⁴ is hangsúlyozzák, hogy **átfogó, rendszerszintű beavatkozásokra van szükség** a gyermekek mentális egészségének védelme érdekében.

Átfogó országos kutatás és adatgyűjtés

Jelenleg nem áll rendelkezésre olyan átfogó, országos szintű adatbázis és kutatási keretrendszer, amely pontos képet adna a gyermekek mentális egészségi állapotáról, a problémák mögöttes okairól, valamint az érintett csoportok szükségleteiről. Az adathiány megnehezíti a célzott, bizonyítékokon alapuló szakpolitikai döntéshozatalt.

JAVASLATOK:

- **Átfogó országos kutatás a gyermekek és fiatalok mentális egészségéről, rendszerszemléletű (ökológiai) megközelítésben.**
- **Egységes indikátorrendszer és adatgyűjtés bevezetése a mentális egészségmutatóinak mérésére és szakpolitikai nyomon követésére.**
- **A gyermekek és fiatalok bevonása a kutatások tervezésébe, valamint az eredmények rendszeres nyilvános közzététele és szakpolitikai felhasználása.**

Gyermek- és ifjúsági mentális egészség stratégia

A gyermekek mentális egészségét érintő **szakpolitikai intézkedések jelenleg széttagoltak,** a különböző ágazatok közötti koordináció hiányos, és nem áll rendelkezésre egységes, hosszú távú stratégiai keret. A mentális egészségügyi ellátás finanszírozása alacsony, a megelőzésre és korai intervencióra fordított források nem elegendőek, miközben jelentős területi és társadalmi egyenlőtlenségek tapasztalhatók a szolgáltatásokhoz való hozzáférésben.

JAVASLATOK:

- **Átfogó, gyermekközpontú gyermek- és ifjúsági mentális egészség stratégia kidolgozása az egészségügyi, oktatási, szociális és gyermekvédelmi rendszerek összehangolásával, a megelőzés és korai beavatkozás középpontba helyezésével.**
- **Gyermekközpontú költségvetés: GDP-arányos ráfordítás növelése - szükséges a mentális egészségügyi közkiadások OECD-szintre (6-7%) való emelése a jelenlegi 3-4%-ról¹⁰⁵.**
- **Rendszeres monitoringhoz szükséges működési keret kialakítása.**
- **A gyermekek, fiatalok, szülők érdemi bevonása.**
- **A civil szféra bevonása és elismerése: fenntartható finanszírozás a civil segítőknek - a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítványhoz hasonló feladatot, lelki elsősegély, kríziskezelés, személyes pszichés támogatást átvállaló szervezetek számára stabil, kiszámítható állami támogatás biztosítása.**

Az iskolai mentális egészséget támogató rendszer megerősítése

Az iskolákban egyre több mentális egészségi probléma jelenik meg, miközben az intézmények jelentős része nem rendelkezik megfelelő kapacitásokkal, szakmai támogatással

¹⁰⁴ <https://gyermekjogiegvezmény.hu/wp-content/uploads/2020/10/crc-c-hun-co-6-zaro-eszrevetelek-hun-wm.pdf>

¹⁰⁵ <https://mok.hu/hirek/mokhirek/a-pszichiatria-alulfinanszirozottsaga-magyarorszagon>

és egységes protokollokkal. Az iskolai mentális egészség támogatása sok esetben továbbra is elsősorban egyéni problémakezelésre korlátozódik, és kevés hangsúly kerül az iskolai környezet egészségének fejlesztésére.

JAVASLATOK:

- A WHO és UNESCO „whole-school”¹⁰⁶ megközelítésének alkalmazása, amely az iskolai klímát, a pedagógusok jóllétét és az intézményi működést is a mentális egészség részének tekinti¹⁰⁷.
- Az iskolapszichológusok számának növelése és szerepének erősítése, munkájuk elmozdítása a reaktív esetkezeléstől a prevenció és rendszerszintű beavatkozások felé.
- Fenntartható diák–pszichológus arány kialakítása és az adminisztratív terhek csökkentése.
- Strukturált együttműködés kialakítása pedagógusok, gyermekvédelmi szakemberek, szociális szolgáltatók és gyermekpszichiátriai ellátók között.
- Célzott ösztönzők bevezetése az alulellátott térségekben történő munkavégzés támogatására.
- Rendszeres iskolai jólléti felmérések bevezetése.
- Egységes bullying- és cyberbullying-ellenes protokollok kialakítása.
- Kríziskezelési protokollok kidolgozása, különösen öngyilkossági veszélyeztetettség esetére.
- Pedagógusképzés és továbbképzés kötelező mentális egészség modulokkal való kiegészítése (mentális egészségmegőrzés, a stressz, megküzdés, a mentális zavarok felismerésének, valamint ezzel összefüggésben a gyermekbántalmazás felismerésére és kezelésére irányuló képzési elemek).
- Rendszeres szupervízió és esetmegbeszélő csoportok biztosítása iskolai szinten.
- A mentális egészséggel kapcsolatos edukáció beépítése az iskolai működésbe¹⁰⁸, a szülők strukturált bevonásával és rendszeres tájékoztató, valamint edukációs programok biztosításával.

A gyermek- és ifjúsági mentális egészségügyi ellátórendszer megerősítése

A gyermekek mentális egészségügyi ellátórendszere kapacitáshiányos, nehezen átlátható és területileg egyenlőtlen. **A családok számára sokszor nem egyértelmű, hogy milyen problémával hová fordulhatnak segítségért**, ami késlelteti a megfelelő ellátáshoz való hozzáférést. A **gyermekpszichiátriai ellátórendszer túlterheltségéhez** jelentősen hozzájárul, hogy a köznevelési és gyermekvédelmi rendszer strukturális hiányosságai miatt számos, alapvetően szociális, pedagógiai vagy gyermekvédelmi probléma kezelése az egészségügyre hárul.

JAVASLATOK:

- A gyermekpszichiátriai és mentálhigiénés kapacitások bővítése (felnőtt ellátások megerősítésével együtt), a várólisták csökkentése.

¹⁰⁶ <https://www.who.int/publications/i/item/9789240025059>

¹⁰⁷ hazai jó gyakorlat: <https://sulinyugi.hu/>

¹⁰⁸ hazai jó gyakorlat: <https://unicef.hu/mentalis-egeszseg/lelki-egeszsegora>

- Várólista-kezelés és hozzáférés: szükséges egy transzparens, országos adatbázis létrehozása a szabad gyermekpszichiátriai kapacitásokról és a valós várakozási időkről.
- Az ellátási, beutalási utak és feltételek átláthatóbbá tétele.
- Erősíteni kell az állami és magánellátás együttműködését, valamint összehangoltabbá és átláthatóbbá kell tenni a diagnosztikai és terápiás folyamatokat.
- Az ifjúságpszichiátria kérdésének átgondolása: a gyermek- és felnőttellátás közötti megfelelő átmenet kialakítása.
- Alacsonyküszöbű, anonim szolgáltatások fejlesztése online és offline egyaránt.
- Az egészségügyi, köznevelési, szociális és gyermekvédelmi rendszerek közötti együttműködés és feladatmegosztás megerősítése annak érdekében, hogy a nem egészségügyi eredetű problémák kezelése ne a gyermekpszichiátriai ellátórendszerre háruljon, valamint hogy az egyes feladatokat a megfelelő képzettségű szakemberek lássák el, tehermentesítve a túlterhelt orvosi és magasan specializált kapacitásokat.
- Családok, gondviselők és gyerekekkel foglalkozó szakemberek támogatásának erősítése (pl. szülőtréningek, családterápiás ellátás, közösségi programok, vagy mentális zavarral élő szülők támogató csoportja – szakembereknek szupervízió és esetmegbeszélő alkalmak).
- Területi egyenlőtlenségek csökkentése célzott erőforrás-allokációval.
- A korai prevenció és szülői edukáció erősítése – különösen a kisgyermekkor digitális eszközhasználat¹⁰⁹ területén – a gyermekorvosi és védőnői hálózat bevonásával és a digitális jóllétről szóló társadalmi párbeszéd ösztönzésével.
- Független monitoring és panaszmechanizmus: egy független Gyermekjogi Ombudsman intézményének létrehozása, aki ellenőrizheti a zárt intézetek (gyermekotthonok, javítóintézetek) mentálhigiénés állapotát és az ott folyó szakmai munkát.

Prevenációs és stigmaellenes programok

A mentális nehézségekhez kapcsolódó stigma és szégyenérzet miatt a gyermekek és családjaik sok esetben későn kérnek segítséget. A mentális egészséggel kapcsolatos tudatosság továbbra is alacsony, különösen az iskolai és közösségi környezetben.

JAVASLATOK:

- Országos stigmaellenes és mentális egészségtudatosságot növelő kampányok indítása - a mentális egészség szempontjainak erősebb integrálása a gyermekegészségügyi ellátásba.
- A segítségkérés normalizálását támogató kommunikációs kampányok fejlesztése.
- Fiatalok aktív bevonása a prevenációs programok kialakításába és megvalósításába.
- A digitális tér mentális egészségre gyakorolt hatásainak célzott kezelése.
- Kortárssegítő és közösségi alapú programok támogatása.
- Korai felismerést segítő képzések biztosítása pedagógusok, egészségügyi és szociális szakemberek számára.

Sérülékeny csoportok célzott támogatása

¹⁰⁹ <https://www.bethesda.hu/kepernyoido-csokkentoo-program/>

A sérülékeny gyermekcsoportok, így a hátrányos helyzetű és szegénységben élő gyermekek, roma gyermekek, menekült és migráns gyermekek, fogyatékkal élő gyermekek, gyermekvédelmi gondoskodásban élők, bántalmazást elszenvedő gyermekek, mentális problémával vagy szenvedélybetegséggel élő szülők gyermekei, LMBTQ+ fiatalok, eltérő idegrendszeri fejlődésű gyermekek, egyszülős családban nevelkedő gyermekek fokozottan ki vannak téve a mentális egészségi problémák kockázatának, miközben számukra a megfelelő támogatásokhoz való hozzáférés gyakran korlátozott.

JAVASLATOK:

- **A szükségletekhez igazodó, területi alapú erőforrás-allokáció.**
- **Kulturálisan érzékeny és hozzáférhető szolgáltatások fejlesztése.**
- **A trauma-tudatos megközelítés rendszerszintű bevezetése és beépítése a szakemberképzésekbe.**
- **A gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek és a bántalmazást átélt fiatalok számára speciális mentális egészségügyi támogatások biztosítása.**
- **A mentális problémával vagy szenvedélybetegséggel élő szülők gyermekeinek célzott támogatása.**

6. FEJEZET OKTATÁS¹¹⁰

1. A gyermekközpontú oktatási rendszer alapelvei

A gyermekek jogaival összhangban működő oktatási rendszer alapja a gyermekközpontú megközelítés következetes érvényesítése. A gyermekek életük jelentős részét köznevelési intézményekben töltik, ahol napi több órára kikerülnek szüleik közvetlen felügyelete alól. Ezekben a helyzetekben az intézmények, az ott dolgozó szakemberek és az állam válnak elsődleges felelőssé a gyermekek jogainak biztosításáért, védelméért és érvényesítéséért. Az oktatási rendszer ezért nem pusztán a tanulás-tanítás színtere, hanem olyan közeg, mely komplex hatásrendszerével meghatározza a gyermekek biztonságát, fejlődését, önazonosságát, társas kapcsolatát és jövőbeli lehetőségeit.

A gyermekjogok érvényesülése az oktatásban nem korlátozódhat egyes speciális helyzetek kezelésére vagy formális jogszabályi garanciákra. A gyermek mindenképp felett álló érdekének, az emberi méltóság tiszteletének, az egyenlő hozzáférésnek, a védelemhez való jognak, a részvételnek, valamint a bántalmazással és diszkriminációval szembeni fellépésnek, és mindezek megelőzésének a köznevelési rendszer teljes működését át kell hatnia. **A gyermekjogi megközelítésnek meg kell jelennie a jogalkotásban, az intézményi működésben, a pedagógusképzésben, az értékelési rendszerekben, az intézményi kultúrában és a mindennapi pedagógiai gyakorlatban, a szülőkkel történő kapcsolattartásban egyaránt.**

Ennek megfelelően szükséges az általános gyermekközpontú megközelítés érvényesítése az oktatás egészében, valamint azoknak a jogszabályi és strukturális akadályoknak a felülvizsgálata, amelyek ezt jelenleg korlátozzák. A jelenlegi oktatási szabályozás és

¹¹⁰ Fejezetfelelős: Kegye Adél, Cserey Miklós. A fejezet szerzői: Adler Kata, Cserey Miklós, Dóczy-Vámos Gabriella, Hegedüs Judit, Herczog Mária (CSAGYI), Juhász Edina (Lépjünk, hogy léphessenek! Közhasznú Egyesület), Kegye Adél (Rosa Parks Alapítvány), Kulcsár Gabriella, Magyar Erika, Miklós György, Németh Barbara, Pócsik Gabriella (MEOSZ), Szlankó Viola (UNICEF)

gyakorlat meghaladása olyan átfogó, egymásra épülő megközelítést igényel, amely egyszerre kezeli a jogszabályi, intézményi, szervezeti és szemléleti akadályokat. A szükséges változások első lépése a meglévő gátak és strukturális akadályok azonosítása és lebontása. Ezzel párhuzamosan csökkenteni kell a szabályozás széttagoltságát, és biztosítani kell, hogy a már ma is létező, előremutató jogi rendelkezések ne csak formálisan legyenek jelen, hanem a gyakorlatban is alkalmazhatók legyenek.

Kiemelt feladat a jelenleg is rendelkezésre álló lehetőségek tényleges használatának ösztönzése, valamint azoknak a működési feltételeknek a javítása, amelyek nélkül a jogi szabályozás szintjén megfogalmazott célok nem tudnak megvalósulni. A jövőre vonatkozó változtatásokat egymásra épülően, ugyanakkor több területen párhuzamosan kell megfogalmazni és végrehajtani.

Az oktatási rendszer megújításának alapfeltétele, hogy a fejlődéshez szükséges **szakmai elméletek és módszertanok széles körben ismertté váljanak az oktatás valamennyi szereplője számára.** Támogatni kell ezek bevezetését és mindennapi használatát, ideértve az inkluzív oktatás szemléletét, a minőségértékelési és intézményfejlesztési megközelítéseket is.

A köznevelésnek olyan környezetet kell teremtenie, amely támogatja a gyermekek önálló gondolkodásának, kreativitásának, együttműködési készségeinek és kritikai gondolkodásának fejlődését. Ennek része az **elfogadó, biztonságos és gyermekközpontú intézményi kultúra** kialakítása is. A gyermekek biztonsága érdekében az erőszakmentesség követelményét — ideértve a verbális abúzus, a megszegényítés és a megalázó bánásmód tilalmát is — ténylegesen érvényesíteni kell az intézményi működésben. Bár a gyermekvédelmi szabályozás jelenleg is tiltja ezeket a gyakorlatokat, a mindennapi intézményi működésben ezek továbbra is jelen vannak, ezért a jogi tilalom mellett valódi intézményi és szakmai garanciákra is szükség van.

A javaslatok középpontjában ezért az explicit gyermekjogi megközelítés áll. Ennek következetes érvényesítése szükséges az oktatási rendszer minden szintjén, a kisgyermekkor ellátásoktól a köznevelésen át a felsőoktatásig. A gyermekek érdekeinek, jogainak és fejlődési szükségleteinek figyelembevételével kell újragondolni többek között a tankötelezettség kérdését, az iskolakezdési életkor szabályozását és az óvoda-iskola átmenetet, valamint a bölcsődei és óvodai ellátások közötti átmenetet. **A tankötelezettség korhatárának visszahelyezése 18 évre alapvető eszköze lehet a korai iskolaelhagyás csökkentésének és az oktatási egyenlőtlenségek mérséklésének.**

Ugyancsak szükséges a **szabad iskolaválasztás rendszerének átfogó felülvizsgálata,** mivel a jelenlegi szabályozás jelentős szerepet játszik az oktatási szegregáció újratermelésében. Ezzel összefüggésben indokolt az intézményi normatívák rendezése és az állami intézmények finanszírozási feltételeinek közelítése az egyházi intézményekéhez, továbbá az egyházi intézmények működésének átláthatóbbá tétele, valamint az egységes tanfelügyeleti, értékelési és mérési rendszer biztosítása.

Rövid távon is érezhető javulást hozhat a **kötelező óvodáztatás igazi feltételeinek megteremtése,** a túlszűfoltosság csökkentése és a csoportlétszámok felülvizsgálata. Hosszabb távon szükséges az iskolakezdési életkor adaptív kezelése, valamint a bölcsődei és óvodai rendszerek közelítése. Az inkluzív gondozás, nevelés és oktatás feltételeinek megteremtése, a gyermekek szükségleteihez igazodó részleges integráció lehetőségének biztosítása, valamint az oktatási szegregáció felszámolása a teljes köznevelési rendszer egyik legfontosabb feladata.

Ehhez elengedhetetlen a **szakemberhiány kezelése**, különösen az óvodákban, az iskolai segítő szolgáltatásokban és a gyermekekkel közvetlenül dolgozó szakemberek körében. Szükséges az óvodai szabályozás és képzési rendszer átgondolása, különösen a reggeli és délutáni időszakban alkalmazott, nem felsőfokú végzettségű szakemberek szerepe, illetve pedagógussá válásuk lehetősége, valamint a középfokú óvodapedagógus-képzés kérdése. Emellett biztosítani kell a **nem pedagógus munkatársak — például dajkák, konyhai és egyéb intézményi dolgozók — gyermekjogi és gyermekvédelmi felkészítését is**. Az oktatási intézményekben jelentősen növelni kell az iskolai védőnők, szociális munkások és pszichológusok elérhetőségét, egyértelműsíteni kell kompetenciáikat, és biztosítani kell szakirányú felkészítésüket, továbbá az óvodai és iskolai segítőik számát differenciálni szükséges ott, ahol magasabb számban élnek hátrányos helyzetű és/vagy veszélyeztetett gyerekek.

A gyermekek biztonságának és jólétének védelme érdekében elengedhetetlen **az oktatási, egészségügyi és szociális szabályozások összehangolása**, különösen a jelzési kötelezettségek, a fogalomhasználat, a szakmai protokollok és az intézményi eljárásrendek területén. Fontos, hogy a civil szervezetek és külső szakmai szereplők számára biztosított legyen az intézményekhez való hozzáférés, különösen prevenciós, érzékenyítő, gyermekvédelmi és közösségi programok megvalósítása érdekében.

Minden gyermekekkel foglalkozó **intézményben szükség van gyermekbiztonsági útmutatóra**, amely az európai uniós ajánlásokra és a hazai ígéretes gyakorlatokra épül. A gyermekek fejlődésének támogatása ugyanakkor nem korlátozódhat az iskolai tanórákra. Elérhetővé kell tenni a **szabadidős, kulturális, sport-, nyári és felzárkóztató programokat** azoknak a családoknak is, amelyek nem tudják ezeket piaci alapon megfizetni. A hosszú iskolai szünetekben különösen fontos a megfelelő programkínálat és a biztonságos elfoglaltság biztosítása. Mindezt jó minőségű, mindenki számára elérhető tájékoztató anyagokkal, kisfilmekkel, képzésekkel, kampányokkal és széles körű társadalmi kommunikációval kell támogatni.

Kiemelten fontos a kisgyermekkorai és családtámogató szolgáltatások megerősítése is, így különösen a **Biztos Kezdet Gyerekházak**, a Tanodák, a szülő-gyerek klubok, játéktárak és más napközbeni programok fejlesztése, illetve szükséges kidolgozni a Biztos Kezdet Gyerekházak és a bölcsődék, óvodák kapcsolatának módjait. Ezek fontos szerepet játszhatnak a szülői készségek erősítésében, a gyermekek korai fejlődésének támogatásában, valamint az óvodától kezdődően az önismeret, testtudatosság, erőszakmentes kommunikáció és konfliktuskezelés fejlesztésében. Civil karakterüket megőrizve erősíteni kell a Tanodákat, az Ifjúsági Szolgálatokat. Újra kell gondolni a közművelődés és a közoktatás kapcsolatát. Meg kell továbbá vizsgálni a jelenleg EU-s forrásból, jellemzően szegregált, szegregációval veszélyeztetett, szolgáltatáshiányos településeken működő közösségi terek (Közösségi házak, Jelenlét Pontok) hatását és ahol szükséges a finanszírozási időszak után biztosítani a további működésüket.

Ezekhez a célokhoz is hozzájárulnak a Tanodákban biztosított tevékenységek is, amik általános iskolai vagy középfokú tanulmányokat folytató, jellemzően hátrányos helyzetű, szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett, külterületi jellegű, szolgáltatáshiányos településeken működnek és biztosítanak képességfejlesztő és közösségi szolgáltatásokat is.

Nagyon fontosnak tartjuk továbbá azt is, hogy a **javítóintézetekben vagy börtönökben** fogvatartott gyermekek is megfelelő minőségű oktatásban részesüljenek – esetükben ez a társadalmi reintegrációjuk alapvető feltétele is. Ma azonban a fiatalok börtönében a tankötelezettséget betöltött fiatalok fogvatartott gyerekek gyakran sem oktatásban, sem más reintegrációs programban nem részesülnek, ezek hiánya pedig növeli a későbbi társadalmi kirekesztődésük és visszaesésük kockázatát.

Mindezek megalapozásához átfogó helyzetelemzésre van szükség a születéstől a felsőoktatásig, valamint olyan komplex gyermekközpontú stratégiára, amely összehangolja az oktatási, egészségügyi és szociális terület beavatkozását.

2. Az inkluzív oktatás helyzete és fejlesztésének irányai

Magyarországon az **inkluzív oktatás elve** – a ENSZ Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezménye (CRPD) 24. cikke ellenére – nem épült be kellő súllyal a köznevelés alapelvei közé. Ennek következtében sérül a fogyatékosokkal élő gyermekek joga az egyenlő esélyű oktatáshoz.

A jelenlegi intézményi gyakorlat korlátozza a szülők iskolaválasztási jogát, és gyakran a lakóhelytől távoli intézmények kijelöléséhez vezet. **A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek ellátása továbbra is elégtelen:** nincs pontos adat a létszámokról, a fejlesztő nevelés gyakran alacsony óraszámú és kirekesztő módon valósul meg, férőhelyhiány miatt pedig sok esetben otthoni ellátást javasolnak.

Az akadálymentesítés terén a helyzet különösen kritikus. Az intézmények többsége fizikai és digitális értelemben sem akadálymentes, nincs országos adatbázis az akadályokról, és nem áll rendelkezésre célzott forrás a hiányosságok felszámolására.

JAVASLATOK:

- Szükséges az **inkluzív oktatás elvének egyértelmű és kötelező érvényű megjelenítése a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvényben (a továbbiakban: Nkt.) és a kapcsolódó végrehajtási szabályokban.**
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletben fontos lenne lefektetni a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásának minimum szabályait.
- Az intézmények alapító okiratainak és szakmai alapidokumentumainak felülvizsgálatával biztosítani kell, hogy az integrált nevelés mindenhol optimális mértékben (a lehetőségek és szükségletek függvényében) jelenjen meg, függetlenül a fogyatékos típusától. Az ehhez szükséges humán erőforrást és finanszírozást központi szinten kell megerősíteni.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek ellátására: országos adatgyűjtésre, megfelelő számú férőhelyre, valamint a fejlesztő nevelés minőségi és időbeli bővítésére van szükség. Az integrált oktatásban részt vevő SNI tanulók számára biztosítani kell a tanulást segítő eszközökhöz és technológiákhoz való egyenlő hozzáférést. A köznevelési törvényhez illeszkedő jogszabályban szükséges meghatározni a fejlesztő nevelés kötelező tartalmi elemeit, valamint az ellátáshoz való jog egyértelmű rögzítését. A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendeletben foglalt kötelezettségek teljesítéséhez szükséges feltételeket biztosítani kell.

- Az akadálymentesítés területén átfogó, rendszerszintű megközelítés szükséges. Országos felmérést és nyilvános adatbázist kell létrehozni az oktatási intézmények fizikai és digitális akadálymentességéről, valamint ütemezett, forrással alátámasztott intézkedési tervet kell kidolgozni a hiányosságok felszámolására. A digitális tananyagok, okostankönyvek és oktatási platformok fejlesztésénél alapkövetelmény kell legyen az akadálymentes használhatóság.
- Bár az Nkt. 75. § (5) bekezdése alapján az iskolába jutáshoz szükséges szállítás biztosítása az önkormányzat, illetve a fenntartó feladata, a gyakorlatban ez mégsem valósul meg. Az iskolába jutás biztosítása érdekében a Klebelsberg Központ és a tankerületi központok költségvetésében célzott forrást kell elkülöníteni a tanulók szállítására és az ehhez szükséges kísérők alkalmazására. Emellett szükséges a járművezetők képzése, az akadálymentes járműpark fejlesztése, valamint a falu- és tanyagondnoki szolgáltatások megerősítése annak érdekében, hogy minden fogyatékossgal élő gyermek ténylegesen hozzáférhessen az oktatáshoz.

3. Koragyermekkorai prevenció és korai intervenció

Az inkluzív és egyenlő esélyű oktatás feltételeinek megteremtése nem kizárólag az iskolai nevelés során kezdődik. A gyermekek fejlődési esélyeit meghatározó hátrányok jelentős része már a koragyermekkorai időszakban kialakul, ezért a **megelőzésre és a korai intervencióra kiemelt figyelmet szükséges fordítani**. A korai intervencióra és megelőzésre épülő megközelítés hosszú távon nemcsak gyermekjogi és szakmai szempontból indokolt, hanem az oktatási rendszer eredményességének és fenntarthatóságának is alapvető feltétele.

JAVASLATOK:

- Biztosítani kell, hogy különösen a hátrányos helyzetű, fejlődési kockázatokkal érintett és/vagy fogyatékossgal élő gyermekek már a bölcsődei és óvodai ellátások során hozzáférjenek a megfelelő fejlesztésekhez és támogató szolgáltatásokhoz. A korai fejlesztések hiánya az iskoláskorra sok esetben nehezen vagy egyáltalán nem behozható lemaradásokat eredményez.
- A megelőzés és a korai támogatás érdekében szükséges az egészségügyi, szociális és oktatási rendszerek összehangolt működésének megerősítése már a várandósság időszakától kezdődően. Kiemelt jelentőségű az anyák oktatáshoz való hozzáféréseinek biztosítása, az egészségügyi és reprodukciós ismeretek erősítése, valamint a korai fejlesztő és családtámogató szolgáltatások elérhetőségének javítása.
- Erősíteni kell normatív finanszírozásra történő átállással a hazai költségvetési forrásból, de három éves pályázati ciklusonként támogatott Biztos Kezdet Gyerekházak és Tanodák működését és a szülő-gyerek programok, a korai fejlesztő szolgáltatások és más közösségi alapú támogató programok rendszerét. A szülők támogatása, a szülői készségek fejlesztése, valamint az önismeret, testtudatosság, erőszakmentes kommunikáció és konfliktuskezelés korai életkortól történő erősítése alapvető szerepet játszik a gyermekek biztonságos fejlődésében és későbbi oktatási esélyeiben.

4. A gyermekek mentális egészségének támogatása a köznevelésben

A gyermekek mentális egészségügyi ellátása Magyarországon jelenleg széttagolt, alulfinanszírozott és területileg egyenlőtlen. A gyermekpszichiátriai és mentálhigiénés ellátórendszer kapacitáshiánya, a hosszú várólisták, a szakemberhiány, valamint a minőségbiztosítás hiánya gyermekjogi szempontból rendszerszintű kockázatot jelent. A problémák különösen súlyosan érintik a hátrányos helyzetű, fogyatékossgal élő, bántalmazást vagy traumát átélt gyermekeket.

A gyermekek támogatása jelenleg több, egymástól elkülönülten működő rendszerben jelenik meg — az oktatás, az egészségügy, a gyermekvédelem és a szociális ellátás területén —, azonban ezek között nincs megfelelő együttműködés, egységes ellátási útvonal, adatmegosztás vagy koordináció. Ennek következtében a gyermekek sok esetben kiesnek az ellátórendszerek közötti átmenetekből, vagy nem jutnak időben megfelelő támogatáshoz. A rendszerek összehangolatlan működése emellett a gyermekek részvételi jogának, meghallgatáshoz való jogának és biztonságos környezethez való jogának érvényesülését is sérti.

JAVASLATOK:

- A helyzet kezelése érdekében készüljön rövid távú intézkedési terv azon települések és intézményeik számára, ahol jelenleg nincs - és belátható időn belül nem lesz - elégséges szolgáltatás, és jelentős fejlesztés sem tud megvalósulni. E helyeken a minimális, és a minimálisan kötelező (szociális, mentálhigiénés, fejlesztő, gyermekvédelmi, szakszolgálati stb.) ellátásokra vonatkozóan szakmai minimumot kell előírni, ezeket biztosítani kell, valamint gondoskodni kell az ellenőrzésükről.
- Szükséges az iskolapszichológiai rendszer átfogó megerősítése, különösen a szakemberlétszám növelése, az ellátások területi egyenlőtlenségeinek csökkentése és a szakmai támogatórendszerek fejlesztése révén. Az oktatási intézményekben biztosítani kell a gyermekek számára könnyen elérhető, biztonságos és gyermekbarát mentálhigiénés támogatást.
- Szükséges továbbá bizonyítékokon alapuló iskolai erőszakmegelőző programok országos bevezetése, amelyek képesek kezelni az iskolai bántalmazás, kirekesztés és pszichológiai biztonság hiányának problémáit. A lemorzsolódás megelőzése érdekében nagyobb hangsúlyt kell helyezni a korai figyelmeztető jelzésekre, valamint a lemorzsolódás pszichológiai és mentális egészségi okainak feltárására és kezelésére.
- Az iskolaórség intézményét meg kell szüntetni, a pedagógiai jellegű problémákra pedagógiai válaszokat kell adni.
- A pályaválasztási tanácsadás rendszerét szintén szükséges megerősíteni pszichológiai és mentálhigiénés szempontok mentén, figyelembe véve a gyermekek egyéni képességeit, érdeklődését, mentális állapotát és társadalmi helyzetét.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a gyermekek részvételi jogának erősítésére az oktatásban, valamint a nyelvi és kulturális jogok érvényesítésére, mivel ezek közvetlenül hozzájárulnak a gyermekek biztonságérzetéhez, identitásuk megerősítéséhez és mentális jóllétéhez. A jelenleginél gazdagabban kell

megjeleníteni a diákok véleményezési, egyetértési jogait, ezek gyakorlásának mechanizmusait.

- **Be kell építeni a köznevelésbe a mentális egészséggel, stresszkezeléssel, érzelemszabályozással és pszichés jólléttel kapcsolatos, életkorhoz igazodó ismereteket annak érdekében, hogy a gyermekek korán felismerhessék saját nehézségeiket, időben segítséget kérhessenek, valamint csökkenjen a pszichés problémákat övező tabu és megbélyegzés;**
- **Az oktatási intézményekben erősíteni kell a mentális egészséggel kapcsolatos nyílt, támogató és elfogadó szemléletet, különös figyelemmel a pszichés zavarokkal élő gyermekeket érő kirekesztés és stigmatizáció megelőzésére;**
- **Elő kell segíteni a neurodiverzitást elfogadó és támogató pedagógiai megközelítések elterjedését a köznevelésben annak érdekében, hogy a neurodivergens gyermekek szükségleteihez jobban alkalmazkodó, befogadó oktatási környezet jöjjön létre. Biztosítani kell, hogy a pszichés zavarokkal vagy neurodivergens működéssel érintett gyermekek ne kényszerüljenek választani a szükségleteikhez nem illeszkedő többségi intézmények és a számukra túlzottan szegregáló speciális intézmények között és fejleszteni kell a köznevelési intézmények kapacitásait annak érdekében, hogy a pszichés zavarokkal, neurodivergens működéssel vagy sajátos nevelési igénnyel érintett gyermekek megfelelő támogatást kapjanak anélkül, hogy szükségleteiket elfedni, „maszkolni” vagy kompenzálni kényszerülnének.**
- **A szabadidős, kulturális és közösségi programok mentálhigiénés szerepét szintén erősíteni szükséges, különösen a sérülékeny helyzetben lévő gyermekek esetében. A gyermekek számára elérhető közösségi élmények, művészeti, sport- és kulturális programok jelentős szerepet játszanak a reziliencia, az önbizalom és a társas kapcsolatok fejlődésében.**
- **A digitális oktatási környezet fejlesztése során külön figyelmet kell fordítani a gyermekek mentális egészségére, a biztonságos online jelenlét támogatására, valamint a digitális túlterhelés és online bántalmazás megelőzésére.**
- **A fenti beavatkozások megvalósítása kizárólag megfelelő humánerőforrás biztosítása mellett lehetséges. Ehhez szükséges a szakemberek megfelelő létszámának, szakmai felkészültségének és területi elérhetőségének biztosítása, valamint a gyermekjogi, mentálhigiénés és traumaérzékeny szemlélethez, illetve a gyermekvédelemhez kapcsolódó , továbbá ismeretek széles körű elsajátítása és alkalmazása.**
- **Emellett elengedhetetlen a jogi és intézményi környezet harmonizálása, valamint az oktatási, egészségügyi, gyermekvédelmi és szociális rendszerek közötti kapcsolódások és együttműködési mechanizmusok megerősítése.**

5. Gyermekbiztonság, oktatás és iskolai gyermekvédelem

A köznevelési intézmények a gyermekvédelmi jelzőrendszer meghatározó szereplői. A gyermekek életük jelentős részét az oktatási intézményekben töltik, ezért az ott dolgozó szakemberek kiemelt szerepet játszanak a veszélyeztetettség, a bántalmazás, az elhanyagolás, a kortárs erőszak vagy más krízishelyzetek korai felismerésében és kezelésében. A gyermekek biztonsághoz, védelemhez és emberi méltóságához való joga csak akkor érvényesülhet ténylegesen, ha az oktatási intézmények nem pusztán oktatási feladatot látnak el, hanem gyermekvédelmi szempontból is biztonságos, gyermekjogi szemléletű környezetként működnek.

A gyakorlatban azonban a **gyermekvédelmi rendszer működése sokszor egyenetlen és személyfüggő. Visszatérő probléma a késői jelzés, a szakmaközi együttműködés változó minősége, a visszacsatolás hiánya**, a gyermekek számára nehezen hozzáférhető panaszmechanizmus, valamint az, hogy az iskolai gyermekvédelem sok esetben nem intézményi rendszerként, hanem egy-egy elkötelezett szakember egyéni munkájaként jelenik meg. Ez különösen súlyos gyermekjogi kockázatot jelent azokban az esetekben, amikor a gyermekek nem tudják biztonságosan jelezni a velük szemben fennálló bántalmazást, veszélyeztetést vagy jogsértéseket.

JAVASLATOK:

- **A gyermekek biztonságának megerősítése érdekében szükséges egy rövid, közérthető gyermekbiztonsági útmutató kidolgozása minden gyermekekkel foglalkozó intézményben. Az útmutatónak világosan rögzítenie kell, hogy az adott intézményben mit jelent a gyermekek biztonsága, milyen magatartás várható el a felnőttektől, milyen helyzetek minősülnek kockázatosnak, valamint kihez fordulhat a gyermek segítségért. Fontos, hogy az útmutató ne kizárólag szakmai dokumentumként készüljön el, hanem annak gyermekbarát változata is hozzáférhető legyen életkornak megfelelő nyelvezettel, vizuális elemekkel és könnyen érthető üzenetekkel.**
- **Szükséges továbbá gyermekbarát panaszkezelési mechanizmusok kialakítása, amelyek biztosítják, hogy a gyermekek biztonságosan, retorziótól való félelem nélkül tehessenek jelzést. A gyermekek számára egyértelművé kell tenni, hogy segítségkérésük nem marad következmények nélkül, és emiatt őket semmilyen hátrány vagy megtorlás nem érheti.**
- **A gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékony működése érdekében minden érintett intézményben világos belső jelzési és együttműködési protokoll kialakítása szükséges gyanú, panasz, közvetlen veszély vagy krízishelyzet esetére. Ennek részeként indokolt egységes, előre elkészített jelzési sablonok alkalmazása, valamint az oktatási, egészségügyi, szociális és gyermekvédelmi szereplők közötti együttműködés megerősítése.**
- **Az iskolai gyermekvédelem megerősítéséhez minden nevelési-oktatási intézményben intézményi szintű gyermekvédelmi rendszert szükséges kialakítani, amely világos protokollokra, kijelölt felelősökre, rendszeres képzésekre és visszacsatolási mechanizmusokra épül. A gyermekvédelemnek az intézményi működés szerves részévé kell válnia, nem kizárólag egyéni elköteleződésen alapuló feladattá.**
- **Kiemelt figyelmet kell fordítani az iskolai prevencióra és a korai észlelésre is. Ennek be kell épülnie az intézmények pedagógiai kultúrájába, a pedagógusok alap- és továbbképzésébe és a szülőkkel való együttműködésbe. A prevenció részeként biztosítani szükséges az életkornak megfelelő gyermekjogi ismeretek átadását, valamint a bullying és cyberbullying megelőzését célzó programok széles körű alkalmazását.**
- **A gyermekvédelmi szemlélet erősítését a felsőoktatásban is szükséges biztosítani. Indokolt a gyermekjogi és gyermekvédelmi ismeretek kötelező megjelenítése a pedagógusképzésben, a társadalomtudományi és szociális képzésekben, az orvos- és egészségtudományi képzésekben, a jogi, államtudományi, rendészeti és közigazgatási képzésekben, valamint a pszichológiai és sporttudományi képzésekben is.**

6. A szülői jogok érvényesítése és a szülők bevonásának megerősítése

A gyermekek biztonságos fejlődése és eredményes oktatása elképzelhetetlen a szülők, a pedagógusok és más szakemberek közötti együttműködés nélkül. A köznevelési rendszer csak akkor képes valóban gyermekközpontúan működni, ha a **szülők nem pusztán passzív információfogadóként, hanem partnerként vesznek részt az intézmények életében és a gyermekeket érintő döntésekben.**

A jelenlegi jogi környezet elvileg lehetővé teszi az iskola és az óvoda, valamint a szülők közötti szoros együttműködést, a gyakorlatban azonban ez sok esetben nem működik hatékonyan, sőt gyakran konfliktusokkal és bizalmatlansággal terhelt. **Az intézmények jelentős része a szülőkkel való kapcsolattartást csupán formális kötelezettségként kezeli,** és sok esetben még az intézménybe való bejutás vagy a pedagógusokkal való érdemi párbeszéd lehetősége is korlátozott. A kizárólag az osztályzatokra és adminisztratív információkra épülő kommunikáció nem alkalmas arra, hogy valódi együttműködést alakítson ki a gyermek fejlődését támogató szereplők között.

A szülői jogok ezért a gyakorlatban sok esetben nem érvényesülnek megfelelően. Ez nemcsak a szülők részvételi jogait korlátozza, hanem közvetlenül hat a gyermekek érzelmi biztonságára, jóllétére és oktatási esélyeire is. Különösen problémás, hogy a szülők által jelzett problémák sok esetben nem vezetnek érdemi intézményi reakcióhoz, miközben a retorziótól való félelem jelentős akadálya a nyílt kommunikációnak.

JAVASLATOK:

- **A helyzet javítása érdekében szükséges, hogy a pedagógusok és más szakemberek számára jogszabályi szinten biztosítsanak megfelelő időkeretet és intézményi támogatást a szülőkkel való partneri viszony kialakítására és az érdemi kommunikációra. Ennek a feladatnak a pedagógusi munkaterhelésben és bérezésben is meg kell jelennie, megfelelő anyagi kompenzáció biztosításával. Emellett a szülőkkel való együttműködés és kommunikáció hangsúlyosan jelenjen meg a pedagógusképzésben és a továbbképzésekben is.**
- **Az intézmények működésében jogi és szakmai eszközökkel is ösztönözni szükséges a szülők tényleges bevonását. A házirendeknek és intézményi szabályzatoknak támogatniuk kell az érdemi kapcsolattartást és együttműködést a szülőkkel. Indokolt ösztönözni az iskolaszékek és óvodaszékek működését, különösen olyan formában, amelyben a szülői képviselet valódi részvételi jogosítványokkal rendelkezik. Elő kell segíteni akár proaktív módon, hogy a gyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkező szülőcsoportok is részt vegyenek. Ezeknek a testületeknek a jelenleginél szélesebb véleményezési és részvételi jogköröket szükséges biztosítani.**
- **A pedagógusokat és más szakembereket fel kell hatalmazni és ösztönözni kell arra, hogy a szülőkkel nyitott, partneri és konfliktuskezelésre alkalmas párbeszédet alakítsanak ki. Ennek részeként indokolt biztosítani a szülők számára az igazgatói pályázatok véleményezésének jogát is.**
- **Szükséges továbbá a szülői panaszok kezelésének átlátható és gyermekjogi szempontból biztonságos szabályozása. Olyan jogi és intézményi keretek**

kialakítására van szükség, amelyek biztosítják, hogy a panaszok és az azokra adott intézményi válaszok dokumentált, átlátható módon kerüljenek kezelésre, és a problémajelzések ne maradhassanak érdemi következmények nélkül. A szülők számára garanciát kell biztosítani arra, hogy az intézmény és szükség esetén a fenntartó az érintett felek bevonásával partnerként vesz részt a problémák megoldásában, és szükség esetén megteszi a megfelelő intézkedéseket.

- Különösen fontos jogi garanciákat kialakítani a problémát jelző szülők és gyermekek védelmére. A retorziótól való félelem jelenleg az egyik legjelentősebb akadálya az érdemi kommunikációnak és a gyermekeket érintő problémák jelzésének, ezért biztosítani kell, hogy sem a gyermeket, sem a szülőt ne érhesse hátrány azért, mert jogaikkal élve segítséget kérnek vagy problémát jeleznek.

7. Az intézményi biztonsághoz való jog, a bullying kezelése és a resztoratív megközelítés

A gyermekek biztonsághoz való joga azt jelenti, hogy a gyermekek a nevelési-oktatási és gyermekvédelmi intézményekben mentesek a fizikai, lelki, verbális, szexuális, online és kortárs erőszak minden formájától, és olyan közösségi környezet veszi őket körül, amelyben jelzéseiket komolyan veszik, kapcsolataik támogatóak, sérelmeik pedig biztonságosan feldolgozhatók. **A biztonságos intézményi környezethez való jog a gyermek emberi méltóságához, mentális egészségéhez, fejlődéséhez és oktatáshoz való jogához szorosan kapcsolódó alapvető gyermekjogi kérdés.**

A bullying és más kortárs bántalmazási formák kezelése jelenleg sok esetben esetleges, intézményenként eltérő és elsősorban fegyelmezési szempontokra épül. A gyakorlatban gyakran hiányoznak az egységes intézményi protokollok, a gyermekbarát panaszmechanizmusok, a prevenció programok, valamint a közösségi szintű megközelítések. A bullying következményei ugyanakkor súlyosan érintik a gyermekek mentális egészségét, biztonságérzetét, iskolai teljesítményét és társas kapcsolatait.

Tudományosan alátámasztott felismerés, hogy **a bullying nem redukálható az elkövető és az áldozat közötti konfliktusra, hanem a teljes közösség** — beleértve a szemlélőket, a szakembereket és az intézményi normákat — aktív részvételével alakul ki és marad fenn. Ennek megfelelően a beavatkozás csak akkor lehet eredményes, ha több szinten, egymással összehangolt módon valósul meg, és az intézmény egészének működésére kiterjed.

JAVASLATOK:

- A helyzet kezelése érdekében szükséges a korosztályhoz igazított **bullyingprevenció foglalkozások beépítése az iskolai tanulás világába.** A prevenció programoknak nem kizárólag az erőszak megelőzésére, hanem az empátia, az érzelmi biztonság, a konfliktuskezelés, az együttműködés és a közösségi felelősségvállalás erősítésére is irányulniuk kell.
- Szükséges továbbá **bullyingprevenció, közösségi mentálhigiénés és intézményi jólétre fókuszáló módszertani szakmai központ, valamint regionális alközpontok létrehozása.** Ezek feladata lehet az intézmények szakmai támogatása, egységes módszertanok kidolgozása, képzések szervezése, valamint a jó gyakorlatok terjesztése.

- **Kiemelten fontos a resztoratív szemlélet és gyakorlatok intézményi működésbe történő beépítése. A resztoratív megközelítésnek meg kell jelennie az intézmények szervezeti és működési szabályzataiban, házirendjeiben és pedagógiai programjaiban is. A konfliktuskezelésnek és a közösségi jóvátételnek olyan módon kell működnie, amely egyszerre biztosítja az áldozatok védelmét, a közösségi biztonság helyreállítását és a gyermekek fejlődését támogató megközelítést.**
- **Szükséges gyermekbarát panaszkezelési és jelzési mechanizmusok kialakítása konfliktus és bántalmazás esetére, valamint ezek intézményi dokumentációba történő beépítése. A gyermekek és a szülők számára egyértelműen hozzáférhetővé kell tenni, hogy milyen esetekben, milyen módon és kihez fordulhatnak segítségért. Az intézményeknek biztosítaniuk kell a panaszkezelési folyamatok transzparens kommunikációját is.**
- **A bullying megelőzésével és kezelésével kapcsolatos szemléletnek, eszközöknek és módszertanoknak kötelező elemként kell megjelenniük a szakemberek képzésében és továbbképzésében. Ez különösen fontos az óvodapedagógusok, tanítók, tanárok, pszichológusok, óvodai és iskolai szociális segítők, iskolai védőnők, iskolarendőrök, iskolai bűnmegelőzési tanácsadók, mentálhigiénés szakemberek, gyógypedagógusok, pedagógiai asszisztensek, valamint a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek és vezetők esetében.**
- **A gyermekek intézményi biztonsága kizárólag akkor biztosítható, ha a prevenció, a korai észlelés, a gyermekjogi szemlélet, a mentálhigiénés támogatás és a közösségi szintű konfliktuskezelés egymással összehangoltan, az intézményi működés teljes egészébe beépülve valósul meg.**

8. Roma gyerekek óvodai és iskolai szegregációjának csökkentése

A roma gyerekek oktatási elkülönítése Magyarországon rendszerszintű jelenség, amely sérti a gyerekek egyenlő bánásmódhoz, minőségi oktatáshoz és társadalmi integrációhoz való jogát, összhangban az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 2., 3. és 28. cikkével.

A Koalíció hangsúlyozza, hogy a roma gyerekek szegregációjának megszüntetése nem pusztán oktatáspolitikai kérdés, hanem a gyerekek alapvető jogainak érvényesítéséhez kapcsolódó állami kötelezettség. Ennek teljesítése csak akkor biztosítható, ha a jogszabályi környezet nem csupán tiltja, hanem aktívan megelőzi és felszámolja az elkülönítést, és az **integrált oktatást a köznevelési rendszer alapértelmezett működésévé teszi.**

JAVASLATOK:

- **Szükséges a szegregáció mérésére alkalmas adat- és monitoringrendszer jogszabályi megteremtése. Ennek keretében javasolt a jelenlegi, HH/HHH-alapú szabályozás módosítása, és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény (RGYVK) arányának elsődleges indikátorként való alkalmazása. Ennek érdekében módosítani szükséges az Nkt. 84. § (2a)–(2b) bekezdéseit, valamint a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 24. § (1), (2), (3), (5), (6) bekezdéseit, különösen a felvételi körzetek megállapítására és az aránykorlátokra vonatkozó szabályokat.**
- **Ezzel párhuzamosan vissza kell állítani és kötelezővé kell tenni az intézményi szintű, anonim (percepció alapuló) etnikai aránybecslés rendszerét az országos mérésekhez kapcsolódóan, valamint ki kell terjeszteni azt az óvodákra is. A**

jogalkotónak biztosítani kell egy integrált „szegregációs kockázati mutató” kialakításának jogi kereteit, amely adminisztratív adatokat, intézményi becsléseket és külső szakértői kontrollt együttesen használ.

- Harmadrészt szükséges kötelező deszegregációs intézkedési tervek kidolgozásának és végrehajtásának előírása azon intézmények és fenntartók számára, ahol a szegregáció kockázata fennáll. Ennek jogi alapját az Nkt. fenntartói és intézményirányítási rendelkezéseiben kell megteremteni (különösen az Nkt. 83–85. §-aihoz kapcsolódóan), egyértelmű határidőkkel, számon kérhető kötelezettségekkel és azok végrehajtására hivatott ellenőrzés rendszerének kidolgozásával.
- Szükséges a kontrollált iskolaválasztás modelljének bevezetése, amely szerint a szülők a szabad iskolaválasztáshoz fűződő jogukkal élve rangsorolhatják beiratkozási céliskoláikat, ugyanakkor a felvételnek illeszkednie kell az intézményenként előre meghatározott összetételi arányokhoz, hogy ne alakulhassanak ki új szegregált iskolák.
- A szegregáció felszámolása érdekében szükséges a tartósan szegregált, alacsony teljesítményű intézmények átalakítása vagy megszüntetése, a megszűnő intézmények helyén helyben elérhető közösségi, gyermek- és családtámogató funkciók kialakítása szükséges a települések megtartóerejének erősítésére.
- Ezzel párhuzamosan biztosítani kell az inkluzív oktatás feltételeit: államilag koordinált iskolabusz-hálózat (bekapcsolva a mozgósítható önkormányzati erőforrásokat), célzott pedagógusképzések és hosszú távú finanszírozási garanciák révén.
- Kiemelt jelentőségű továbbá az egyházi és egyéb nem állami fenntartású intézményekre vonatkozó szabályok módosítása. Az állami finanszírozás feltételeként az Nkt.-ben és az egyházi fenntartókra vonatkozó külön szabályokban egyértelműen rögzíteni kell, hogy az intézmények kötelesek teljes értékű, szekuláris oktatási útvonalat biztosítani, és nem alkalmazhatnak sem közvetlen, sem közvetett szelekciót (összhangban az Ebktv. rendelkezéseivel).

9. Roma sajátos nevelési igényű gyermekek oktatási helyzete

A roma gyermekek felülreprezentáltsága az enyhe fokban értelmi fogyatékosként diagnosztizált, speciális nevelés-oktatásba irányított tanulók körében súlyos gyermekjogi és fogyatékosügyi problémát jelez. A jelenség sérti az egyenlő bánásmódhoz, az inkluzív, minőségi oktatáshoz és a gyermek legfőbb érdekének érvényesüléséhez való jogot.

JAVASLATOK:

- Elsőként szükséges a diagnosztikai folyamat átláthatóságának és ellenőrizhetőségének megteremtése. Ennek érdekében javasolt a szakértői vizsgálatok során a percepción alapuló, anonim etnikai adatgyűjtés országos bevezetése, a Heves megyei gyakorlat kiterjesztésével. Az adatok alapján rendszeres országos jelentések készítése szükséges a roma és nem roma gyermekek diagnózisairól és oktatási útjairól.
- Másodsorban meg kell erősíteni a szülők eljárési jogait a szakértői vizsgálatok során. Ennek érdekében módosítani szükséges a 15/2013. (II. 26.) EMMI rendeletet oly módon, hogy főszabályként kötelező legyen a szülő jelenléte a vizsgálaton, és csak kivételesen, indokolt esetben lehessen ettől eltérni.

- A rendeletben rögzíteni kell a kötelező, közérthető írásos és szóbeli tájékoztatást az SNI/BTMN fogalmakról, a diagnózis következményeiről és a jogorvoslati lehetőségekről.
- Emellett biztosítani kell, hogy a szülők ténylegesen gyakorolhassák a jogorvoslati jogaikat, különös tekintettel arra, hogy ma elenyésző számban élnek a bírósági felülvizsgálat lehetőségével, hiszen az olyannyira elhúzódik, hogy jogerősen több tanév alatt dől el, megalapozott volt-e a per tárgyát képező szakértői vélemény.
- A szakszolgálati esélyegyenlőségi szakértő intézményének felülvizsgálata és megerősítése szintén indokolt. A 15/2013. EMMI rendelet megfelelő rendelkezéseinek módosításával biztosítani kell, hogy a szakértő kötelező jelleggel és ténylegesen jelen legyen a vizsgálatok során azon gyermekek esetében, akik rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek.
- Szükséges a diagnosztikai módszertan jogszabályi szintű megerősítése. A jelenlegi gyakorlatban alkalmazott tesztek (pl. WISC-IV) mellett kötelezően elő kell írni többféle, egymást kiegészítő mérési eszköz alkalmazását és elérhetővé tételét, valamint a folyamatdiagnózis bevezetését. Ennek érdekében a diagnosztikai protokollokat a 15/2013. EMMI rendelet mellékleteiben szükséges módosítani, külön hangsúlyt fektetve a kultúra függetlenebb mérési módszerek alkalmazására.
- A hozzáférési egyenlőtlenségek csökkentése érdekében biztosítani kell a vizsgálatokhoz való tényleges hozzáférést. Ennek részeként biztosítani szükséges az ingyenes utazást a gyermek és kísérő szülő részére, valamint a kapcsolódó tájékoztatás mellékelését a vizsgálatra szóló értesítésekhez (15/2013. EMMI rendelet módosításával).
- Az inkluzív oktatás feltételeinek biztosítása érdekében átfogó szükségletfelmérést kell végezni a pedagógiai szakszolgáltatások, gyógypedagógusok, fejlesztő pedagógusok és egyéb támogató szakemberek elérhetőségéről. A felmérés eredményei alapján a fenntartók számára kötelező forrásallokációt kell előírni, biztosítva az inkluzív nevelés feltételeit minden intézményben.
- Ezzel párhuzamosan kötelező pedagógusképzési és továbbképzési programokat kell bevezetni az inkluzív pedagógia, a differenciálás, valamint az SNI tanulók oktatása terén. Külön hangsúlyt kell fektetni a roma gyermekeket érintő strukturális hátrányok megértésére és a diszkriminatív gyakorlatok felismerésére.

10. Az LMBTQI gyermekek biztonságához és egyenlő bánásmódhoz való joga az oktatásban

Az iskoláknak olyan környezetet kell biztosítaniuk, ahol minden gyermek — szexuális irányultságára, nemi identitására vagy nemi önkifejezésére tekintet nélkül — biztonságban érezheti magát, és hozzáférhet a fejlődéséhez szükséges információkhoz, támogatáshoz és közösségi kapcsolatokhoz. **Az LMBTQI gyermekeket érő megbélyegzés, láthatatlanná tétel és zaklatás ugyanakkor súlyosan érinti mentális egészségüket, biztonságérzetüket és oktatási esélyeiket.**

A 2021-ben elfogadott **homofób és transzfób propagandatörvény** rendszerszintű **diszkriminációt vezetett be** a szexuális és nemi kisebbségekkel szemben, amikor megtiltotta a 18 éven aluliak számára az olyan tartalmakhoz való hozzáférést, amelyek „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását vagy a homoszexualitást” népszerűsítik vagy jelenítik meg. Bár a köznevelési törvénybe beiktatott

rendelkezés kizárólag a „népszerűsítést” tiltja, a szabályozás homályossága, valamint a szankcióktól való félelem miatt kialakuló öncenzúra következtében az LMBTQI témák a gyakorlatban szinte teljesen kiszorultak az iskolákból.

A szabályozás tovább korlátozta az iskolai programokhoz való hozzáférést azzal, hogy a köznevelési törvény 9/A. § (1) bekezdése szerint külső szervezet vagy szakértő „szexuális kultúrával, nemi étellel, nemi irányultsággal, szexuális fejlődéssel, a kábítószer-fogyasztás káros hatásaival, az internet veszélyeivel és egyéb testi és szellemi egészségfejlesztéssel kapcsolatos foglalkozást” csak akkor tarthat, ha jogszabályban kijelölt szerv nyilvántartásba vette. **Az Európai Unió Bírósága 2026. április 21-i döntése szerint a 2021-es homofób és transzfób propagatortörvény elfogadásával a magyar állam uniós jogot sértett.**

A helyzet következtében az LMBTQI gyermekek sok esetben támogatás és hiteles információ nélkül maradnak, miközben az iskolai zaklatásnak, kirekesztésnek és mentális terheknek fokozottan vannak kitéve. A pedagógusok és intézmények jelentős része pedig nem rendelkezik megfelelő szakmai támogatással és módszertannal az ilyen helyzetek kezelésére.

JAVASLATOK:

- **A gyermekek biztonságához és egyenlő bánásmódhoz való jogának biztosítása érdekében szükséges az LMBTQI embereket megbélyegző és diszkriminatív rendelkezések hatályon kívül helyezése a köznevelési törvényben.**
- **Szükséges továbbá a külső iskolai programokat szabályozó regisztrációs rendszer felülvizsgálata oly módon, hogy a regisztrációs kötelezettség valamennyi típusú és témájú iskolai programra azonos feltételekkel vonatkozzon. A nyilvántartásba vételnek és az elbírálásnak gyors, átlátható, kizárólag szakmai és előre látható szempontokon alapuló eljárásban kell történnie.**
- **Az iskolai zaklatás megelőzésével és kezelésével kapcsolatos ismereteket kötelező elemként szükséges megjeleníteni a pedagógusképzésekben és továbbképzésekben. A pedagógusoknak és más szakembereknek megfelelő eszközökkel kell rendelkezniük az előítélet-alapú zaklatás felismerésére és kezelésére.**
- **Biztosítani kell továbbá az iskolai zaklatás megelőzését és kezelését segítő szakmai eszközökhöz, módszertanokhoz és ismeretekhez való könnyű hozzáférést, valamint ezek széles körű terjesztését az oktatási rendszer minden szintjén.**

11. A gyermekek részvételi jogának érvényesülése az oktatásban

A gyermekek részvételhez és véleménynyilvánításhoz való joga az oktatásban is alapvető gyermekjogi követelmény. A gyermekeknek joguk van arra, hogy az őket érintő kérdésekben meghallgassák őket, véleményüket figyelembe vegyék, és életkoruknak, érettségüknek megfelelő módon részt vehessenek az iskolai közösséget érintő döntésekben. A részvételhez való jog érvényesülése nemcsak demokratikus és gyermekjogi kérdés, hanem az intézményi biztonság, a közösségi bizalom, a mentális jóllét és az oktatási eredményesség szempontjából is kiemelt jelentőségű.

A gyermekrészvétel az iskolákban jelenleg sok esetben formális marad, és korlátozottan biztosít valódi beleszólási lehetőséget a tanulók számára. A diákönkormányzatok gyakran nem töltenek be tényleges érdekképviselői szerepet, miközben a gyermekrészvétel lehetősége

nem minden tanuló számára hozzáférhető egyenlő módon. Az iskolai légkör és a frontális oktatásra épülő pedagógiai gyakorlat sok esetben nem támogatja a kérdezést, a véleménynyilvánítást és a közös döntéshozatalt. Emellett sem a pedagógusok, sem az iskolai szakemberek, sem maguk a diákok nem rendelkeznek elegendő tudással a gyermekrésztétel céljáról, működéséről és előnyeiről.

JAVASLATOK:

- **A helyzet javítása érdekében ösztönözni szükséges a tanulók aktív és érdemi részvételét az iskolai élet valamennyi területén. Erősíteni kell a diákok tudatosságát a diákönkormányzatok szerepéről, céljáról és működéséről, valamint támogatni kell az iskolák demokratikus és befogadó légkörének kialakítását, amely ösztönzi a véleménynyilvánítást, a párbeszédet, a bizalmat és a közös döntéshozatalt.**
- **Szükséges megerősíteni a diákönkormányzatok szerepét, és biztosítani kell valódi beágyazottságukat az iskolák döntéshozatali struktúrájába. A diákönkormányzatoknak tényleges részvételi és véleményezési jogosítványokkal kell rendelkezniük az iskolai közösséget érintő ügyekben. Kapjanak valóságos jogosítványokat és szervezeti mechanizmust a térségi, városi, országos diákparlamentek.**
- **A gyermekrésztétel ugyanakkor nem korlátozódhat kizárólag képviseleti formákra. Támogatni szükséges a közvetlen részvételi lehetőségeket is, például az iskolafórumokat, konzultációkat, részvételi tervezési folyamatokat és gyermekbarát panaszmechanizmusokat. A gyermekek számára biztosítani kell a biztonságos és hozzáférhető lehetőségeket arra, hogy véleményt nyilváníthassanak az őket érintő kérdésekben.**
- **Kiemelten fontos a kortárssegítő és információs hálózatok működésének támogatása is, mivel ezek jelentős szerepet játszanak a gyermekek részvételi kompetenciáinak fejlesztésében, valamint az iskolai közösségek demokratikus működésének erősítésében.**
- **A pedagógusképzésbe és a pedagógus-továbbképzésekbe szükséges beépíteni a gyermekrésztétel támogatásához szükséges tudást, szemléletet és módszertani kompetenciákat. Emellett biztosítani kell az ehhez kapcsolódó segédanyagokat, gyakorlati módszertani támogatást és intézményi szakmai segítséget is.**
- **A gyermekrésztétel tényleges érvényesüléséhez megfelelő anyagi és humánerőforrás-feltételek biztosítása is szükséges. Ennek érdekében minden iskolában rendelkezésre kell állnia olyan szakembernek, aki megfelelő időkeretben és szakmai felkészültséggel képes támogatni a gyermekrésztételi folyamatokat és az iskolai közösségek demokratikus működését.**

12. A nem magyar anyanyelvű és külföldről érkező gyermekek oktatási támogatása

A magyar köznevelési rendszerben egyre több olyan gyermek tanul, akinek **nem magyar az anyanyelve, vagy korábbi tanulmányait részben vagy egészben külföldön végezte.** Ezek a gyermekek a nyelvi korlátok, az eltérő iskolarendszerekből fakadó különbségek és az információhiány miatt **jelentős hátrányokkal szembesülnek** az oktatási rendszerbe való belépés és az iskolai előrehaladás során. Jelenleg azonban a köznevelési rendszer nem biztosít egységes, rendszerszintű támogatást számukra.

A gyermekek és szüleik sok esetben még magyar nyelven sem kapnak megfelelő tájékoztatást jogaikról, kötelezettségeikről és az elérhető támogatásokról, saját nyelvükön vagy legalább angolul pedig különösen korlátozott az információhoz való hozzáférés. Az oktatási rendszerbe történő belépéstől kezdve jellemzően ugyanazok az követelmények vonatkoznak rájuk, mint magyar anyanyelvű társaikra, megfelelő nyelvi és pedagógiai támogatás nélkül.

JAVASLATOK:

- **A helyzet kezelése érdekében szükséges, hogy a nem magyar anyanyelvű, illetve hosszabb ideig külföldi iskolában tanuló gyermekek az Nkt. alapján különleges bánásmódot igénylő tanulónak minősüljenek. Biztosítani kell számukra a tankötelezettséggel, a tanulói jogokkal és az oktatási rendszer működésével kapcsolatos, hozzáférhető és lehetőség szerint anyanyelvi vagy angol nyelvű tájékoztatást.**
- **Szükséges továbbá a magyar nyelv elsajátítását és a korábban nem tanult ismeretek pótlását támogató programok kialakítása, ideértve az intenzív felkészítő időszakokat és az egyéni tanrend alkalmazásának lehetőségét is. Erősíteni kell a magyar mint idegen nyelv oktatásának feltételeit, különösen a pedagógusképzés, a továbbképzések, a módszertani támogatás és a finanszírozás területén.**
- **Indokolt áttekinteni azt is, hogy a középiskolai felvételi és az érettségi rendszer miként képes figyelembe venni a nyelvi nehézségeket annak érdekében, hogy azok ne akadályozzák a gyermekek képességeiknek és érdeklődésüknek megfelelő továbbtanulását.**
- **Emellett szükséges megszervezni a külföldi, különösen a menekült gyermekek oktatásában érintett intézmények közötti tapasztalatcserét, a szakmai továbbképzéseket és az intézményi szakmai támogatást. Az iskolák számára biztosítani kell a szakértőkkel való konzultációt, a nyelvi segítőik igénybevétele és az anyanyelvi támogatások hozzáférhetőségét is.**

7. FEJEZET KÜLÖNLEGES VÉDELEMRE IRÁNYULÓ INTÉZKEDÉSEK¹¹¹

I. Menekültügyi és idegenrendészeti eljárásban érintett külföldi gyerekek helyzete

2020 májusától egy új, rendkívül szigorú menekültügyi rendszer lépett életbe Magyarországon. Ennek következtében 2020. május 26-ától – néhány ritka kivételtől eltekintve – **senki sem nyújthat be menedékjogi kérelmet Magyarországon**, beleértve az országban jogszerűen tartózkodókat is. A családdal érkező külföldi gyermekeknek a menedékkérelmük benyújtásához először szándéknyilatkozatot kell benyújtaniuk **a belgrádi vagy a kijevi nagykövetségen**.

¹¹¹ Fejezetfelelős: Jánoskúti Boglárka, Pozsgai Fruzsina. A fejezet szerzői: Buda Helga, De Coll Ágnes, Fekete Márta, Flóris Krisztina, Hegedüs Judit, Ivány Borbála (Helsinki Bizottság), Jánoskúti Boglárka, Krámer Lili (Helsinki Bizottság), Magyar Erika, Petrov Katarina (Helsinki Bizottság), Pozsgai Fruzsina, Sebhelyi Viktória, Zeller Judit (TASZ)

2025 óta a kísérő nélküli kiskorúak már Magyarországon adhatnak be menedékkérelmet. Ugyanakkor a gyermekvédelmi gyámok kirendelésének késedelmes gyakorlata miatt a kísérő nélküli kiskorúak nem kapnak kellő időben megfelelő tájékoztatást alapvető jogaikról, és gyakran helyzetük kilátástalansága miatt arra kényszerülnek, hogy jogellenesen, embercsempészek közreműködésével továbbutazzanak más uniós országokba.

Problémát okoz, hogy azoknak a gyermekeknek, akik családtagjaikkal együtt tartózkodnak Magyarországon, de félnek visszatérni származási országukba, **nem biztosított a menedékjoghoz való hozzáférés lehetősége**. Az Európai Unió Bírósága a C-823/21. sz. ítéletében megállapította, hogy ez a rendszer ellentétes az uniós joggal, Magyarország azonban azóta sem hajtotta végre az ítéletet.

A menekültügyi és idegenrendészeti eljárásokban **nem érvényesül** kellőképpen **a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elve**. Hiányoznak az **interkulturális és traumatudatos képzések**, valamint a kapcsolódó módszertani eszközök a külföldi gyermekekkel érintkező gyermekvédelmi, menekültügyi és idegenrendészeti szakemberek esetében. A **gyermekek meghallgatása** ritkán zajlik gyermekbarát környezetben és kellően képzett szakemberek bevonásával történik.

A kísérő nélküli kiskorúak esetében alkalmazott **életkor-meghatározási eljárás** körüli garanciák hiánya következtében kiskorúakat őrizetbe vehetnek, vagy megtagadhatják tőlük a jogszabályok által biztosított jogi védelmet, hatékony jogorvoslat igénybevételének lehetősége nélkül.

A külföldi gyermekek bizonytalan jogi státusza akadályozza **az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és a pszichológiai támogatáshoz való hozzáférést**. A kísérő nélküli kiskorúak fokozottan ki vannak téve **kizsákmányolásnak és eltűnésnek**, miközben a gyámi kijelölés, a pszichológiai támogatás és az elhelyezés kapacitása is elégtelen.

Az ideiglenesen gyermekotthonban elhelyezett külföldi gyermekek esetében lehetővé kell tenni a **nevelésbe vétel elrendelését és az utógondozásban való részesülést**.

Főszabály szerint – az uniós jogot sértő módon – a vízumköteles országokból érkező személyek nem nyújthatnak be Magyarországon családi együttélés biztosítása célú tartózkodási engedély iránti kérelmet. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az érintett személynek vissza kell utaznia származási országába, és ott kell kérelmet benyújtania a magyar nagykövetségen keresztül – ami vagy a családok szétszakadásához vezet, vagy ahhoz, hogy a családtagok az Európai Unión kívülre követik a családtagjukat, ezzel megfosztva őket az uniós polgárságból fakadó előnyöktől. A fenti nemzeti szabályozás nincs összhangban az uniós joggal. A **családegyesítési eljárások** a gyakorlatban gyakran rendkívül **hosszú** ideig elhúzódnak. A családon belüli (kapcsolati) erőszak áldozatává vált külföldi gyerekek tartózkodási joga jelenleg nem biztosított abban az esetben, ha a tartózkodás eredeti jogcíme (családegyesítés) a bántalmazó szülőn alapul.

Jelenleg a hontalanok lakcím hiányában nem férnek hozzá a honosítási eljáráshoz, az állampolgárság nyilatkozattal történő megszerzése (1993. évi LV. törvény 5/A. § (1) bek. b), d) pontok) a gyakorlatban nem biztosított.

1. A külföldi gyermekek menedékjoghoz való hozzáféréseinek biztosítása és az eljárási garanciák megerősítése

JAVASLATOK:

- A Gyvt. személyi hatályát ki kell terjeszteni minden Magyarország területén tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkező külföldi gyermekekre, különösen a kísérő nélküli kiskorúakra. Ennek érdekében a Gyvt. 4. § (1) bek. c) pontból a “kivéve a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején...” rész törlése indokolt.
- Végre kell hajtani a C-823/21. és a C-808/18. sz. EUB-ítéleteket, és biztosítani kell a menedékkérelhez való tényleges hozzáférést.
- Erősíteni kell az együttműködést a gyermekvédelem, a menekültügy és az idegenrendészet szereplői között, különösen tekintettel a jelzőrendszeri koordinációra.
- Minden gyermeket érintő menekültügyi és idegenrendészeti ügyben külön, részletes gyermekérdek-vizsgálatot szükséges bevezetni az érintett szereplők bevonásával, úgy mint gyermekvédelem, jogi képviselő, szociális munkás, pszichológus, menekültügyi ügyintéző.
- A gyermekvédelemben, a menekültügyben és az idegenrendészetben dolgozó szakemberek számára kötelező interkulturális és traumatudatos képzést kell biztosítani.
- Biztosítani kell a külföldi gyermekek menedékkérelmének haladéktalan elbírálását.
- Be kell vezetni a rövidebb eljárási határidőket a gyermekeket érintő családegyesítési ügyekben.
- Biztosítani kell, hogy a menekültügyi és idegenrendészeti eljárásokban a gyermekek meghallgatása gyermekbarát, traumaérzékeny módon történjen, képzett szakemberek bevonásával, megfelelő meghallgató helyszíneken, a meghallgatások számának minimalizálásával.
- Ne kerülhessen sor a menedékkérő/idegenrendészeti eljárás alatt álló kísérő nélküli kiskorúak idegenrendészeti, menekültügyi okból elrendelt fogvatartására.
- A családdal érkező gyerekek esetében elősorban alkalmazzák az őrizet alternatíváit (útiokmány elvétele, óvadék, rendszeres jelentkezési kötelezettség), az őrizetbe vételre csak végső esetben – a gyermek speciális szükségleteit figyelembe véve – kerülhessen sor.
- Biztosítani kell a külföldi csecsemők és gyermekek integrált környezetben történő gyermekvédelmi elhelyezését.
- Módosítani szükséges a Gyvt.-t annak érdekében, hogy az ideiglenes hatállyal elhelyezett külföldi gyermekek nevelésbe vétele és utógondozotti ellátása jogilag biztosított legyen.
- A hontalan és ismeretlen állampolgárságú gyermekeknek tényleges hozzáférést kell biztosítani a magyar állampolgársághoz.
- Biztosítani kell a családon belüli (kapcsolati) erőszak áldozatává vált külföldi gyermekek tartózkodási jogát akkor is, ha a tartózkodás eredeti jogcíme a bántalmazó szülőn alapul.

2. Kísérő nélküli kiskorúak fokozott védelme

JAVASLATOK:

- A gyámrendelésre 1 napon belül kerüljön sor.
- Vezessék be a multidiszciplináris, pszichoszociális értékelést is tartalmazó életkor-meghatározási eljárást, melyet képzett szakemberek alkalmaznak az idegenrendészeti és menekültügyi eljárásban.

- Legyen önálló jogorvoslati lehetőség az életkor-meghatározásról szóló döntés ellen.
- A kísérő nélküli kiskorúak őrizetbe vételére ne kerülhessen sor.
- Biztosítsanak számukra állandó pszichológiai és traumaellátási szolgáltatásokat.
- Alakítsanak ki az eltűnések, emberkereskedelem, embercsempészet, kizsákmányolás áldozatává válás megelőzését szolgáló fokozott gyermekvédelmi protokollokat.

3. Egészségügyi, szociális ellátás biztosítása

JAVASLATOK:

- Valamennyi külföldi gyermek számára – a tartózkodás jogcímétől függetlenül – alanyi jogon hozzáférést kell biztosítani az egészségügyi ellátórendszerhez és alanyi jogon kell TAJ számot létrehozni számukra.
- A kísérő nélküli kiskorúak szükségleteinek megfelelő egészségügyi ellátást kell biztosítani az ideiglenes hatályú elhelyezés időpontjától.
- Indokolt az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény módosítása, hogy a Magyarország területén tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkező valamennyi gyermek esetében biztosított legyen a védőnői ellátás, lakcímkártya hiányában is.

4. Oktatáshoz való jog érvényesülése

JAVASLATOK:

- Valamennyi Magyarországon tartózkodó külföldi gyermek számára – tartózkodási jogcímtől függetlenül – jogszabályban rögzíteni szükséges az alapfokú és középfokú oktatáshoz való hozzáférést.
- A Magyarországon tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkező külföldi gyermekek számára is biztosítani kell a bölcsődei hozzáférést a (2011. évi CXC. törvény a köznevelésről).
- Szükséges visszaállítani a menedékes gyerekek esetében jelenleg alkalmazott, az oktatási intézmény fenntartójának biztosított, a gyermek oktatási rendszerbe beilleszkedését támogató normatíva biztosítását valamennyi külföldi gyermeket oktató iskola számára. Szükséges továbbá e szabályozás kiterjesztése a nem állami iskolákra és óvodákra is.
- A külföldi gyermekek társadalmi beilleszkedését elősegítendő a tankötelezettség korhatárát vissza kell állítani 18 éves korra.
- Biztosítsák az iskolák számára a feltételeket, eszközöket, költségeket ahhoz, hogy megszervezzék a külföldi gyermekek számára az oktatási rendszerbe való belépést követően egy intenzív felkészülés lehetőségét, melynek fő célja a magyar nyelven való alapvető kommunikáció képessége. Ez alatt az idő alatt a felkészítés mellett a beilleszkedés érdekében azokat a magyar nyelvű órákat látogatnák, amelyek jellemzően inkább készségtárgyak.
- A nem magyar anyanyelvű, illetve hosszabb ideig külföldi iskolában tanult gyermek minősüljön kiemelt figyelmet igénylő tanulónak, és illessék meg mindazok a jogok amelyek a jogszabályok szerint megilletik a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulókat.

- A középiskolába történő írásbeli és az érettségi szabályozásánál gondoskodni kell arról, hogy a nem magyar anyanyelvű tanulók nyelvi nehézségei ne tegyék lehetetlenné továbbtanulásukat.
- Gondoskodni kell mind a családok, mind az intézmények megfelelő információellátásáról, a pedagógusok és a NOKS személyzet interkulturális és traumatudatos felkészítéséről, a nyelvi segítségről, a segítők finanszírozásáról.
- A magyar mint idegen nyelv tanárképzést, a tárgy oktatását, az ebből tehető érettségi lehetőségét széleskörűen biztosítani kell.

II. Gyermekközpontú igazságszolgáltatás, bűnelkövetéssel érintett¹¹² és áldozattá vált gyermekek helyzete

A magyar gyermekvédelmi, rendészeti és igazságszolgáltatási rendszerben továbbra is súlyos strukturális hiányosságok tapasztalhatók a bűnelkövetéssel érintett, valamint az áldozattá vált gyermekek védelme és támogatása terén. Bár az elmúlt években megjelentek gyermekközpontú és traumaérzékeny szakmai kezdeményezések, ezek alkalmazása esetleges, intézményesültségük hiányos, a különböző rendszerek közötti intézményes együttműködés pedig nem biztosított. Az igazságszolgáltatási rendszerben továbbra sem elsődleges szempont a gyermek érdekeinek szolgálata.

Magyarországon a gyermek- és fiatalkorúak által és sérelmükre feltehetően elkövetett büntetendő cselekményeket az "általános" büntető igazságszolgáltatási rendszer keretei között vizsgálják, **nincs elkülönült intézményrendszer a speciális érintetti kör** ügyei kezelésére. Ezért jellemzően az egyébként általános jelleggel felnőttek ügyeivel foglalkozó szakemberek dolgoznak a gyerekekkel is, ami eleve számos hiányosságot, hibát okoz. A képzések, módszertanok, speciális ismeretek nem tudnak jól célzottak lenni, esetleges, hogy a gyermek ügyét intéző szakember felkészült-e vagy sem. Az elkülönült szabályok, a speciális felkészítés és módszertanok hiánya a gyermekjogok sérelmét okozzák.¹¹³

Különösen problémás, hogy a gyermekekkel kapcsolatos eljárásokban **még mindig erősen jelen van a büntető- és kontrollszemlélet**, miközben a gyermekjogi megközelítés szerint minden 18 év alatti személy elsődlegesen gyermek, akinek joga van a védelemhez, a méltósághoz, az életkorának megfelelő tájékoztatáshoz, a meghallgatáshoz és a fejlődését szolgáló támogatásokhoz. A bűnelkövetőként megjelenő gyermekek jelentős része maga is korábbi traumák, bántalmazás, elhanyagolás, családi diszfunkciók, szegénység vagy intézményi kudarcok elszenvedője.

A jelenlegi rendszer egyik alapvető problémája, hogy a gyermek- és fiatalkori bűnelkövetést elsődlegesen továbbra is rendészeti és büntetőjogi kérdésként kezeli, miközben a nemzetközi gyermekjogi standardok és a szakmai tapasztalatok alapján a hangsúlyt a megelőzésre, a korai beavatkozásra, a resztoratív megoldásokra és a reintegrációra kellene helyezni. Ugyanakkor a nők elleni, szexuális, zaklatási, valamint családon belüli/párkapcsolati erőszak körébe tartozó bűncselekmények esetén alapvetően kerülendő a resztoratív módszer alkalmazása, tekintettel a hatalmi egyenlőtlenségekre, az erőszak bagatellizálásának elkerülésére, az újratraumatizálódás kockázatára és az elkövető felelősségre vonásának biztosítására és erősíteni kell a gyermekek jóllétét támogató

¹¹² Azok a gyerekek, akik koruk miatt nem büntethetőek az általuk egyébként feltételezhetően elkövetett büntethető cselekmény elkövetése miatt.

¹¹³ Molnár Anna PhD (2024): A gyermek „legfőbb érdekét” szolgáló igazságszolgáltatás elméleti háttere és empirikus vizsgálata, különös tekintettel a javítóintézeti letartóztatásra (PhD értekezés, ELTE ÁJK) elérhető: https://www.ajk.elte.hu/dstore/document/166527/T%C3%A9zisek%C3%BCzet_Moln%C3%A1r%20Anna.pdf

gyermekvédelmi ellátásokat. A szabadságelvonással járó intézkedések továbbra sem végső intézkedésként szolgálnak és jelentős pszichés terhet jelentenek a gyermekek számára, miközben az alternatív, fejlesztő és közösségi alapú megoldások alkalmazása korlátozott.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás egyik legsúlyosabb hiányossága a gyermekek meghallgatásának jelenlegi gyakorlata. A különböző – büntető-, gyámhatósági, polgári és szakértői – eljárások közötti koordináció hiánya miatt ugyanazt a gyermeket rövid időn belül többször, sokszor eltérő szakmai színvonalon hallgatják meg. Ez különösen bántalmazási ügyekben vezethet másodlagos traumatizációhoz, fokozott szorongáshoz és a gyermek biztonságérzetének sérüléséhez. A gyermekek ismételt meghallgatása nemcsak pszichésen megterhelő, hanem a bizonyítás eredményességét is ronthatja. Bár Magyarországon működik a már öt városban elérhető, izlandi Barnahus mintájára kialakított (gyermekbarát) **Meghallgató és Terápiás Központ**, ezek **rendszerszintű beágyazottsága, elterjedése továbbra sem biztosított.** A gyermekbarát meghallgatás leggyakrabban továbbra sem speciálisan kialakított környezetben, hanem hagyományos rendőrségi vagy hivatali helyiségekben történik, tekintettel arra, hogy a rendőrségnek nincs erőforrása arra, hogy a gyermek meghallgatása a Meghallgató és Terápiás Központban történjen. Külön problémát jelent, hogy a Meghallgató és Terápiás Központok alkalmazása gyakran az egyes rendőrök vagy ügyészek személyes döntésén múlik, **nem pedig kötelező protokollokon alapul.** A fiatalok esetében a gyermekbarát meghallgatási környezet és módszertan gyakorlatilag alig jelenik meg.

Hiányos továbbá a **gyermekkel dolgozó szakemberek speciális felkészítése.** A rendőrök, ügyészek, bírák, ügygondnokok, gyermekvédelmi szakemberek és pedagógusok jelentős része nem rendelkezik megfelelő traumaérzékeny, gyermekpszichológiai vagy gyermekjogi ismeretekkel. **Különösen hiányzik a fogyatékossgal élő gyermekekkel kapcsolatos speciális szakértelem,** valamint az akadálymentes kommunikációs módszerek alkalmazása. Az egyéni szükségletek felmérése sok esetben elmarad, így a gyermekek nem jutnak hozzá a számukra szükséges eljárási könnyítésekhez és támogatásokhoz. Az értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossgal élő gyermekáldozatok különösen sérülékeny helyzetben vannak. Számukra sok esetben nem biztosított a megfelelő kommunikációs támogatás, az augmentatív kommunikáció, a gyógypedagógiai segítség vagy a speciális meghallgatási módszerek alkalmazása. A jelenlegi szabályozás ugyan automatikusan különleges bánásmódot biztosít számukra, de az egyéni értékelés nem kötelező, így **a speciális szükségletek gyakran rejtve maradnak.** Problémát jelent, hogy a gyermekek törvényes képviselőinek a legtöbbször nincs kellő ismerete és felkészültsége ahhoz, a gyermekeket az őket érintő érzékeny kérdéseket érintő eljárásokban megfelelő módon támogassák.

Szintén jelentős problémát jelent **a gyermekvédelmi és igazságszolgáltatási rendszerek közötti koordináció hiánya.** A büntetőeljárásokban rendelkezésre álló információk sok esetben nem használhatók fel megfelelően a polgári vagy családjogi eljárásokban, különösen kapcsolattartási ügyekben. Ez oda vezethet, hogy a gyermek biztonságát veszélyeztető körülmények ellenére sem kerül sor időben védelmi intézkedésekre.

A fogvatartott szülők gyermekei szintén nagyrészt láthatatlan gyermekcsoportot alkotnak a rendszerben. Évente több tízezer gyermek érintett valamelyik szülője fogvatartásában (évente 40 000 ember fordul meg büntetés-végrehajtási intézetben), miközben számukra sem megfelelő tájékoztatás, sem pszichológiai vagy szociális támogatás nem biztosított rendszerszinten. A **kapcsolattartás lehetősége korlátozott,** a gyermekbarát látogatási formák ritkák, a büntetés-végrehajtási intézmények infrastruktúrája pedig jellemzően nem gyermekközpontú.

A gyermekvédelmi szakellátásban sérelmet szenvedett gyermekek számára nincs a gyakorlatban elérhető kompenzáció, sem a büntetőeljárásbeli jogorvoslat, sem a polgári eljárásokban elvileg biztosított jóvátétel nem elérhető a számukra, a hivatalos eljárási formákon túli jóvátételi lehetőségek pedig nem kidolgozottak, ezek sem egyéni sem intézményes szinten nem elérhetőek. Mindezek mellett pozitívumként értékelhető, hogy több előremutató szakmai kezdeményezés és jó gyakorlat már jelen van a rendszerben. Ilyenek különösen a Barnahus-modell elemei, a gyermekközpontú meghallgatási gyakorlatok, a közvetítői és resztoratív eljárások, a pártfogó felügyelet támogató elemei, valamint a traumaérzékeny szakmai megközelítések. Ezek azonban jelenleg nem egységesen hozzáférhetőek, és működésük sok esetben személyfüggő vagy projektalapú.

Összességében megállapítható, hogy a magyar gyermekvédelmi és igazságszolgáltatási rendszerben továbbra is jelentős szemléletbeli, intézményi és szabályozási hiányosságok akadályozzák a gyermekek jogainak teljes körű érvényesülését. A rendszer fejlesztéséhez elengedhetetlen a **gyermekbarát, traumaérzékeny és resztoratív szemlélet megerősítése**, az intézmények közötti koordináció javítása, a szakemberek számának növelése, képzésének fejlesztése, valamint a gyermekek egyéni szükségleteire épülő, integrált támogatási rendszerek kialakítása. Különösen fontos a **bűnelkövetéssel érintett, áldozattá vált és más módon sérülékeny helyzetű gyermekek jogainak és speciális szükségleteinek hatékonyabb érvényesítése.**

A reform érdekében szakpolitikai és rendszerszintű javaslatokat kell megfogalmazni, amelyek célja a gyermekek védelmének erősítése, a másodlagos traumatizáció megelőzése, a gyermekbarát eljárások fejlesztése, valamint a prevencióra, reintegrációra és szakmaközi együttműködésre épülő működés megerősítése.

1. A gyermekbarát, traumaérzékeny és szakmaközi működés megerősítése

JAVASLATOK:

- **A szaktárca dolgozzon ki egy hosszú távú stratégiát és ütemtervet a gyermekeket érintő bűncselekmények kezelésére hivatott, elkülönült büntető igazságszolgáltatási intézményrendszer felépítésére.**
- **Traumatudatos, forenzikus gyermekmeghallgatási módszerekkel kapcsolatos és pszichológiai ismereteket átadó képzés kötelezővé tétele minden olyan szakembernek, aki kiskorúak meghallgatásában, kihallgatásában vagy elsődleges észlelésében érintett.**
- **Gyermekbarát meghallgatási protokollok és intézményi útmutatók kidolgozása.**
- **Forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadók a gyermekmeghallgatásokban való részvétel mellett támogassák a gyermekjóléti alapellátás szereplőit (egészségügy, pedagógusok, gyermekotthoni nevelők stb.).**
- **Gyermekbarát panasz- és segítségkérési csatornák biztosítása.**
- **Adatgyűjtés és kutatás a bántalmazott, áldozattá vált és bűnelkövetéssel érintett gyermekek helyzetéről.**
- **Gyermekrészvétel biztosítása a programok, protokollok és szolgáltatások értékelésében.**
- **A gyermekekkel dolgozó szakemberek szupervíziójának, mentálhigiénés támogatásának és szakmai kontrolljának megerősítése.**

- A gyermekeket érintő eljárásokban kötelezően biztosítani kell a gyermek egyéni pszichés igényeihez mérten a szakmailag specifikusan képzett pszichológus szakembert (pl. autizmusban érintett, súlyosan traumatizált gyerek stb).
- A gyermekek törvényes képviselőjének felkészítése az eljárásokban való részvételre jogi és pszichés értelemben.
- A gyermekeket érintő eljárásokban megfelelő, specifikus jogi képviselet biztosítása (a kirendelt védő jogintézménye mintájára az államnak ingyenesen kell biztosítania képzett, specifikus szakértelemmel rendelkező jogi képviselőket a törvényes képviselővel egyébként rendelkező gyerekek számára is, hogy valódi jogi védelmet kapjanak).
- Fejlesztani kell a rendészeti, a pszichológus és a jogász képzést gyermekpszichológiai és kommunikációs témákban, kötelező képzési elemként jelenjen meg: a gyermekekkel való kommunikáció, a traumaérzékeny meghallgatás, a gyermekpszichológiai alapismeretek.
- Fel kell tárni a gyermekvédelmi szakellátásban történt, gyermekek sérelmére elkövetett cselekmények rendszerszintű okait.
- Biztosítani kell a gyermekvédelmi szakellátásban sérelmet szenvedett gyermekek számára a megfelelő jóvátételt (bocsánatkérés, resztoratív körök, fejlesztés, pszichés segítségnyújtás, anyagi kártérítés, stb.), a módszertan kialakításakor a gyermekek megfontolásait is figyelembe kell venni.

2. Gyermekjóléti és Gyermekvédelmi Kutatási és Módszertani Központ létrehozása

A gyermekvédelmi rendszer háttérintézményeinek reformja során rendkívül fontos és szakmailag hiánypótló egy Gyermekjóléti és Gyermekvédelmi Kutatási és Módszertani Központ (Központ) létrehozása, amely Központ a gyermekvédelemhez kapcsolódó **kutatási, módszertani, képzési és szakpolitikai feladatokat integrált módon látná el**. A központ célja, hogy a gyermekvédelmi rendszer fejlesztése ne kizárólag eseti tapasztalatokra, hanem rendszeres kutatásokra, adatokra, nemzetközi jó gyakorlatokra és hazai empirikus vizsgálatokra épüljön. A Központ kiemelt feladata lenne a **gyermekvédelmi rendszer működésének**, a jelzőrendszeri együttműködésnek, a gyermekbántalmazás különböző formáinak, az intézményi gyermekvédelemnek, valamint a gyermekbarát igazságszolgáltatás és a forenzikus gyermekvédelem kérdéseinek **tudományos vizsgálata**. Emellett módszertani ajánlásokat, képzési programokat, intézményi protokollokat, segédanyagokat és szakmai útmutatókat dolgozna ki és valósítana meg a gyermekekkel kapcsolatba kerülő szakemberek számára. A Központ feladata lenne a gyerekügyekben alkalmazandó pszichológiai és jogász szakmai standardok, etikai szabályok, szakmai felelősségi rendszer kidolgozása és érvényre juttatása. **Működésében kiemelt alapelvként kellene megjelennie a gyermekrészvételnek**: a gyermekek véleményét, tapasztalatait és javaslatait etikus, biztonságos, életkorhoz igazított formában be kellene vonni a kutatásokba, a módszertani fejlesztésekbe és a szolgáltatások értékelésébe. A Központ alegységeként létrehozható lenne egy **Bűnmegelőzési és Gyermekvédelmi Prevenációs Koordinációs Egység**, amely a gyermek- és fiatalkori bűnelkövetés, valamint az áldozattá válás megelőzésének szakmai koordinációját látná el. A bűnmegelőzést ebben a keretben elsősorban gyermekvédelmi, pedagógiai, szociális, mentálhigiénés és közösségi prevenációs tevékenységként szükséges értelmezni, nem pedig rendészeti feladatként. Az Egység feladata lenne a **jó gyakorlatok gyűjtése**, a prevenációs programok módszertani támogatása, valamint az oktatási, gyermekvédelmi, rendészeti, szociális és egészségügyi szereplők együttműködésének erősítése.

3. A gyermekközpontú büntetőeljárás és meghallgatási környezet

Következetes indokolt érvényesíteni, hogy a bűnelkövetéssel érintett gyermekeket az eljárások során **ne pusztán elkövetőként, hanem mindenekelőtt gyermekként kezeljék.** Ennek megfelelően biztosítani szükséges számukra:

- az életkoruknak és értelmi fejlettségüknek megfelelő tájékoztatást,
- a méltóságuk és pszichés biztonságuk tiszteletben tartását,
- a gyermekbarát meghallgatást,
- a képzett jogi képviselőt (speciális felkészültségű védőt),
- valamint a fejlődésüket és reintegrációjukat támogató beavatkozásokat.

Szükséges továbbá a gyermekbarát meghallgatóhelyiségek és terápiás központok szélesebb körű kialakítása és rendszeres alkalmazása nemcsak **sértett vagy áldozattá vált gyermekek,** hanem **kiskorú/fiatalkorú elkövetők és tanúk esetében is.** Emellett elengedhetetlen, hogy ha a gyermek meghallgatására nem is speciális helyiségben kerül sor, az őt meghallgató szakemberek felkészítettek legyenek a gyermeki jogokat és a gyermek legfőbb érdekeit tiszteletben tartó meghallgatásra.

JAVASLATOK:

- A gyermekmeghallgató és terápiás központok számának növelése annak érdekében, hogy a gyermek meghallgatását speciálisan kialakított, gyermekbarát környezetben, forenzikus gyermekmeghallgatási módszerek alkalmazásával, multidiszciplináris szakmai együttműködés mellett, a gyermek pszichológiai biztonságának elsődleges érvényesítésével bonyolítsák le.
- Egységes gyermekbarát és traumaérzékeny meghallgatási protokollok kidolgozása és alkalmazásuk tanítása.
- A meghallgatások során speciálisan képzett szakemberek bevonása.
- A gyermek meghallgatása legalább egyszer – a megfelelően képzett szakember által – kötelezően történjen meg minden olyan eljárásban, amely őt közvetlenül érinti.
- Jogszabály korlátozza az ismételt meghallgatások számát, különösen traumatikus ügyekben, csak akkor lehessen a kiskorút ismételten meghallgatni, amennyiben az elengedhetetlenül szükséges, a kiskorú ismételt meghallgatását a hatóságnak, bíróságnak indokolnia kelljen.
- Az azonos ügyben készült korábbi meghallgatások videófelvevételei és jegyzőkönyvei legyenek felhasználhatók más eljárásokban is.
- Erősíteni kell a rendőrség, bíróság, jogi képviselők, gyámhatóság, érintetteket képviselő civil szervezetek és szakértők közötti információmegosztást.
- Egységes országos protokoll készüljön: a gyermekmeghallgatás módjáról, a videós rögzítésről, a dokumentációról, az adatok továbbításáról.
- Büntetőeljárásban a kiskorú sértett vagy tanú első meghallgatása legfeljebb az eljárás megindításától számított 60 napon belül történjen meg.
- A gyermek első meghallgatása lehetőség szerint még a mélyebb pszichológiai vagy terápiás folyamatok előtt történjen meg.
- Gyorsítani kell a gyermekeket érintő eljárásokat a pszichés terhelés és bizonytalanság csökkentése érdekében.

- **A jogalkalmazásban valóban érvényesíteni kell, hogy a gyermek ne pusztán a bizonyítás eszköze legyen, hanem jogai és érdekei érvényesülésének az eljárás egyik célja kell, hogy legyen.**
- **A meghallgatások kapcsán elsődleges szempontként kell figyelembe venni a gyermek védelmét és pszichés biztonságának megőrzését.**

A meghallgató és terápiás központok közvetlen célcsoportjába tartozik minden gyermek, aki büntetőeljárásban érintett – eljárásjogi helyzetétől függetlenül a gyermek lehet tanú, áldozat vagy feltételezett elkövető. A célcsoportot elsődlegesen az erőszakos – különös tekintettel a szexuális erőszakra – bűncselekményben érintett gyermekek alkotják. A közvetett célcsoport a gyermekek nem bántalmazó családtagjai (szülő, gondviselő, testvér). Eddig még egyetlen büntetőeljárásban elkövetőként szereplő (gyanúsított) kiskorú sem került meghallgatásra, tekintettel arra, hogy ennek jogi, biztonsági és szakmai háttere nem került még kidolgozásra. Mindehhez elengedhetetlen **a gyermekvédelmi és családvédelmi szakirányú nyomozói képzés beindítása**, valamint a gyermekekkel dolgozó rendőrök, bírák, ügyészek, ügyvédek és más igazságügyi szakemberek rendszeres, kötelező továbbképzése. Fontos, hogy ezek az ismeretek ne csak a tiszti, hanem a tiszthelyettesi képzésben is megjelenjenek.

A képzéseknek ki kell terjedniük:

- a gyermekjogi szemléletre,
- a traumaérzékeny kommunikációra,
- a fejlődéslélektani ismeretekre,
- a gyermekbarát meghallgatási technikákra,
- valamint a családon belüli erőszakkal és gyermekbántalmazással kapcsolatos speciális ismeretekre.

4. Megelőzés, korai beavatkozás és reintegráció

A gyermek- és fiatalkori bűnelkövetés kezelésében a hangsúlyt a megelőzésre, a korai beavatkozásra és a reintegrációra szükséges helyezni. Különösen fontos annak következetes érvényesítése, hogy a szabadságelvonással járó intézkedések valóban csak végső eszközként jelenjenek meg.

JAVASLATOK:

- **A büntetőeljárásból való elterelési lehetőségek szélesebb körű alkalmazása.**
- **A közvetítői és resztoratív eljárások megerősítése.**
- **A közösségi jóvátételi programok fejlesztése;**
- **valamint a szabadságelvonással nem járó intézkedések diverzifikálása, megújítása, az intézményrendszer ezekre való felkészítése, és az ilyen szankciók előnyben részesítése;**
- **a szabadságelvonás ténylegesen csak végső és elengedhetetlenül szükséges esetben való alkalmazása;**
- **szabadságelvonás esetén is a gyermek legfőbb érdekeinek érvényesítése.**

Minden fiatalkorú elkövető esetében automatikusan történjen gyermekvédelmi és **pszichoszociális környezettanulmány**, amely feltárja a gyermek veszélyeztetettségét, támogatási szükségleteit, családi és szociális hátterét, valamint azokat a körülményeket, amelyek a bűnelkövetéshez hozzájárulhattak. **Az állapotfelmérés alapján egyéni támogatási és reintegrációs terv készülne**, amely magában foglalná az oktatásba való visszavezetést, a

pszichológiai támogatást, a családsegítést, a közösségi jóvátételi lehetőségeket, valamint a pártfogói támogatást.

A kiskorú bűnelkövetők intézményes nevelését (lásd javítóintézet, fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézete) gyermekvédelmi, pedagógiai és reintegrációs szemlélet alapján szükséges újrászervezni. A javítóintézetek és fiatalkorúakat befogadó intézmények működésének középpontjában nem az elkülönítésnek és kontrollnak, hanem a fejlesztésnek, a terápiás támogatásnak és a társadalmi reintegrációnak kell állnia.

JAVASLATOK:

- **egységes gyermekvédelmi-nevelési szemlélet kialakítása;**
- **a traumaérzékeny és resztoratív intézményi működés megerősítése;**
- **az oktatás, szakképzés és fejlesztő pedagógiai programok bővítése;**
- **világos gyermekvédelmi protokollok és gyermekbarát panaszmechanizmusok kialakítása;**
- **független szakmai monitoring biztosítása az intézmények gyermekvédelmi, pedagógiai és reintegrációs működésének, valamint a gyermekjogok érvényesülésének nyomon követésére;**
- **egy helyreállító szemléletű pártfogó felügyelet kiépítése, legalább a fiatalokat érintő ügyekben, amely erőforrás bővítést és rendszerszintű átalakulást igényel;**
- **valamint a szakemberek rendszeres képzése, szupervíziója és mentálhigiénés támogatása.**

Az intézményes nevelés eredményessége érdekében elengedhetetlen az **utógondozási és reintegrációs rendszer megerősítése is.**

JAVASLATOK:

- **a gyermekek iskolai és munkaerőpiaci visszailleszkedésének támogatása;**
- **a családok és közösségek bevonása;**
- **lakhatási és mentálhigiénés támogatások biztosítása;**
- **valamint hosszabb távú pártfogói és közösségi segítségnyújtás kialakítása annak érdekében, hogy a gyermek ne ugyanabba a támogatatlan környezetbe térjen vissza, amely korábban hozzájárult a veszélyeztetettségéhez vagy bűnelkövetéséhez.**

A gyermekekkel szembeni igazságszolgáltatás akkor szolgálja hatékonyan a társadalom biztonságát, ha nem csupán a cselekményre reagál, hanem kezeli a kiváltó okokat, **helyreállítja a sérült kapcsolatokat, és valódi esélyt biztosít a gyermek számára a közösségbe való sikeres visszatérésre. Ennek során fontos a resztoratív és reintegrációs megközelítés.**

JAVASLATOK:

- **a közvetítói eljárások (mediáció), valamint más helyreállító módszerek – például kör- és konferenciamódszerek – szélesebb körű alkalmazása;**
- **a pártfogó felügyelet támogató és fejlesztő szerepének megerősítése;**
- **a bűnelkövetéshez vezető okok – különösen a trauma, az elhanyagolás, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség – rendszeres vizsgálata az eljárások során;**
- **a családok és a helyi közösségek aktívabb bevonása a gyermek reintegrációjába;**

- a szabadságelvonással járó intézkedések alkalmazásának további visszaszorítása, és az alternatív, közösségi alapú megoldások előtérbe helyezése;
- a meglévő gyermekközpontú intézmények és gyakorlatok ismertségének, hozzáférhetőségének és szakmai támogatásának növelése.

5. Fogvatartott szülők gyermekei

A fogvatartott szülők gyermekei Magyarországon továbbra is nagyrészt láthatatlan, sérülékeny gyermekcsoportot alkotnak, akiknek jogai és szükségletei a büntető igazságszolgáltatásban korlátozottan érvényesülnek. Évente mintegy 52 000 gyermek érintett valamelyik szülője fogvatartásában, miközben az érintett hatóságok és intézmények jellemzően nem biztosítanak számukra megfelelő gyermekbarát tájékoztatást, támogatást vagy speciális védelmet. A fogvatartott szülővel való kapcsolattartás lehetősége továbbra is jelentősen korlátozott: a gyermekbarát látogatási formák ritkák, infrastruktúrájuk hiányos, gyakoriságuk pedig nem felel meg sem a gyermekek szükségleteinek, sem a nemzetközi standardoknak. Mindez az érintett gyermekek rendszerszintű jogsérelmét okozza, fokozza az érintett gyermekek érzelmi terheit és társadalmi kirekesztődését.

JAVASLATOK:

- a büntető igazságszolgáltatás teljes rendszerében – a rendőrségtől a büntetés-végrehajtásig – kötelezően érvényesítsék a gyermek legfőbb érdekének elvét minden, a fogvatartott szülők gyermekeit érintő döntés során;
- az érintett gyermekeket részesítsék az életkoruknak megfelelő tájékoztatásban jogaikról, valamint kapjanak a szükségleteikhez igazodó pszichés és szociális támogatást minden velük kapcsolatba kerülő állami szerv részéről (beleértve a büntető igazságszolgáltatást, az állami és helyi önkormányzati intézményrendszert is);
- az érintett szakemberek – különösen rendőrök, büntetés-végrehajtásban dolgozók, pártfogó felügyelők, ügyvédek, iskolákban, gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátásban dolgozó szakemberek – részesüljenek a fogvatartott szülők gyermekeinek szükségleteit és az arra adható gyermekbarát, traumatudatos válaszokat tartalmazó képzésekben, amelyeket civil szervezetek és szakértők bevonásával alakítsanak ki;
- a jelenlegi, félévente egyszeri kötelező alkalom helyett a nemzetközi ajánlásokhoz igazodó, rendszeresebb – lehetőség szerint heti – kapcsolattartási lehetőséget szükséges biztosítani minden érintett gyermek számára a fogvatartott szülővel a büntetés-végrehajtás részéről;
- minden büntetés-végrehajtási intézményben szükséges kialakítani a gyermekbarát látogatásokhoz megfelelő fizikai környezetet, infrastruktúrát és szakmailag felkészült személyzetet, amely támogatja a gyermek-szülő kapcsolat érzelmi fenntartását;
- a fogvatartott szülők gyermekeinek védelme érdekében csökkenteni kell a stigmatizációt, a társadalmi láthatóság növelését és a speciális támogatásokat.

6. Az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő gyermekáldozatok speciális hátrányai¹¹⁴

Az értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossgal élő gyerekek sokszorosan veszélyeztetettek a gyerekekkel szemben leggyakrabban előforduló bűncselekményekben, kiszolgáltatottságukat sokszor a fogyatékossgal élő személyekkel **szembeni előítéletek is növelik.**

A jelzőrendszer működésében súlyos problémát jelent a fogyatékossgal élő gyerekek esetében, hogy a **speciális módszertani eljárások teljes mértékben hiányoznak.** A büntetőeljárás törvény ugyan számos garanciát felsorol a különleges bánásmódot igénylő személyek – így a gyerekek és fogyatékossgal élők – védelmére, azonban ezek túlnyomó része nem kötelező érvényű, hanem „lehetőség szerint” alkalmazandó. Ez jogbizonytalanságot okoz, és növeli a másodlagos viktimizáció kockázatát, illetve a gyakorlatban sokszor nem jelentenek érdemi védelmet és támogatást a formális intézkedések.

JAVASLATOK:

- **Kiemelt figyelmet kell fordítani az interszekcionális jellemzőkkel rendelkező gyerekáldozat esetében a szükségleteinek megfelelő tájékoztatására, pl. a fogyatékossgal élő gyermekek számára akadálymentesen hozzáférhető hotline vonal létrehozása.**
- **Szükséges az egyéni értékeléssel kapcsolatos egységesen alkalmazandó protokoll kidolgozása (és kapcsolódó képzés biztosítása) a fogyatékossgal élő gyerekáldozatok egyéni szükségleteinek felmérésére, amely lehetővé teszi a speciális védelmi igények azonosítását.**
- **Kockázatértékelésen alapuló egyéni támogatási terv kidolgozása értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossgal élő gyerekáldozatok számára a gyerek jogainak érvényesítése, az eljárásban való érdemi részvétele és a másodlagos áldozattá válás megelőzése érdekében.**
- **Egységes digitális platform a gyermekvédelem számára: az adatintegráció, a korai azonosítás és a támogatás összehangolásának javítása: egyéni értékelési adatlap és az egyéni támogatási terv GYVR-ben való rögzítése.**
- **Egységes, traumatudatos és gyermekközpontú meghallgatási protokoll bevezetése, amely tartalmazza a pszichoszociális fogyatékossgal élő gyerek áldozatok meghallgatásával kapcsolatos jó gyakorlatokat, valamint a kapcsolódó képzések és szupervízió biztosítása.**
- **Barnahus-modell kiterjesztése: minden fogyatékossgal élő gyermeknél kötelezővé tenni a szaktanácsadó által történő meghallgatást.**
- **A gyerekáldozatokat segítő személyekkel kapcsolatos javaslat: azokat az ügygondnokokat jelölnék ki a gyerekek érdekeinek képviselőire, akik rendelkeznek a gyerekek meghallgatásával kapcsolatos speciális szakértelemmel, továbbá megfelelő javadalmazásban részesítsék az ügygondnokokat annak érdekében, hogy valóban motiváltak legyenek a gyerekek érdekeinek tényleges képviselőire a jogi eljárások során.**

¹¹⁴ Kegye Adél, Jánoskúti Boglárka: Az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő gyerekáldozatok helyzete a gyermekvédelmi és büntetőeljárásban, Validity Alapítvány, 2025, elérhető: https://validity.ngo/wp-content/uploads/2025/11/HUNGARIAN-NMCS_HU_v17102025.pdf

7. A büntetőeljárások és polgári eljárások közötti bizonyítási ellentmondások kezelése, valamint néhány nemperes eljárás szakmai dilemmája

7.1. A gyermekvédelmi és családjogi eljárásokban rendszeresen előfordul, hogy a **büntetőeljárások és a polgári – különösen kapcsolattartási és szülői felügyeleti – eljárások bizonyítási rendszere egymástól elszigetelten működik.** Ez a gyakorlatban olyan helyzeteket eredményezhet, amelyek közvetlenül veszélyeztetik a gyermek biztonságát és jogainak érvényesülését. Különösen súlyos problémát jelent, hogy még gyermekbántalmazás vagy szexuális visszaélés gyanúja esetén a büntetőeljárásban keletkezett bizonyítékokat, így pl. a gyermek veszélyeztetettségét valószínűsítő szakértői véleményeket és tanúvallomásokat a polgári bíróságok az iratok zártan való kezelésére hivatkozással nem ismertetik a polgári eljárásban részt vevő felekkel, így a gyermek másik szülő általi bántalmazására hivatkozó szülővel, aki az ismerethiány okán nem tudja megfelelően képviselni a veszélyeztetett gyermek érdekét, az információkat sem az eljárásban, sem a jogorvoslat során nem tudja felhasználni vagy hivatkozni rá.

A jelenlegi gyakorlatban előfordul, hogy a polgári bíróság ugyan megkapja ezeket az iratokat, azonban azok tartalmát a zárt adatkezelésre hivatkozással a felekkel nem ismerteti, azokra döntésében nem hivatkozik, és azokat több esetben bizonyítékként sem használja fel. Ennek következtében a bíróság számos esetben még olyan esetekben sem hoz hatékony ideiglenes gyermekvédelmi intézkedést, amikor a rendelkezésére álló információk alapján a gyermek veszélyeztetettsége valószínűsíthető. **A gyakorlatban ez azt eredményezheti, hogy a bíróság bizonyítottság hiányára hivatkozva nem rendel el felügyelt kapcsolattartást, ideiglenes kapcsolattartási korlátozást, kapcsolattartás átmeneti felfüggesztését,** annak ellenére sem, hogy a büntetőeljárásban már felmerültek gyermekbántalmazásra utaló körülmények.

JAVASLAT:

- **Indokolt a kapcsolattartás szabályozására vonatkozó joggyakorlat áttekintése és szükség esetén annak átalakítása annak érdekében, hogy a gyermek legfőbb érdeke (bántalmazásának megelőzése) valóban elsődlegesen érvényesülhessen amellet, hogy más személyek magánérdeke és személyiségi joga is arányos védelemben részesülhessen.**

7.2. Annak ellenére, hogy a nemzetközi és a hazai jog is alapvető szabályként fekteti le a gyermek legfőbb érdekében minden eljárásban való elsődleges figyelembe vételét és érvényesülését, a gyakorlatban mégis sok esetben a kapcsolattartásra jogosult szülő joga erősebb védelemben részesül, mint maga a gyermek biztonsága, akarata vagy pszichés állapota. Különösen problémás, hogy a **gyermek véleménye a kapcsolattartási ügyekben gyakran csak korlátozott jelentőséggel jelenik meg,** még olyan esetekben is, amikor a gyermek kifejezetten fél a különélő szülőtől vagy nem kíván vele kapcsolatot tartani. A jelenlegi rendszerben a gyermekkel együtt élő szülő rendkívül kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet, ha a gyermek nem hajlandó elmenni a kapcsolattartásra, vagy a szülő gyermekvédelmi aggály miatt nem biztosítja azt, könnyen a kapcsolattartás akadályozásának következményeit (bírság, gyermek kiemelése a háztartásból) kell elszenvednie akkor is, ha a gyermek másik szülőtől való “távoltartása” indokolt.

A gyakorlatban ez számos esetben oda vezet, hogy a gyermekkel együtt élő szülő ellen folyamatos nemperes eljárások indulnak akkor is, ha valójában nem ő akadályozza a kapcsolattartást, hanem a gyermek utasítja el azt a másik szülővel szembeni megalapozott félelem, szorongás vagy korábbi traumatikus élmények miatt. Indokolt ezért a családjogi és gyermekvédelmi szabályozás módosítása, valamint egy kapcsolattartási protokoll megalkotása annak érdekében, hogy **a kapcsolattartás akadályozásának fogalmát egyértelműbb, differenciáltabb és a gyermek legfőbb érdekeihez igazodó módon kerüljön meghatározásra.** Mindehhez elengedhetetlen egy strukturált, objektív és dokumentált szempontok alapján készülő kockázatértékelés is, ami érinti az egész kapcsolattartási rendszer szabályozási és működési reformját.

JAVASLATOK:

- **a gyermek véleményét kötelezően érdemben vizsgálni kell;**
- **pszichológus vagy gyermekvédelmi szakember bevonása történjen meg;**
- **a bíróság a gyermek biztonságának elsődlegessége alapján dönthesse ideiglenes védelmi intézkedésekről.**

7.3. A 2009. évi LXXII. törvény egyik legfontosabb és előremutató eleme a megelőző távoltartás intézménye. Kiemelendő, hogy a törvény nem követeli meg a teljes körű bizonyítást, hanem elegendőnek tartja a hozzátartozók közötti erőszak valószínűsítését. Ez különösen jelentős a családon belüli erőszak eseteiben, hiszen ezek a cselekmények tipikusan a „négy fal között” történnek, tanúk és közvetlen bizonyítékok nélkül, így sok esetben csupán két egymással ellentétes állítás áll szemben egymással. A szabályozás ezért elvileg megfelelő és hatékony jogvédelmet biztosíthatna a bántalmazott felek számára.

A gyakorlatban azonban a megelőző távoltartás alkalmazhatósága számos problémát vet fel. **A nemperes eljárás során a bíróság rendkívül rövid határidővel, három napon belül tárgyalást tűz ki,** amelyre mind a bántalmazottat, mind a bántalmazót idézik. Bár a törvény lehetőséget ad arra, hogy a felek meghallgatása elkülönítetten történjen, **a gyakorlatban sok esetben mégis közvetlen szembesítésre kerül sor.** Ez súlyos visszatartó erővel bír a bántalmazott számára, mert a családon belüli erőszak áldozatainak gyakran félelemben élnek, kiszolgáltatott helyzetben vannak, és attól tartanak, hogy amennyiben a bíróság nem rendeli el a távoltartást, ugyanabba a közös háztartásba kell visszatérniük a bántalmazóval. **Emiatt sok sértett nem meri teljeskörűen feltárni a történeteket, nem tesz őszinte vagy részletes vallomást, illetve visszafogottan nyilatkozik a tárgyaláson.** Ez jelentősen gyengíti a jogintézmény tényleges védelmi funkcióját, és sok esetben a kérelem elutasításához vezethet. A hatékonyabb áldozatvédelem érdekében erősíteni kellene a külön meghallgatást, ami erősítené a sértettek biztonságérzetét, elősegítené a valós tényállás feltárását, és jobban szolgálná a törvény eredeti célját: a hozzátartozók közötti erőszak megelőzését és a bántalmazottak hatékony védelmét.

JAVASLAT:

- **A jogszabály-módosítás szükséges, hogy a bántalmazottat minden esetben elkülönítetten hallgassák meg, a felek szembesítését csak szükség esetén rendeljék el, ha a tényállás másként nem tárható fel.**

Budapest, 2026. május 27.

A Gyermekjogi Civil Koalíció szervezetei részéről:

BAGázs Közhasznú Egyesület
Család, gyermek, ifjúság Közhasznú Egyesület
Értelmi Fogyatékkal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ)
Főnix Mozgalom
Háttér Társaság
Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány
Igazgyöngy Alapítvány
Jogismeret Alapítvány
Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány
"Lépünk, hogy léphessenek!" Közhasznú Egyesület
Magyar Helsinki Bizottság
Magyar Női Érdekvédelmi Szövetség
Magyarországi Terre des hommes Alapítvány "Lausanne"
Magyar Ökumenikus Segélyszervezet
Menedék -Migránsokat Segítő Egyesület
Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége
MPT Gyermekvédők Korczak Közössége
Országos Gyermekvédő Liga
Polgár Alapítvány az Esélyekért
Pressley Ridge Magyarország Alapítvány
Rosa Parks Alapítvány
SOS-Gyermekfalu Magyarországi Alapítványa
Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete
Szociális Szakmai Szövetség (3Sz)
Társaság a Szabadságjogokért (TASZ)
Tűzcsiholó Egyesület
UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány
Világszép Gyermekvédelmi Alapítvány
Validity Alapítvány

és egyéni szakértők, mint:

Aczél Anna
Adler Katalin
dr. Baracsi Katalin
Békés Zoltán
Bíró Dalma
Buda Helga
dr. De Coll Ágnes
Dóczi-Vámos Gabriella
Dósa Piroska
Flóris Krisztina
dr. Gellér Judit
dr. Gyulai Edina
dr. Hegedűs Judit

dr. Herczeg Rita
dr. Jánoskúti Boglárka
dr. Katonáné dr. Pehr Erika
dr. Kovács Zsuzsanna
dr. Láposy Attila
dr. Lippai Vera
dr. Lux Ágnes
dr. Magyar Erika
dr. Makai Éva
dr. Matyók Fanni
Negrea Vidia
Németh Barbara
dr. Pozsgai Fruzsina
dr. Révész Magda
Sebhelyi Viktória
dr. Szeibert Orsolya
dr. Toma Andrea
dr. Tordai Edina
dr. Tóth Zsófia
Varga-Sabján Dóra
Varró Gabriella

A nyilatkozattal megfigyelő szervezetként egyetért

Civil Közoktatási Platform